

Sprokkelingen uit ons hedendaagsch proza

Johan Theunisz

bron

J. Theunisz (red.), *Sprokkelingen uit ons hedendaagsch proza*. Hollandia, Baarn z.j. [ca. 1930]

Zie voor verantwoording: https://www.dbnl.org/tekst/theu002spro01_01/colofon.php

Let op: werken die korter dan 140 jaar geleden verschenen zijn, kunnen auteursrechtelijk beschermd zijn.

Voorwoord

In overleg met de N.V. 'Hollandia-Drukkerij', uitgeverij te Baarn, heeft de samensteller van deze bundel op zich genomen een aantal volledige verhalen van bekende Nederlandsche auteurs bijeen te brengen. Waar de omvang niet al te groot kon worden, was dus selectie gewenscht. Ondergeteekende meende nu dat naast eenige zeer bekende ook eenige nog minder algemeen gekende auteurs een plaats moesten vinden in deze verzameling, daar deze bundel zich ook voor schoollectuur zou moeten kunnen laten gebruiken. En wie zou beter tot de jongeren kunnen spreken dan zij, die door hun leeftijd het dichtst bij hen staan? De samensteller meent volstrekt niet dat dit de eenig-denkbare verzameling van bekende Nederlandsche auteurs kan zijn; hij is zich volkomen bewust dat talloos veel andere schakeeringen denkbaar zijn. Zijn eenig streven is geweest een frisch boek te geven aan jonge mensen, bestaande uit compleete verhalen, omdat de niet-compleetheid der verhalen als een algemeen gemis wordt gevoeld in de zoogenaamde bloemlezingen.

Als hij daarin is geslaagd, is zijn doel bereikt.

De spreuk van het goede paard

Ik zal oe een spreuk vertellen, 't is misschien echt gebeurd, misschien ook niet, 't is een spreuk van de streek bij ons. Het huis wordt aangewezen, waar het gebeurd is, een boerehuis in den Helleman, daar zit tegenwoordig Jan van Deursen op te boeren. Dat is 'nen modernen boer, die zaait, maait en dorscht mee het machien. Alles is daar veranderd op de boerderij. In den tijd woonde daar Eimerd Keunen in, den Keunenboer, zeeje de menschen, en zijn vrouw dat was Hanna van Bommel. Nou aan den dag staat er een zwaar kachel in den herd en de schouw is dicht gemaakt, de bedstees zijn dichtgetimmerd. Vroeger was dat allemaal natuurlijk veel ouderwetscher, een open schouw, open vuur en bedstees in den voorherd. En den modernen stal met den cementen voorstal en den cementen groep mee de goot onder de koeienstaarten, daar was vroeger geen sprake van. In den tijd van den Keunenboer was dat 'nen potstal, daar stonden de koeien diep in de

mest en de donkerte. En naast den koeienstal was 'nen kleinen smallen paardenstal, die lag tegen den muur van het woonhuis, van den voorherd aan, hij was donker en door een raampke en een deurreet kierde het licht. Die paardenstal is nou bij den koeienstal betrokken, den binnenmuur is er uitgebroken, 't is hooger opgetrokken en opnieuw gemetseld, nou is er, vóór de koeien langs, 'nen breeden voorstal, daar kande ge mee zijn zevenen en meer naastereen gaan wandelen. Ge zult zeggen, als de plaats en den boer eiges mee naam en toenaam worden aangewezen, dan zal het onderdehand wel echt gebeurd zijn. 't Is hendig mogelijk. Maar er zijn meer huizen en plaatsen op die manier geteekend en menschen aangewezen. Langs den Lijsselschen weg bij ons, daar staat een huiske, waar korts het drie-en-negentig jaren oud Neeske Bots in is gestorven, dat was een heks, die kon vliegen. Ze vloog op de kast en ze lokte de keinder in huis, die wieren mee de haren tegen den zolder omhoog getrokken. Dat is echt gebeurd, zeggen de menschen, maar ge zult begrijpen, dat zoo'n soort dingen uit bijgeloof, vrees en een bietje domheid en verbeelding voortkommende zijn. Wat de geschiedenis van den Keunenboer aanbetreft, dat behoeft geen bijgeloof te zijn, dat ligt in den aard en het oud karakter van ons boerenvolk hier. Eimerd den Keunenboer, en als

de menschen over zijn vrouw spraken, dan zeejen ze: Hanna van Bommel van den Keunenboer. Dat waren lang namen, daar hadden ze toen den tijd voor.

Eimerd dat was 'nen flinken mensch, groot en vierkantig, 'n bietje norsch en naar den rauwen kant in zijnen mond, hij had een paar armen als roeispanten, hij kost er mee zwaaien en gooien, dat zijn omgeving eraf kantelde. Zijn vrouw was wat kleiner, maar ze was uit de kluiten gewassen en ze kost het boerenwerk stevig mee aan. Ze melkte door de week diksentijd de koeien, ze melkte ze 's zomers in den boogerd neven het huis en 's winters in den stal, en als de roome in den emmer stroelde dan zong ze op de maat een lied. De Zondagen dan was het Eimerd, die onder de koeien kroop. De beesten wieren drie keer per dag gemolken, dat was de oude gewoonte in het land. Hanna bezorgde de varkens, ze stond in den herd over den ketel gebogen. Ze deed den heelen huishoud, ze bakte het brood in het ovenhuis, ze kost boteren, en als den rog rijp was, dan gong ze mee Eimerde den akker op en bond de garven o, zoo vinnig en zette ze toe schoven. Eimerd dat was den vlugsten maaier, maar Hanna was de vlugste bingster en ze hield haren mensch bij. Ze deejen mee z'n tweeje het boerewerk, soms

in den druksten tijd hadden ze een hortje 'nen daggelder. Toentertijd was er een zestig loopense grond bij de boerderij, van Deursen heeft er later heel wat grond bijgekocht, die heeft ook volk, maar dat hadden Eimerd Keunen en Hanna van Bommel niet.

Het ging best mee die twee in hunnen trouw, och, maar toen ze al vier jaren getrouwd waren, toen was er nog geen kiendje, nee, en ze hadden het toch gère zat een gehad. Hanna was er al eenigte keeren voor naar Ommel gegaan, ter beevaart, maar ze wachtten tevergeefs, eenen keer zat Hanna er voor te schruwen.

‘Waarvoor schruwde ge?’ vroeg Eimerd.

Hij kreeg geen antwoord, het was duidelijk waarvoor ze schruwde, Eimerd ging naar buiten, het veld in, hij liep mee zijnen kop naar den grond gekeerd en dacht erover na. Het voorjaar luwde, de vroege lente zong in de zon en in den wind. Dat was waar. Het wier avond en het wier dag, dat was toen den feestdag van Maria boodschap, en diejen middag na den eten toen zee Hanna van Bommel tegen haren mensch:

‘Eimerd,’ zee ze, ‘melkte gij de beesten, zorg voor de koeien en de varkens en voor de geit en 't perd, ik doe naar Ommel.

‘Da's goe,’ zee Eimerd.

Da's goe. Van binnen in zijn ziel, daar lachte

het een bietje. En de vrouw trok zijn eigen aan en ging.

Ze ging de deur uit. Ze was kleiner dan Eimerd, maar ze stond groot voor de deur, in haren langen zwarten mantel en mee d'ren schoonen poffer. Ze liep den pad af, ze liep den weg van wagensporen af, de lente blauwde in de akkers, het groen kreeg zijn dieper tinten en den rog schoot vroolijk op. Ze ging. Ze trok door d'akker en ging vlug en vinnig haar gekende wegen het dorp uit, de boomen schoten in hun blad. Ze ging den gindschen kant van het dorp uit en achter d'akkers door een smal paaie langs den dartelen snellen loop mee zijn bruin en murmelende water, ging ze langs de leemkuilen waar de zon het witte water zilveren maakte, de zachte wind lei er rimpels over. Ze ging. Ze stapte voorzichtig de lage plank af over den loop en kwam van den wegberm mee 'nen sprong over den drogen sloot langs den wegkant op den kiezelweg naar Ommel, de zon van dezen laat Maartschen dag was warm. Zóó was het: Hanna van Bommel had geluisterd naar een vraag en naar een schoone trouwe hoop in haar zwijgend gemoed. Ze ging over den stoffigen kiezelweg langs de groene akkers, langs de groener bosschen naar het genade-oord. Ze ging. Haar vierkantige schoenen geraakten grijs bestoft. Ze

ging. De zon glansde op haren zwarten mantel en op de teedere schoonheid van haren blanken poffer mee de damasten linten, waarop de vogelen en de druiventrossen en ranken blonken. Ze ging. En neven het zwart van haren mantel af bengelde aan haar ruwe roode hand haren paternoster, waarvan ze de kralen telde mee elken weesgegroet van tien tot tien, onderbroken door de schoone en blijde geheimen: de boodschap van den engel Gabriel aan Maria, het bezoek van Maria aan hare nicht Elisabeth. Zij ging. En zij bad om het gebed van de allerreinste moeder, van de ongeschondene moeder, van den spiegel der rechtvaardigheid, van de geheimzinnige roos en de morgenster. Zij ging. En ze zat in 't zonnige volle kerkje in 't lof en haar gemoed was stil onder den zoeten en onbegrepen dwang van het lied der ziel, die den Heer verheven heeft en den geest, die heeft gejuicht omdat de Heer neerzag op de geringheid zijner dienstmaagd. Een jong meisje, dat over de heuvelen was getogen, zong dit in een heel ouden tijd in een oud land. Hier klonk het onverstaan maar gevoeld in de zoetheid van een hopen hart, dat klopte aan gevouwen handen.

Hanna van Bommel keerde weer door de schemeringen van den stillen dag, de maan scheen rood door zwarte nevels en blonk in een verre

ruit. Hanna trad in den herd van het avondhuis, daar wachtte haren mensch. Hij zee zijnen goejenavond terug, ze waren aan den haard stil bijeen. Eimerd had zijn pijp gestopt en rookte ze leeg. Mee een paar woorden had Hanna van haren tocht verteld, de jonge nacht was buiten, de boomen stonden stil in de maan en den rog schoot op. Door de ruit legde de maan de schaduw van het kruis in 't raam op den stillen vloer voor d'open bedstee, waarin de man en de vrouw bijeen waren in hunnen slaap.

Het is bij de een of andere gelegenheid geweest, 'n paar dagen naderhand, een gelegenheid, ge weet het niet, misschien had er een haar in de soep gelegen, misschien had Hanna in slorsigheid geld verloren of de beesten vergeten, of er was een andere schrikkelijkheid gebeurd, ge weet het niet, maar ze kregen ruzing om het een of 't ander. Eimerd maakte zijn eigen kwaad tegen zijn vrouw, en Eimerd was er zoo eene, die om de vergimmene niet klaar was, als hij kwaad worde. Dan krijzelde het in zijn haren, dan sloeg het op zijn maag en doorvlijmde zijn bloed, hij wier grif blind voor zijn oogen en voelde alle goedheid in zijn wezen wegkantelen en den luiden toorn opstaan in zijn opgewonden gemoed. O, hij zag zijn vrouw, die ging er tegen in mee kwade en harde

woorden die smeed 'nen stoel in den herd, de klok die sloeg koste ge niet meer hooren van de opgewonden woorden en het kwaad laweit. Toen zag Eimerd een witte schichtiging in den schauwen blik van zijn vrouw, hij ontvlamde aan haar woorden toe een drift die razen moest en met een daverenden vuistslag beukte hij de tafel, het dreunde in zijn gemoed, hij zee 'nen schrikkelijken vloek, hij zee tegen zijn vrouw:

‘Mietersche karnalli da ge zijt, houd oe leelijk gezicht!’

Toen was het stil, een stilte waarin ze de klok hoorden tikken, den tragen tiktak. Als 'nen slag lagen het scheldwoord en het gebod in Hanna d'r ziel, er scheurde iets door deze mannelijke ruwheid, ze smoorde het in 't gemoed en zweeg. Toen was de ruzing uit. Eimerd ging naar buiten en Hanna bleef in den herd. De ruzing was uit, maar de wreede stemming ervan duurde. Den herd was mee de benauwdheid vervuld en toen zij 's avonds aan den avondkost zaten, toen was het doodstil. Een beest neurde op den donkeren stal, de wind streek langs het avondraam, het paard in den stal neven den herd trok zijn ketting op en neer, dat waren allemaal geluiden, waarin de stilte dieper en banger van wezen werd. Daarin zaten twee menschen onder de bronolie-lamp aan de witgeschuurde tafel en aten in

zwijgen het brood uit de stilte der handen en sloeberden uit de gebloemde kommen mee zwijgende monden den heeten koffie. Dit leed den avond lang, Eimerd rookte zijn pijp, in de benauwenis van den stillen herd wolkte de tabaksdamp blauw rontelom het gele licht van de lamp. Dit kan het gemoed verzachten en Eimerd, ten laatste, begost weer te spreken mee een woord, maar hij kreeg geen antwoord terug. Het verhitte hem opnieuw, dat zijn vrouw zat te simpen en mee haar hand langs d'r neus wreef, maar het haalde niet uit of hij al keef en steggelde.

‘Wel sakkerdie nog aan toe, kande gij niet meer spreken?’

Ze keek hem aan. Ze trok de wenkbrauwen in de hoogte, van dezen oogenblik hingen haar mondhoecken neer, nee, ze kost niet meer spreken. Haar tong was mee stomheid geslagen, dit was gebeurd onder den kwaden snauw en de hardheid van haren mensch. Van nu af aan zou zij nooit meer spreken. Zij gingen zwijgend te bed, Eimerd lag in de stilte achter het wijf in de bedstee, de heldere maan kwam bij hen, mee vreemd licht boven hen. Hanna lag te kroppen en haar verdriet en kwaadheid weg te slikken, diep in haar ziel daar stond het vastgezet met wreed en lijdend plezier, dat ze van zijn leven dag geen woord meer tegen haren mensch zeggen zou. Dat was

haar gekrenktheid en haar wraak en de zwakheid van haar verzet ertegen, het plezier het op te kroppen en te smoren en te denken, hoe haren mensch er weet van hebben zou en spijt om zijnen hondschen uitval.

Zoo was het groote zwijgen ingegaan. Misschien had Hanna den volgenden morgen en diejen dag lang toch wel alle verlangen gehad om den strijd op te geven en haren mensch mee een woord tegemoet te treden. Maar als hij zijn barsche bevel deed, dat zij op moest houden mee zoo'n streken, dan zat meteen haar keel geklemd en lag haar tong dik en verlamd, ze kost het niet. Ze kost wezenlijk niet praten en niet verteederen, haren mond groeide toe 'nen bitteren trek, haar wenkbrauwen stonden opgetrokken, dit gaf aan haar gezicht een uitdrukking van smartelijk en diep leed en groot verbazen. Zij zweeg den morgen lang, den godsganschelijken dag zweeg zij, en Eimerd, hij zocht een zelfden weerstand en kracht in hetzelfde zwijgen. Dit gaf moeilijkheden en gedurig misverstand, maar als een woord ophelderen moest, dan was het toch deeger Eimerd, die het sprak mee kwaadheid en mee tieren en mee beschaamdheid om al wat hij tevergeefs deed, en dat hij het niet volhield om evenals zijn vrouw te zwijgen. Het heele huis was er anders van, den

stal en den herd, en het uitzicht op het land onder den veranderden hemel. In den herd was er deeger de kwade stilte, er ging in den leemen vloer het stille en verduidelijkte dreunen als het paard in den stal stond te stampen. En dit duurde den tweeden dag en den derden. En de heel week lang.

Toen Eimerd diejen Zondag na de tienuren mis bij Mieke uit de Leeuw aan den toog zijnen borrel stond te pruuven, toen vertelde hij het geval aan Tijmen Goossens, den zestigjarigen gemeenteontvanger. Hij namp hem in de rumoerende drukte van de herberg, waar ze onder den dik hangenden tabaksrook onder de boeremensen stonden, een bietje aan den eenen kant van den toog apart en hij zee:

‘Tijmen,’ zee-t-ie, ‘ik heb in de week ruzing gehad mee 't wijf, ze heeft naderhand geen woord meer gesproken. Kande gij het begrijpen? Ze doet geenen mond meer open.’

Tijmen Goossens viert den spitsen steel van zijn lange aarden pijp uit den mond en wreef er mee langs den doorzichtigen rand van zijn groot purperen oor. Hij schudde van nee en hij zweeg.

‘Tijmen,’ zee Eimerd, ‘daar maakt men geen gekheid mee, ik zeg het oe in vertrouwen, ge haalt er geen woord meer uit, ze zwijgt.’

Tijmen stak den pijpesteel tusschen zijn dunne bleeke lippen en trok een paar rookwolkjes.

‘Een vrouw, die zwijgt, dat is een schoon wonder, Eimerd, zorg dat ze 't volhoudt, ik wou, dat ik er de mijne toe kost krijgen.’

Dat zee Tijmen Goossens.

Maar Eimerd kwam thuis in den herd en trad het bange zwijgen weer in. Ze aten als twee stomgeslagen menschen den middagskost en mee 't eten nog in den mond stond Eimerd op en trok de velden langs. Hij had diejen Zondag-middag veel vreemde en zeer diepe gedachten. In den laten namiddag kwam hij thuis, zijn vrouw zat in de schemering van den herd, buiten wier de lente-avond traag langer, Eimerd gong den stal in, hij ontstak de stallantaarn en hurkte in den schaarschen schijn op den driepoot onder de beesten en trok de strekelen van den gespannen uier. Als hij de beesten gemolken had, ging hij in den paardenstal het paard bezorgen, den bruinen goeden ruin mee zijn zwarte manen. Het paard stond stil in den donker van het dag-einden, het wendde zijn eigen naar Eimerd toe, den kop zijwaarts aan den slanken nek. Eimerd gaf het paard in zijnen nek vele klopjes achtereen, dat vond het schoon. Eimerd sloeg het vervolgens mee veel stil plezier op zijnen warmen trillenden bil, hij hief

de lantaarn in de ruif en schepte uit de haverkist in den voerbak en brak hompen van het roggebrood. Hij zee gemompelde woorden tegen het dier, hij keek het in zijn groote bolle blinkende zwarte oogen, daar lagen licht en donker in weerspiegeld. Het paard duwde zijnen effenen ronden neus mee 't harde been tegen den mouw van Eimerd zijnen kiel en blies door zijn trillend gesperde neusgaten zijnen warmen asem tegen Eimerd zijnen arm. Het hief en boog den kop en dook hem in 't donker, daar ging zijn groot geblaas hevig en luid 'n paar keer achtereen over den fijnen haver. Toen lachte Eimerd stil.

Eimerd had stil gelachen. Eimerd Keunen had zwijgend achter het wijf gelegen den nacht en was in den vroegen morgen aan zijn werk gegaan, toen hij 's middags eten kwam, toen bracht hij het paard mee in den herd.

Nee, dat was een gebeurtenis, een daad van geweld. Daar kwam me den grooten bruinen ruif binnenstappen, hij moest bukken onder de deur, vervolgens hief hij den kop boven het gebint, hij kwam aanstappen mee den viervoudigen dreunenden hoefslag in den leemen vloer, het glimmende lijf wiegende en zijnen kop mee de lange manen in den nek dansende. Het keek verwonderd tusschen de manen voor zijn oogen door. Het had

grif geen tuig aan zijn blinkende lijf. Het had tusschen de kleine opgesteken ooren tegen den voorkop 'nen helderen witten vlek zoo regelmatig van vorm als een ruit, den witten bles, bezijden hing de manenlok gekroest. Zoo kwam het binnen, grooter dan het was, mee het geweld van zijn pooten en groote lijf en het bleef staan. Het vulde den heelen voorherd. Het drukte bekant den zulder. Het keek naar het stille en ingetogen vuur en naar de vrouw en naar den schotel dampende wortelenpotage mee vleesch midden op de tafel.

Het scheelde niet veel, of Hanna d'ren mond was in de verbazing losgekomen. Maar ze zag haren mensch daar staan. En mee plotselinge en groote bedachtzaamheid volhardde zij, ook in dit gevaarlijke oogenblik. Zij schoof nu de stoelen en ging zitten op hare plaats aan de ronde tafel. Eimerd viert uit de muurkast neven de schouw een hard roggebrood en mee zijn knipmes sneed hij het aan brokken, die legde hij naast zich neer. Toen nam hij eenen stoel en hij ging zitten. Hij maakte het geluid dat zijn paard kende, het dier kwam naderbij, de boer en de boerin sloegen hun zwijgend kruis en baden in stilte, het paard was daar met zijnen kop tusschen in. De man en de vrouw vieten hunnen verket en gongen eten uit den schotel. Mee zijnen mond vol lee Eimerd

zijnen verket neer en reikte een stuk brood naar het paard. Het kwam mee zijnen kop naar Eimerde toegekeerd, onder zijnen asem dwarlden de kruimels over het witgeschuurde tafelblad uitereen. Het trok zijn bewegelijke, zwarte, droge, klutsende lip en 't snoof aan het brood, dan ontblootte het al zijn breede gele tanden, het stak de roze, warme, natte en dikke tong en het had zijn brood en kauwde, mee den bewegelijken mond haastig gesloten, het maalde zijn gladde tanden regelmatig overeen en vroeg en kreeg een nieuw stuk brood. Het dankte mee een opwippen en buigen van zijn goeden kop, de stevige achterwaarts geronde kaken deden hun werk en het knoesperde en smakte van belang. Zijn oogen weerszij die zagen den boer en de boerin, het keek kalm uit de diepe zwartheid van zijnen vriendelijken blik. Daar dreef van alles, klaarheid en geheimzinnigheid, tevredenheid, goedheid en verstand in den fluweelen glans van zijn oogen. In zijn neusgaten en op de zwarte lippen verspreid als in gaatjes stonden stugge haartjes overeind, die ge alleen maar van dichtbij kost zien. Het at mee de menschen mee, of het van zijn leven dag niet anders gewend was. Er lagen zonneplekken op zijn schoon lijf en bezijden neven hem op den vloer. En in de kast van de staande klok, daarin glom keer op keer de koperen schijf van den

tragen slinger. Het paard geeselde met den staart zoetjes zijn flanken, van de welgezindheid, het hief den achterpoot mee den hoefrand langs den teeren bekant geelen buik mee de adertjes en de vluchtige sidderingen, mee 'nen plof zette het zijnen hoef weer in den leemen herd. Hanna van Bommel, ze zat zwijgend te eten, ze keek gedurig mee schuine oogen naar het paard zijnen kop, diejen kop, bewegelijk boven de tafel tusschen haar en haren mensch in, het paard, groot en mee toe bedaardheid gevallen leven en geweld van zijn lijf en beslagen hoeven. Het paard in den herd. Hanna zag, hoe het at uit de hand van haren mensch. Ze was misschien eerst een bietje kwaad geweest, maar nou al had ze haar goed plezier, dat Eimerd bedrogen was uitgekomen, omdat hij gedacht had haar aan het praten te zullen krijgen als hij het paard mee in den herd bracht. Na den eten sloegen ze weer hun kruis, Eimerd viert de laatste kleine brokken van het brood, hij lee ze op de platte hand en duwde die tegen de lippen van het paard. Dan veegde hij langs zijn bokspijp de kleverige slijm van zijn hand en liet het paard keeren, breed in den herd, mee veel verzet en gescharrel van pooten. Zijn vrouw bleef in den herd. Zij zag het wegdansen van het hooge paarden-achterlijf. De staart wuifde eenen goejen dag.

Dit gebeurde den volgenden dag eender. Dit gebeurde eender alle volgende dagen, twee weken lang, een maand lang, en nog langer.

Eimerd had tegen zijn vrouw gezeed:

‘Net zoo lang zal het perd in den herd mee ons mee-eten, toe da gij weer begint te spreken.’

En ook op die mededeeling kreeg hij geen antwoord. Och, zijn vrouw zal hendig niet meer kwaad geweest zijn, maar het was zoo vreemd, zonder alle boosheid, een diepe behoefte geworden het ondernomen zwijgen niet te onderbreken. Zij sloot er zich in op, het had einders, die trok zij om zich heen, die waren hoog, ze kost er niet overheen. Het had wanden, die dempten alle wil, ze dook diep in zichzelf en zweeg. Ze kost aan den avond van eenen stillen dag soms wel eens een verlangen hebben om te praten, en in haar eenzaamheid, als haren mensch nergens omtrent was, dan sprak ze wel eens enkele woorden, stil, voor het plezier van ze voor zijn eigen te zeggen. Ze sprak ook tegen de hennen die ze ging voeieren of tegen de varkens als ze den sloeber goot in den trog, of tegen de koeien als ze de boegende spoeling uitstortte. Zij sprak soms gebogen over het vuur iets zachtjes tegen haar eigen gemoed. Ze sprak het brood toe, dat ze kneedde uit den getimperden deeg. Ze zat voor de hor en zag de bewegelijkheid in de boomkruinen, buiten ging het

groot gaan zomeren, d'r hart ging open in de zon. In de schaduw van de hor op den geschrobden leemen vloer zag zij heele kleine voetjes gaan en 't spelen van heele kleine handjes, die hadden om haar hart gelegen en op haren mond. Maar als haren mensch kwam dan verstomde zijn tred haar stem en 't kneep haar keel mee kracht. Geen wil vermocht een woord uit haren mond te krijgen, haar tong lag verlamd en zwaar. Het was ommers al lang geen kwaadheid meer, misschien was het een gebrek in haar natuur, een noodlot dat gebood en haar vasthield. Zij herhaalde onderwijl in haar hoofd deze gedachte: ik kan niet, ik kan niet. En ze kost niet. Ze had haar verdriet eraf gehad, de eerste dagen was haar hart zwaar geweest van de ongeschruwde tranen. Dit verdriet was nu oud. Misschien was het nou alleen maar verwondering. Onder den eten keek ze op van haar handen, ze zag altijd het paard. Uit zijn haverkistje, dat op 'nen stoel tegen de tafel was geplaatst, at het, het hief den kop, het knoesperde vlijtig, het boog en het schudde zachtjens zijn schoone manen. Het was zoo wijd gekomen, dat het niet meer gehaald of geroepen behoefde te worden. Als Eimerd het voor de schuur zijnen haam en zijnen buikriem ontnomen had en hij had het tuig tegen de schuurdeur aan gezet en het beest zijn gebit afgedaan, dan gong het fier en

vlug naar binnen in den herd wandelen en zijn plaats innemen. Het vond het schoon bij den boer en de boerin te zijn en te kijken op hun handen en het brood en den haver te eten. Het zweeg uit zijn eigen met de menschen mee en het was tevreden en gewend. Nu waren de vliegen gekomen, die zaten bijeen getroeft in den ooghoek van het paard, het dier knipperde en joeg de vliegen weg. Ze vlogen evekes op en keerden terug. Ze keerden terug over 't heele lijf, waar de staart, de pooten en de rillingen door de huid hen verjoegen. Ze vlogen maar rond en zetten zich weer vast. Ze staken voor 't plezier, ze keerden immer weer naar 't zoete paardebloed. Maar Hanna sneed bladerentakjes uit de heg, daar joeg ze mee langs het paard, ieleken keer, om het een beetje voor de vliegen te beschermen. Eimerd keek op. Eimerd zag dat. Hij zee er niks van.

Er worde over gesproken in het dorp. 's Avonds dan kwamen de menschen stil toe gekropen voor het raam en kijken.

‘Is 't waar? Bè ja, het is wezenlijk waar!’

Het was wezenlijk waar, ze roken het en ze zagen het, het paard eet mee in den herd. Eimerd was zeker gek of hij kreeg het. En die al eens bij Eimerd over den vloer kwam en gezorgd had er onder den eten te zijn, die wist te vertellen dat

hij mee zijn eigen oogen het paard in den herd aan de tafel had zien staan. En in den leemen vloer, daar waren de sporen der gaten van de hoeftrappen, waar het paard zijn plaats had. De zwijgende menschen en het stomme paard, o, het paard, dat was hun vriend, daar zeejen ze hun zwijgen maar aan, en al het dwingende leed der doorzwegen dagen. Zij waren geboden zoo tegeneen te zijn, een kwaad daar geen verlossing meer van mogelijk geleek.

Den rog stond op d'akker te rijpen, de leeuwerik zong alle hemelen vol, de korenbloem en de klapproos kleuren langs het blonde koren. Een vrouw treedt in den herd. Een vrouw treedt op den deel. Zij komt in zon en schaduw uit het koele groen van den boogerd, daar tusschen de witte stammen onder de lage boomen staan de gevlekte roodbruine koeien hoog al grazend. Als ze de goot inkomt, dan blijft Hanna evekes staan, tegen het lage deurgebint. Zij ziet, overal rond, het vlugge wit van de kippen en ergens de fraaie wandeling van eenen haan, in 't hout van 't gebint dreunt het geknor der varkens. De geit graast op den dries, en onderbreekt het eten voor eventjes te mekkeren. Tegen alle einders der aarde staat den warmen rog te rijpen. Hanna ziet en hoort den zomer. Er is iets mee haar te doen. Zeker. O, het

is zoo eenvoudig, angst en vreugde, en een verwachting diep naar de ziel gekeerd, daar leeft een heele nieuwe wereld, waarvan de aarde grooter wordt. Hanna is een nederige dienstmaagd, aan wie de wil geschiedt. Zij heeft het dagen achtereen diep bij zichzelf bewaard. Als het al donkert in den herd komt Eimerd binnen. Hanna ontsteekt de bronolielamp, het licht valt op de witgeschuurde tafel en het donker trekt zijn grenzen rontelom de vrouw en den man, die tegenover elkaar zijn gezeten, mee de handen op het tafelblad. Nou zwol het in Hanna d'r gemoed van goedheid en van goeden wil. Ze verbrak het zwijgen. Ze verbrak de banden van haar tong. Zij zee iets tegen haren mensch, iets, dat zijn beteekenis had. O, misschien was het geen geheim meer voor hem. Maar nu zee ze het. Nou bezweek ze een kort oogenblik onder het ontroerende geluk, het te zeggen. Den boer had geluisterd naar zijn vrouw. Hij deelde zwijgend haren goeden wil. De man en de vrouw. De avond lee zijn handen als een nieuwe schoone stilte over hun hart en over hun huis.

Den anderen dag bleef het paard op stal. En den volgenden dag bleef het op stal. Het stond er kwaad en verstoord te stampen, het begreep er niks af. En in den herd aan den middageten en

den avondskost spraken den boer en de boerin. Zij zeejen mee schaarsche woorden de vreugde hunner zorgen. Zij telden de maanden vooruit en schreven den dag omtrent den tijd op den kalender, heel achter in het jaar. Het paard bleef op stal, want nu was alles tusschen hen weer goed, daarom bleef het op stal en kwam niet meer in den herd. Nee.

Nou waren ze bijeen, ze waren een bietje minder alleen, in hun gaande en keerende gedachten daar stond op het middelpunt het wezentje hunner verwachting, dat was een bietje bij hen. Als zij spraken, dan spraken zij diksentijd daarover, mee hun weinige woorden. Als zij zwegen, dan zwegen zij erover. De vrouw boog er zich over, de vrouw droeg het in haar leege geteekende handen, mee haar oogen in zichzelf verloren staarde zij ernaar. Toen den rog gemaaid worde had Eimerd dit jaar een bingster gehoord, zij at een paar dagen mee in den herd. Toen, erna, als de schoven diepgeel over den bult der akkers onder den waterblauwen hemel stonden, toen begosten Eimerd en Hanna elkaar mee vreemden blik aan te kijken, als zij aan tafel bijeen-zaten. Misschien was het van Hanna uitgegaan, die had nou misschien een vreemdigheid in den aard en een wonderlijke behoefte. Zij aten het brood, zij bogen den kop naar

het eten, zij keken opzij, daar was een leege plaats.

Het paard. Het paard, in zijnen stal, stampte, het trok zijn ketting door het hout en 't hinnikte zacht. Jawel, zoo gingen er zeer vele dagen heen. Eens zee Hanna:

‘t Is geen gevoel, me was het zoo gewend geworre, ik heb den aard niet, nou het perd niet meer mee eet en niet meer in den herd komt.’

Eimerd was 'nen wijzen man. Hij zweeg over zoo'n vreemdigheid, o, die vreemdigheid had zeker een oorzaak, Eimerd dacht er over na en begost het te verstaan. Als Eimerd in den paardenstal was geweest en hij ging voor den eten den herd in, dan kost hij omkijken en zag den paardenkop naar zich toegekeerd, mee een paar gefronste oogen. Eimerd ging en deed zijn werk. Hij ging den rog opmijten op den akker, dan, erna, spande hij het paard voor den ploeg en ploegde de stoppelen om en sprak zijn binnensmondsche klanken en bevelen tot het paard, dat snel de lichte ploeg langs de versche voren trok.

's Avonds aan tafel, dan keken de boer en de boerin allebei naar den kant van den stal als zij het paard hoorden in zijn verwijtende onrust. O, het was gebeurd, dat Eimerd mee open armen voor de deur had moeten gaan staan, om het paard te keeren als het naar binnen wou wandelen en dat hij het daarna mee de gespreide armen zijnen

stal moest injagen. Aan de tafel misten zij de gewende aanwezigheid van het goede dier, zijn oogen, zijn bewegingen, zijn vragen en zijn dankbaarheid.

Toen 'nen dag trok Eimerd naar het dorp, naar den ouden Luthers, den metser. Hij sprak met den metser Luthers wat af. Den volgenden dag was Luthers in den herd. Hij gong in den paardenstal en keek mee metende oogen. Hij kwam terug in den herd. Hij plaatste zijnen duimstok tegen den muur langs den stalkant, hij zette striepen mee zijn breed, plat potlood. Daarna ging hij mee hamer en houweel en ijzeren pin aan het hakken, dat het puin neerplofte in den herd en in den stal weerszijden. Hij maakte een gat van 'nen meter in het vierkant en bezette de bloote steenen mee specie en wreef het mee truffel en hout schoon glad. Ziezoo. Toen lachte Eimerd en Hanna lachte mee. Den metser metste onder het gat haken in den muur, daar timmerde Eimerd een voerkist op mee 'nen schuin naar beneden toe loopenden voorkant. En toen, als Eimerd en Hanna aan den eten zaten, gebeurde het vanzelf, dat het paard mee zijnen kop uit het staldonker voor het muurgat stond en vrijmoedig den kop kwam binnensteken en naar zijn voedsel boog. Het was in dit uur weer bij hen, het hinnikte zachtjens, het groette mee schoone drift en blijdschap. Het was opnieuw hun-

nen goeden gezelschap van iederen dag en zag hun leven aan in den bekenden en vertrouwden herd. Het zag de tafel en de stoelen tegen de muren en onder het raam. Het zag de bedstee en den gang der boerin en het luisterde naar de woorden, die wieren gezeed.

Toen den rook weeral in den grond zat begost het te vriezen, een bietje rauwe vries, en eens, eenen nacht, sneeuwde het wat, daar wieren de bevroren velden grijs en grauw van onder de dikke lucht. Uit de verre kerk had het rorate over alle velden geklonken, de nachten waren zwart. In de diepe duisternis begon het toen eenen nacht van meening te sneeuwen en het licht kwam later klaren in een roode zon over een witte stralende wereld vol roze en blauwe schijn. De wereld boog zich over de witte einders, zij hield de huizen en huiskes diep toegestopt en dichtgedaan onder den rook der lage schoorsteenen, dikken en pluimenden, rechtstandigen rook. Dan ruischten de sterren in den nacht, de hemel bloeide, de stilte zong, de dagen en nachten verdiepten naar het hart van allen tijd. Eimerd, in den herd stookte een groot, goed klotvuur. Zijn vrouw lag in de bedstee. In de wieg van bruine wissel lag het wicht. Dat was afgebeden en neergedauwd, verkregen van den hemel, die open ligt in den diepstillen doorzongen

heiligen nacht. De man. De vrouw. En het kind. Het paard in den stal, het is met den grooten kop, die uit het donker vreemd en nieuwsgierig staart, in den herd. Het spitst de ooren naar een nieuw, rein geluid. Het kijkt mee schoone oogen, die de vlammen van het vuur weerspiegelen, naar een rein en nieuw bezit van dezen herd, het reikt er mee den warmen stroom van zijnen asem heen. Het hoort de vrouw spreken, en de andere stem van den man. Het staat schoon mee gerekten kop en doorvlamde oogen in den rijken, bezittenden vrede, dien de goede wil behoudt. Het kijkt toe, als Eimerd het kind, in doeken gewikkeld, uit de wieg heft en op zijnen arm voorzichtig dit kleine tegen zijn geweldige borst neemt om het aan de vrouw te geven. De vrouw stilt den kleinen honger mee alle warmte, mee alle hart, mee twee teere handen en oogen die over hun eigen licht gesloten zijn in den neergeslagen blik naar het dorstige kind. De muren van den herd krimpen er toe samen. Het licht vereent en verzuivert zich er tot lichter aanwezigheid boven. De grenzen van de wereld trekken er rontelom dicht.

ANTOON COOLEN

Het Draaiorgel

Het draaiorgel had zijn laatsten deun dien dag gespeeld.

't Was een machtig muziekstuk geweest. Alle registers waren eraan te pas gekomen. Het slagwerk had meegedaan; de triangel had z'n partij vervuld. De lucht rondom leek er nog vol van te hangen.

Met volle kracht, de bekkens kletsend, de pauken dreunend, de fluiten snerpend, de bassen brommend, alles tezamen tot één geweldige rumoer-symfonie, die klaterde, taterde, schaterde, - zoo waren de slotaccoorden uit het buikig orgellijf gebarsten.

Nu was 't stil. De laatste dreun was uit. 't Leek vreemd-stil bij het plotseling-zwijgend orgel-geweld.

Dat kolossale muziek-ding scheen niet eens vermoeid. Even was er 'n na-zuchtje geweest, alsof nog 'n restje lucht aan den blaasbalg ontsnapte. De draaizwengel hing omlaag, nabengelend met zoo'n speelsch zwaaitje, om te laten zien, dat als 't noodig geweest zou zijn, gerust nog 'n half uur doorgezwengeld had kunnen worden.

Het omvangrijke orgel-apparaat, kleurig en glimmend, glanzend in de vernisverf, de pijpen opgepoetst, de ornamenten met overdadigen prots, en de drie mekaniëke dans-figuurtjes als uit een kappers-etage, zag er niet moe uit.

Maar vermoeid waren de orgel-draaiers.

Die hadden al den heelen dag gedraaid. En den heelen dag hadden ze met hun zware gevaarte rondgesjouwd.

't Liep tegen donker. Dan mocht je niet langer spelen, vanwege de politie. En ook bleven de vensters dicht en de voordeuren gesloten. Als vaklui wisten ze dit well...

's Morgens vroeg op stap met het muziek-gevaarte op het lage wiel-wagentje, uitkijkend naar een geschikte buurt. En dan maar door-draaiën, den heelen langen ochtend en middag. Tot je er, tegen het vallen van den schemer, 'n eind aan maakte.

Dan waren ze bek-af. En die paar kwartjes, die ze er per man beurden, hadden ze niet in d'r luie-zweetje verdiend.

Ze hadden met hun drieën het orgel-werk onderling verdeeld. Elk van de drie had zijn bepaalde taak. Maar alle drie slaakten ze zoo'n laatsten zucht uit het orgellijf mee, als hun dagtaak was afgelopen. Wanneer het laatste nummer gespeeld was, waren ze waarachtig blij toe.

Nou nog dat eind naar huis terug. Eerst hun pracht-orgel, dat ze in weekhuur bedienden, netjes opgeborgen in het schuurtje. Dan de dagverdiensten, centje bij centje, opgeteld. Voorzichtig de huur-centen voor den orgel-verhuurder apart gelegd. En nagerekend wat er van 't armoedje overbleef voor hun eigen schaft.

't Was nooit veel. De menschen betalen maar zuinig voor orgel-muziek. 'n Dubbeltje hadden ze in geen tijden in hun pet gevangen. Hoogstens rammelden de centen op straat. Zelfs na zoo'n langen dag, was je altijd weer teleurgesteld, zoo belabberd weinig als je had opgehaald.

Daarbij kwam, dat ze de verdiensten eerlijk in drieën deelden. Ze waren gedrieën als orgel-mannetjes. Elk met zijn bepaalde taak.

De een, de man met den ondernemingsgeest, zorgde voor het huren van het orgel. Die bedacht het dagelijksche werkplan, die besliste ook, of ze een lang of een kort nummer draaiden. Soms maakte hij ineens 'n teeken, dat zelfs 'n half nummer voldoende was voor de on-muzikale buurt, waar ze terecht gekomen waren. En een enkele keer, als de centjes-ontvangst mee-viel, besliste hij goedgunstig, dat nog een extra mopje zou worden nagedraaid.

De tweede was meer muzikale specialiteit. Hij

ging altijd mee naar de verhuur-inrichting, om de muziek-stukken te keuren. Hij had d'r verstand van. Vroeger zelf musicus geweest. Maar hoelang was dat nou al geleje? Toch had hij er zijn muzikalen smaak aan te danken. 'n Mooi draai-orgel, als 't hunne, mocht niet uitsluitend met alledaagsche mopjes-muziek voor den dag komen! Daar hoorde 'n stevige ouverture bij; 'n fijn stuk uit de opera; 'n sterke marsch of 'n degelijke wals. Hij had er liefde voor. In 'n goed orgel daar zat muziek. Dat most je d'r ook uit weten te halen!

De derde diende als centen-ophaler. Hij was de oudste van de drie. En hij zag er 't armoedigst uit. Natuurlijk was hij daarom aangewezen om de straat-af huis-aan-huis aan te bellen, en overal zijn pet op te houden voor de orgel-centen. Hij was niet veel waard overigens; maar hij hoorde er nu eenmaal bij. Mee-draaien aan den zwengel, dee-die nooit. De twee anderen wisselden elkaar geregeld af bij 't zware werk. Hij hoefde z'n ouwe karkas alleen-maar 's morgens en dan weer 's avonds in den lus te spannen, om het orgel-gevaarte voort te rijden, terwijl de twee anderen voor het sturen zorgden.

Zoo was 't moeilijk uit te maken, wie het belangrijkste werk vervulde. En daarover braken ze 't hoofd ook niet. Met hun drieën behoorde dat stelletje zoo bij mekaar.

De drie orgeldraaiertjes.

Kort nadat ze dien dag hun muzikale taak vervuld hadden, alle drie even gammel, òp van het zwengelen en sjouwen, met loome knieën en doffe koppen naar huis terug, 't eene kereltje kromgebogen in den treklus, de beide anderen met hun schonkige schouders duwend tegen het langzaam voortrollend orgel-gevaarte, - daar gebeurde 't ongeluk!

Door het schemer-duister had de chauffeur slecht zicht op den weg. Als zoo'n orgel nou maar 'n lantaarn droeg! Maar dat langzaam zich voortbewegend ding, de twee grauwe mannetjes erachter, het gebogen oudje ervoor, was niet goed te onderscheiden geweest. De auto, gelukkig dat de chauffeur niet al te hard gereden had, en nog bijtijds kon remmen, zat erboven op, eer je 't wist.

'n Gemeen gekraak van splinterend hout, nijdig geknars van scheurend ijzer- en koperwerk, en een zonderlinge chaos van geluiden, waaruit men de hooge triangeltoontjes, de bommende turkschetrom en de ketsende bekkens zou hebben kunnen herkennen - stel dat iemand bij zoo'n auto-ongeluk op zulke bijkomstigheden zou gelet hebben.

D'r was ook even het angstig gillen van stemmen, zooals van menschen, die in doodelijken schrik hun pijn schreeuwen... Dan het oploopje. Nieuws-

gierigen dringend van alle kanten. 'n Paar agenten, die het publiek trachtten terug te duwen... En dan, bij het felle licht van de auto-lantaarns, die nu op de puinhoop gericht waren, de slachtoffers van die domme aanrijding... Stuk-voor-stuk werden ze te voorschijn gehaald tusschen de ruïnes van hun draai-orgel, de orgeldraaiertjes... De stakkerds!

Bezeerd en bebloed, gedeukt en gekraakt werden ze opgenomen. Ze waren met hun drieën; meer dan één ziekenhuis-auto kwam er aan te pas... 'n Agent stelde z'n vragen aan den bleek-en-ontdaan stamelenden chauffeur; dat was voor 't proces-verbaal. 'n Collega-agent hield de wacht bij dat bonte rommeltje van vernield orgel; hij stond er in bijna komieke wanhoop bij: de koperen orgel-pijpen lagen als touwtjes dooreengeknoopt en alleen de dans-poppetjes leken ongeschonden. In de zieken-auto's werden de gewonden geschoven. De dicht-opeen-gekluite menschen keken meewarig toe: 'Ogotogot! drie ouwe mirakeltjes... Die bleken er miserabel aan toe...!' Zoo werden ze naar het ziekenhuis overgebracht.

Daar lagen ze, nog altijd gedrieën, op de zaal. Hun bedden naast elkaar, - waarom zou men hen gescheiden hebben? Ze waren er elk der drie, zoowat even erg aan te pas gekomen. De

een z'n arm gebroken, de ander z'n been op verschillende plaatsen in tweeën; wat ribben kapot; verband-zwachtels om hun hoofden; 'n scherpe lucht van jodeform... De zaal-zuster met speciale opdracht, om dien nacht de drie slachtoffers goed te observeeren... Geen direct levensgevaar, had de wachtdokter gezegd, maar 't waren alle drie kwakkele ouwe-mannetjes! Zoo heel veel zaaks bleek 't niet te zijn, toen de chirurg met z'n reparatiewerk voorloopig klaar was. Den volgenden ochtend zouden de doktoren wel nader zien...

Zoo lagen ze daar, naast elkaar, elk in z'n ziekenhuisbed, wit de kussens en lakens, wit de wond-verbanden, waaruit nauwelijks een paar schichtige oogjes, 'n smal neusje, 'n strakke hand te voorschijn kwamen.

Toen schoof zich de eerste wat makkelijk in z'n vreemde bed, mompelde, half tegen zichzelf, half naar z'n beide kameraden: 't Is maar, dat zoo'n otemebiel zulke dinge zoo bliksems haastig lapt!... Je hebt geen tijd om je bulletjes te bergen...

't Was 't duurste orgel uit de heele verhuurzaak... Zal me dat 'n hoop cente koste eer we die schaaaj terug hebbe betaald!... Want as ik nog goed heb gezien voordat ze me oppakte, zate d'r geen twee spijkers van dat heele ding meer an mekaar... En verzekerd wasse me natuurlijk niet...! Daar benne onze verdienste niet na... Benieuwd

of die verhuurknul ons zel geloove as we zegge, dat we d'r toch waarachtig geen schuld an hadde... Dat noeme ze nou 't-riisiko-van-de-arbeid... Dat zaakie van ons, jonges, is na de maan...!'

Hij zuchtte wat, want hij was, in weerwil van z'n leeftijd, 'n ondernemend kereltje. Op zoo'n pech had-ie niet gerekend. Daar lagen ze nou op 'n rijtje. De een er nog belabberder afgekomen dan de ander. En de orgel-centen van vandaag nog niet eens verdeeld.

De tweede had zoo'n zwaren slag tegen z'n hoofd gekregen, dat hij er nog van na-sufte. Half bewusteloos lag hij zoowat te dommelen en droomen. Hij sprak met zachte woorden hard-op:

't Is net of 't nou allemaal muziek om me heen is... en toch is d'r niemand die an 't zwengel draait... Dat is uit de Zampa en daar heb je die arieja uit Faust... Je most altijd zoo naar meziek kenne legge luistere... Zelf lekker luiere en d'andere voor je late spele... Als ik straks de cente ga verdeele, en 't valt eindelijk 's mee as daggeldje, blijf ik me levelang op me rug legge... En ik laat ze heele dag achter mekaar 't eene stukkie na 't andere voor me afdraaie... Mooi-zoo! wat volgt nou weer...?'

't Was of hij z'n best dee', het gezwachteld hoofd op te beuren uit het kussen en z'n ooren

vrij te maken, om beter te kunnen luisteren naar de vreemde melodieën, die door z'n koorts musiceerden.

De derde lag heel stil. Hij had geen pijn. Hij voelde z'n moeheid niet meer. De trekklus van de zware orgel-kast striemde niet meer over z'n borst. Hij had z'n ouwe magere handen met moeite ineengestremd, alsof hij lag te bidden. 't Was of zijn zwakke, krakige stemmetje heel uit de verte scheen te komen. Zijn bloedlooze lippen prevelden: 'Onze-lieve-heertje, wat heb je 't vandaag weer goed met ons gemaakt... Legge we nou niet emmes met z'n drietjes in 'n proper bed...? Wat hebbe ze ons netjes verbonde en verzorgd... En die zuster met d'r heilige gezicht kijkt telkes naar ons of ze 'n engel is, die motte oplette of ons uur al hêt geslage... Zóó wor' je niet bij elke deur angekeke as je om je orgelcentjes anbelt... En wat lekker nou 'k dat zware ding niet meer heelemaal naar 't schuurtje hoef te trekke... Och, onze-lieve-heertje! maak nou maar, dat we niet al te gauw beter worde... En dat we met z'n drieë vooreerst zoo magge blijve uitruste en geen cente meer hoeve op te hale... ame...'

JAN FEITH

Frisia¹⁾**I**

's Zaterdags vóór Pinkster, bij stralend zomerweer - zomer: want Pinkster viel laat dat jaar, een goeie week vóór St. Jan - 's Zaterdags vóór Pinkster, aan 't ontbijt, kwam het plan opeens weer op: de zomermaanden naar Friesland. 's Avonds zaten we al in Sneek. Het ging spontaan, - zooals het immer gaat. Afstanden bestaan niet meer, de tijd is overwonnen. Deze kleine wereld werd een groote tuin, het is als sloeg je weer 's een ander paadje in.

Toch was 't wel haast nog te plotseling, zoo uit het dichte bosch in 't open land gezet. De avond - een koude tocht blies uit 't noordoosten - de avond was koel en winderig, en je deed wat schutterig en onthuis eerst, in die ontzaglijkwijde openheid.

En wat speciaal mezelf betrof, er was nòg eene moeilijkheid - eene, die ik altijd eerst weer over-

1) Uit: Een zomer in Friesland.

winnen moet. Omdat ik daarginds geboren ben. Omdat ik er als kind heb gewoond - en is niet hij, die weer het land van zijn jeugd jaren bezoekt, de sentimenteele tourist bij uitnemendheid? Hij komt aan, en het is een wederkeer. Weerkeer naar de dagen der kindsheid. De geest heeft de richting gekeerd, en zich gewend naar 't verleden. Romantische sentimentaliteit! Ik was, in enkele uren, teruggekeerd naar waar 'k als kind heb geleefd en waande weer, als immer, dat er het leven kon hebben stilgestaan; dat er nog alles kon wezen zooals ik het, destijds, verliet - ik verloor mij in den droom. Ik was weer kind met andere kinderen, speelde met Pinkster in een bloemenwei. Ach-wel-neen, niet in een bloemenwei! In bloemen-velden, bloemen-vlakten, in bloemen-tot-den-horizon, of wellicht verder nog, in immers eene eindeloosheid van bloemen! Want alles was eindeloos, zooals de vreugde en het geluk. Ik zag het kleine stadje weer, waar ik was langs gespoord, het kleine stadje dat mijne jeugd bewaart. Ik zag het in volzomer, ik zag de waters daar rondom, - ik zag mezelf weer, kleine jongen, met mijn bootje bij het oeverriet, 's avonds, in de schemering... Een spasmodische harmonica... de maan, vol en blinkend... ze begint haar nachtelijke reis... en het kwam mij voor opeens, dat zij later wel nimmermeer zoo hoog gestegen is, dat sindsdien

haar licht wel nimmermeer die klaarte had. Ik zag heel die wereld weer, laag gedoken, die witte wereld in den zomernacht, en alles kwam mee omhoog, dingen, dagen en mensen. Ik dacht terug aan hoe het vroeger Pinkster werd, aan den Zaterdag die er aan voorafging. Er kwamen gasten - natuurlijk; er kwamen immer gasten met Pinkster. Ik liep in den weg, ik werd naar buiten gestuurd - zalige, onbegrensde vrijheid, een ganschen Zaterdagmiddag! Ik ging de velden in. Ik ging visschen. Ik was overal en nergens. Ik bedreef het schuldig onschuldig kattedwaad van wier domein de openbare straat is - ik plaagde den ouden diender. De oude diender! Zou hij nog leven? Zou er nog nu zoo een zijn als toen, martiale figuur vol ontzagwekkende ap- en dependenties, en toch zoo onstoorbaar goed en goedig van wezen? Fiat justitia! - o zeker! Maar hoe eerwaardig was hij in zijn grijsheid, och welja een lieve opa, rustig, paisibel... en daardoor zoo vaak mikpunt van ons, jeugdige overtreders! En zijn tweelingbroeder - de stads-omroeper? Ik hoorde opeens tromgeroffel. Ik hoorde weer zijn gebarsten stem: 'De boargemaster lit bikind maitsje, det as it skyten ûnder de brêge nou net ophâldt, dan scil de boargemaster sels syn hânnen d'r is yn stekke'¹⁾

1) 'De burgemeester laat bekend maken, dat als het schijten onder de brug nu niet ophoudt, dan zal de burgemeester zelf zijn handen er eens in steken.'

Ik zag hem weer staan, in de houding, 'n kranig oud-militair. Ook aan de ietwat obscene boodschap aan eene zich ergerlijk misdragende burgerij, bewees hij al den strammen eerbied, aan een opdracht van den magistraat verschuldigd. Zouden er de zeden thans nog zoo eenvoudig zijn? Nog het leven zóó weinig verwonden? En hij zelf, de dikke magistraat, die, goedige kolossus, stoelen als hechte getimmerten moest doen vervaardigen voor zijn speciaal behoef?... Dood. Ik wist het. Ook zijn diender. Ook zijn omroeper. En de vele anderen van die dagen. Heel dat leven van toen is dood.

Wij zullen er niet meer van spreken. Ik wil niet meer mijmeren over een Friesland dat dood is. Er is een ander. Er zijn vele andere. Ik zal er u van vertellen - cum grano amoris. Kom mee, wanneer het u te benauwd geworden is in uw metropolen - kom mee, wanneer een drang u voortstuwt de steenen stad te ontvluchten. Laat ons deel hebben aan een zomerleven, dat nog de romantiek bewaart der illusie - kom mee in dit koel en zuiver land. Het doet er niet toe, zoo gij er nog nimmer waart. Het is van u - óók van u. Volg mij, en gij ervaart het. Geen levend beeld

is er van eenige streek ter wereld, dat niet behoort aan allen!

II

Wij reisden over Enkhuizen - want de tourist die naar Friesland gaat, neemt zijn route over de Zuiderzee: die over Zwolle heeft zijn bezwaren. Het kan zijn dat gij, in Amsterdam, Utrecht of Amersfoort den trein naar het noorden nemend, dien daverenden sneltrein met zijn internationaal brio, zijn zwierige allure van grande vitesse der Fransche P.-L.-M.; - het kan zijn, zeg ik, dat gij, terwijl gij wegsnelt van uw stad, ontheven van uw taak, vrij van beslommering en zorg, los geworden van de aarde, een vermetel oogenblik zoudt wanen de toppen te beklimmen van onzen gemechaniseerden tijd - in Meppel, onvermijdelijk, volgt uw ontuchtering, en gaat uw tocht veranderen van beteekenis. Gij zijt gedwongen over te stappen: de P.-L.-M. is bestemd voor Groningen. Een anachronistisch vehikel, een onderkomen onooglijk ding, lager in rang, plebejischer van wezen dan de gemiddelde locaaltrein, staat gereed u op te vangen, en gij vertrouwt dat dadelijk maar half. *Ruusbroec* leest gij op zijn locomotief - een ding, afzichtelijk, dat gilt en stinkt. Het is u onmiddellijk duidelijk: gij zijt verdoold. Gij vraagt u reeds:

hoe loopt dit af? Maar gij moet mee, gij hebt 't gewild. Welaan, verwin u! Bestijg de lompe bakken, die dit monstrum in zijn kreupele vaart pleegt mee te sleepen; neem uw bagage op uw knieën, jammerlijk onttroonde koning der grande vitesse, laat u stompen, duwen, schokken... voorwaarts! Of is het toch wellicht achterwaarts? Want is het u niet opeens of gij wordt teruggevoerd naar een tijd, dien gij hebt voorbijgewaand, en in een landschap dat... Want is dit Friesland? Het is Drente, zegt gij. Of Overijssel. Of wellicht de Veluwe hier en daar nog. Het is zoo... gij weet niet recht... gij hadt dit niet verwacht... gij tracht te speuren door het miniatuur-coupéraam... in Heerenveen is het gedaan: gij vlucht. Een huiselijk trammetje op het stationsplein lokt, het is zoo open, zoo vertrouwenwekkend, zoo argeloos, zoo welgezind - gij glimlacht. Het is u plotseling of dit, bijna te laat, toch kon wezen nog een nieuw begin: gij stapt in, gij zijt geborgen. De weg naar het hart van Friesland ligt weer open. Meppel-Heerenveen is achter u: een doorgestane angst.

Wij gingen over Enkhuizen. En gij weet toch ook, gij die Friesland zien wilt, dat niet over Stavoren, maar dat veeleer over Enkhuizen zijn grens getrokken wordt? Of gaat zijn gebied nog verder, en is het wellicht reeds tusschen Amster-

dam en Hoorn, in de winderige contreien van Noord-Holland's laagland, dat het wezen van Friesland zich aan u voorzegt? Want zoodra gij Zaandam verlaten hebt, of eigenlijk daarvóór al, wanneer uw trein de hooge brug over het Noordzeekanaal beklimt, voelt gij u binnenzweven in het rijk der oneindigheid van water-en-weien, dat ook van Friesland begin, midden en einde is. Uw trein snelt voort over hooge dijken, en het is als gedragen-worden. Het land, beneden u, drijft weg, dat ordelijke land dat als een park verzorgd is; voorbij flitsen de wegen, de slooten, de prompte boomenrijen, de keurige dorpjes, de propere stadjes... voorbij, het is een droom, o ja, het is zweven. Gij voelt u geheven boven de dingen, gij denkt niet meer, gij peinst niet meer, gij staart ver weg, hoog over dat alles, in die grondelooze wijdheid; de wereld, ontzaglijk, eindeloos, ging open naar alle kanten - en raakt gij niet reeds even aan de ijlten van oneindigheid?

Tegenover u zitten een paar boeren. Zij spreken langzaam, met weinig woorden. Gij blikht hen aan, en wilt gaan luisteren - maar is niet veel meer dan hun woorden u die blik veelzeggend, waarmee ze staren in de oneindigheid? Wat is er in dien blik? Gij peinst en tast en mijmert - is er een volk onder ons opgestaan, waar de boeren filosofen zijn? Op het rythme van den

trein gaat uw denken loom en soezerig. Maar betrapt gij er u niet op ten slotte, dat gij overweegt, of dit niet wellicht het land kon zijn, met zijn orde, zijn strengen zin, zijn openheid en klare kracht, dat ons de mannen van karakter schenkt? Want gij herinnert u, dat zij, wáár ter wereld ook, een gewas zijn van het platte land; dat zij groeien en gedijen aan de peripherie van de naties?

III

Enkhuizen. Het eindpunt. Alles stapt uit - neen, alles breekt los uit de wagens. Een niet te stuiten golf van wriemelend menschengedoe overspoelt plotseling den kalen heuvel die er het perron is, want hier opeens heeft ieder haast. Gij bevindt u, aan uw droomen onttogen, in volle realiteit in een kluwen jachtende mensen, gij wordt vooruitgeduwd, teruggestompt - gij staat volkomen machteloos in de felle branding van een heftig bewogen menschenzee... en dan opeens staat gij alleen. Een korte stoot van een geweldige stoomfluit, die u de ingewanden dreunen doet in 't lijf. De boot. De witte boot. Alles rent. Gij ziet de zee... mensen die afdalen van den heuvel... enkelen al aan boord... Opeens hebt gij geen gedachte dan óók-aan-boord, gauw-gauw, 'n goeie

plaats... weg uw bagage... dan aan dek... in den milden zomeravond...

Het vertrek. Gij staat aan de verschansing. De boot wijkt van den wal. Drijven. Zoetjes drijven. Langzaam. Toch crescendo. En sneller dan, steeds sneller, het wordt klimmen, heftig klimmen, klimmen op het water, op den berg van de zee... De wereld verzinkt. Enkhuizen wordt klein en kleiner... Dolend menschenkind, ge zijt, eer gij 't beseft, rondom omgeven, omsponnen, omwaasd van romantiek en illusie!

Op zee. In volle zee. Toe, doe dat kaasbolletje weg. De wind op zee is onbetrouwbaar. Tooi u, ook dáárin is een lieve illusie, - tooi u met het embleem van den watertourist, de witte pet. Voel u hier thuis, mensch van de lage landen; gedraag u bevaren. Wandel kranig heen en weer. Rook uw pijp. En doe bereisd. Steek uw medereizigers de oogen uit - hun, die zoo onvast op hun beenen staan. Blik met kierende oogen van den man die op vele verre reizen vele onmetelijke zeeën bevoer naar den einder. Maar bewaar, zoo bidde ik, uw evenwicht. Blameer u niet, stel niemand te leur. Is dit licht u wat te schel? Wend u af van het westen. De zon staat laag, het water blikkert. Is het niet heerlijk aan dek? Doet u de avondlucht niet goed? Kijk naar ginds, naar het oosten, waar reeds de avond ligt gereed gemaakt. Er is

een verwazen in de verten, een vaag-violet vernevelen, en hoog omhoog die hoge hemel... is dit dan de zomer niet? Verrukkelijke koelte. Rust. Gij voelt u rondom omfluiserd. Er is een zacht verglijden langs uw aangezicht... streelingen. Streelingen. Het zijn geen blazingen van een wind, het is een zoetjes caresseeren... Geef er u dan aan over. Laat het toe, gij steedsche mensch. Laat de hand van moeder Natuur over uw moe-getobde hersens varen, hier is loswording, ontbondenheid, hier is de remedie. Gij ziet ver een scheepje, een baken... en alles, kleur en omtrek, verzacht reeds naar den avond toe. Gij staart weg, over dat alles heen, naar waar de hemel ginds op het water rust... en heft uw oogen weer op, en zoekt een vertrouwd gelaat: gij vindt het weer, zacht-glimlachend, vol verloren innigheid om een edel verrast-zijn. Want bespeurdet gij niet, wederkeerig, dat het is de zee en haar oneindigheid, de zee, zij zelf, die in uw lichtende oogen is?

Gij ziet naar uw gezellen, uw medereizigers - en ontwaart gij niet, dat Friesland meevaart? Ik zeide u, dat niet in Stavoren, maar in Enkhuizen zijn grens overschreden wordt. Zijn dit niet de rustig-stoere mannen, die gij reeds in den trein hadt opgemerkt? En, dolend minnaar, die wel zeer goed immer hebt geweten, dat in de liefde wordt gevonden het waarachtig aangezicht der dingen:

aanschouw dit geslacht van vrouwen, deze jolige praatsche ‘famkes’! Is dit niet het franke ras van Friesland, struisch en rilde als zijn boomen? Blondheid, blauwe oogen, en dat lichte en speelschopene... zijn er niet de Friesche weien in, zijn meren, zijn blanke verschieten? Deze zuiverheid van wezen, die onmiddellijk aanspreekt; die vrijmoedigheid in bewegen en spreken, die geen overleg kent en geen nagedachte; ja zelfs de ietwat ironieke manier van met één oogopslag de ‘stêdsjes’¹⁾ te schatten en te wegen - zijn zij niet de kenmerken van een ras, dat nog zijn gave natuurlijkheid behield? Ze zijn rondom u, een Friesche jeugd, een scheepsvloot blanke vrouwen, een leger noordelijke harten... zij komen van ginds, van de vlakten, van de witte zomervelden in den avond.

IV

Het is reeds schemerig, als gij in Stavoren aankomt. Gij haast u naar den trein - een half uur later zijt ge reeds in Sneek. Gedurende den rit, bij vallenden avond, ziet gij weinig van Friesland. Doch er toefde hier en daar nog schemering. En uw neus gedrukt aan het coupéraam, zoo tegen den westelijken avondhemel, zaagt gij wellicht de

1) Stedelingen.

silhouet van een droomenden molen, den schuingedaakten toren van het wat hoog gelegen Koudum, een oude schuur, een boerderij; er was het blinken ergens van een sluimerend water; overigens niets dan velden, weien, velden, in strakke regelmaat, bruggen, brugjes, - en water, steeds weer water... Toch is het wellicht juist genoeg, om, bij den eersten indruk, het besef in u te wekken van de geweldige taaiheid, tegelijk robuust en subtiel van wezen, van de waakzame intelligentie en niet aflatende vasthoudendheid die hier, in dit open land, sinds eeuwen van den mensch gevorderd zijn in zwaren struggle for life.

Sneek. En de avond vóór Pinksteren! Veel menschen aan het station. Een menigte. Want bijna ieder wacht verwanten. Het is als de joden, het Friesche volk - verspreid over gansch de aarde. Maar dan bovendien! Een trein, de aankomst van een trein, van zeer bijzonderlijk dezen laatsten sneltrein vóór Pinksteren, het is een kijkspul, een publieke vermakelijkheid in het wat afgelegen noorden. De jolige jeugd is er met den ingetogen ouderdom verzameld, en met al degenen die noch oud noch jong, den leegen tijd vullen met wat bekijks. Petten. Weinig hoeden. Witte, gehaakte mutsen. Het gouden oorijzer met de kantmuts. Verwachting. Spanning. Ingehouden emotie. Gerekte halzen. Begroetingen en weerzien in kalme Frie-

sche waardigheid - ja alles zeer Friesch van wezen. Een oogenschijnlijk wat stug publiek, toch gaarne en gauw gemeenzaam. Hoekig wellicht, toch graag hulpvaardig, - stoer, geserreerd en mannelijk. Ras. Een ras dat, het moge koel, het moge uiterlijk wat stug schijnen, in zijn intelligente trekken, in zijn zacht-schrandere oogen, nochtans den blinkenden afglans bewaart van een allerminst ondiep, alleen strakbeheerscht innerlijk. Een ander volk. Een andere wereld.

Herkenningen. Ontmoetingen. Oudvertrouwde gezichten. Een groet, een kwinkslag in 't voorbijgaan - dan zien wij ons wenken: Pake en Beppe!

Tourist, die naar het noorden komt, u wilt neerlaten aan den haard van Friesland, laat mij u mogen waarschuwen: zorg voor een Pake-en-Beppe. Het is noodzakelijk, gij zult het ervaren. Het is *conditio sine qua non*.

U hebt er geen? Kies er u een paar. Het is niet moeilijk. Er zijn er legio. Er zijn er, niet slechts onder deze kijklustigen, maar ook overigens overal rondom, zoover de grenzen gaan van dit gul en gastvrij land, die u zouden willen ontvangen als het kind dat wederkeert. Ook wie nimmer kinderen had, zoo hij tot de jaren komt, draagt hier den eernaam Pake. Kies er u een. Hij zal u ont-

vangen in zijn huis, hij zal u befeesten met Pinkster als het hem eindelijk geboren kind. Kies er u niet slechts een om een veilig honk te hebben, van waaruit gij zomerzwerftochten ondernemen kunt, maar omdat het wezen van Friesland niet zal worden verstaan, zonder te naderen tot den haard der gezellige Friesche huiselijkheid.

V

Pake en Beppe. Zij wenken.

- Youn. Youn. Now, ho giet it?¹⁾

'n Handdruk. Kort. Stevig. Pake gniesket.²⁾ Rookt zijn pijp. Beppe, bij haar kinderen, stil, zielsverheugd, zij lacht zoo blier - Beppe worstelt met iets moeilijks dat naar de keel omhoog kwam, meteen bepeinst zij reeds de verrassingen en genoegens van haar binnenhuis. Want elke Friesche Beppe is tegelijk een Moeder en een Moeke. - Pinkster!

Wij geven onze bagage ter bezorging aan een onwaarschijnlijken dienstman van regionaal karakter, dan tijgen wij gezamenlijk stadwaarts, door den avond. Wij spreken vooreerst zooveel nog niet.

Nu zijn wij thuis. Dit is het huis, het oude huis.

1) Goeden avond! Wel, hoe gaat het?

2) Glimlacht.

Wij zitten rond de tafel. Wij kijken naar Pake, met zijn baard, zijn doorrookten gouwenaar, zijn bevende handen... het waarachtig hoofd-des-gezins... de aartsvader! Beppe dient, en maakt het ons geriefelijk. Trots haar jaren - zij doet en zorgt. Zij dribbelt door het huis. Zij offert. En wij aanvaarden. Wij kunnen niet anders. Het is haar overgave, heldhaftigheid, goedheid-des-harten, zuivere dienstbaarheid - het is haar kroon, haar sieraad. Raak er niet aan. Door haar offer is zij onder allen de eerste.

Hoe gezellig, in haar kamer. Hoe smakelijk, haar koffie, met kandij en snijkoek. Ouderwetsch. En alles glimt en is ordelijk. De kopjes in strenge slagorde op het blad, rond kan en roomkom; de stoelen in rij en gelid geschaard langs de wanden. Wij rooken. Wij drinken koffie. Tallooze koppen. Het gesprek ontwindt zich. De humor komt los - want dit volk is een volk vol humor - kwinkslagen vonken en raketten.

Even later willen ze nog de straat op. Pake en Beppe. De oudjes willen. Zoo maar. Zonder noodzaak. Tenzij dan deze, om een uitlaat te vinden, een veiligheidsklep, voor de vitaliteit van tachtigjarigen. Ras. Onverwoestelijk.

Tourist-van-elders, die naar Friesland komt, laat mij u andermaal mogen waarschuwen: Ga mee.

Bewaar den vrede. Al lijkt het doelloos - verzet u niet: dit is het Friesche kuieren. Heel dit land, heel dit volk, zijn gansche leven, kuiert! Het is volstrekt niet uw eigen wandelen. Het is nog minder slenteren. Het is... Friesch. Een der Friesche wezensuitingen. Kuier mee, gij die Friesland wilt kennen. Er is geen middel dit volk meer onopvallend te naderen. Neem rooksel mee. En gij, mevrouw, voorzie u van eau-de-cologne. Het kuierend vrouwvolk, in Friesland, snuift.

En zoo kuieren wij dan in den drukken Zaterdagavond door Sneek, en komen dadelijk op den Oosterdijk terecht, want dat is het hart van Sneek-bij-avond. Voorbij is de oude glorie van het Grootzand. Pake, bedachtzaam kuierend, vertelt er van - het had bezwaren. Er waren bruggen op het Grootzand, er was eene gracht die de massa deelde - de Oosterdijk houdt alles bijeen, vereenigt, concentreert. Een lange, vrijwel rechte, niet te breede straat. Hij doet u denken, zoo met die drukte, aan de boulevards der groote steden: hij is de spil van het zich door den avond bewegend publiek; de plaats waar ge, hoe ge ook kuiert, immer weerkeert; waar ge begint en weer moet uitkomen; de aanhef en het refrein van elken tocht door de stad. Hier is het wel zeer Friesch. Kuieren. Niet stilstaan. Er is een ordelijke onordelijkheid.

Het verkeer, temidden van complexen van kuieraars die maling hebben aan verkeersregels, ziet naar beste krachten zich te handhaven, want er loopt geen draad door dit gewriemel, er is noch links noch rechts, geen op- en neergaande verkeersstroom. En geen klabakken. Alles gaat vanzelf, heel huiselijk; huiselijk binnenleven op straat, heel een volk op pantoffels. Het is het noorden. De lucht is vol kwinkslagen en gelach, gansch de roerige stad vol avondlijk gemurmel.

Veel winkels. Zelfs groote winkels. Zelfs grootestadswinkels. En waarlijk niet dun gezaaid. Fraaie étalages. Veel belangstelling. Een koopgraag publiek. Toch nergens den schijn van zakendrukte. Een nuchter, als bijkomstig zakendoen - het lijkt haast koel, onverschillig, achteloos. Een bloeiende handel, schijnbaar zonder actie, in dit land waar, gij vergeet het niet, ook de activiteit zoozeer beheerscht is.

Een jonge man. Een boer. Alleen. Voor een winkelraam. Geheel verloren in beschouwing, minutenlang, een kwartier misschien. Dan weer kuieren, en hetzelfde elders. En wellicht nog elders, en weer, en weer. Dan de terugkeer naar het punt van uitgang. Hij gaat binnen, en koopt. Plotseling. Een horlogeketting, een mes, een pijp. Zonder veel woorden, want hij kent den prijs al, den prijs en de kwaliteit - hij was besloten, al-

vorens binnen te gaan. Hij telt het geld uit - gedaan. Een halve minuut. Zonder omslag. Bijna zwijgend.

Komt het u niet voor, dat dit een ras is, waarnaar het interessant moet zijn te luisteren, wanneer het zijn mond gaat opendoen?

VI

Wij zijn weer thuis. Aan het avondmaal vereenigd. Dadelijk is er weer de ouderwetsche gezelligheid. Het drukke woord, de humor... want de Fries wil praten als hij eet; lachen en schertsen met den mond vol, als hij omringd van al de zijnen is... het Friesche binnenhuis is rijk aan menscheijkheid. Het bewaart iets zuivers, eene zeer oude zuiverheid: het Friesche gezin. Wat ouderwetsch, o zeker. Maar toch eiland van behoudenis in een wereld vol onwaarachtigheid.

Nacht. Op mijn kamer, aan het raam. Het is wijd open - zoodat ik niet alleen kan zijn. Samen ben ik zoo met mijn land. Ik voel het. Hoe nabij het is. Ik leun aan zijn wezen.

Nacht. Zomernacht. Van ver wat klanken, zilvrig, van het verwijderd carillon. Dan stilte. Een zacht ademen.

Friesland.

D.TH. JAARSMA.

Zijn eerste lange broek

Het was een romanties jongetje van vijftien jaar.

Ieder heeft zo in het leven iets nodig, dat hem op de been en in evenwicht houdt. Ieder, die eigenlijk niet gelukkig is...

Voor een jongetje van vijftien jaar was hij eigenlijk niet gelukkig. Maar het leven, barmhartig, had hem de genade bereid van een romantiese natuur, en dat hielp hem over heel wat onplezierige dingen heen. Want door de fraai gekleurde bril van die gelukkige aanleg gezien leek er heel veel anders dan het in werkelijkheid was, vriendeliker, mooier, meer in overeenstemming met de verlangens van een vijftienjarig hart. De toekomst vooral, die was prachtig! Want die toekomst was er immers nog niet en dus kon hij zich die precies zo licht en heerlijk droomen als hij zelf maar wou.

Misschien leefde hij wel wat al te veel in de toekomst, veel meer althans dan de wijze mensen, die hem met z'n allen opvoedden, konden goed

vinden. Want het kwam wel eens voor, dat hij de dingen van het heden minder volmaakt deed dan deze wijze en knappe mensen meenden van hem te mogen verwachten en eisen. En dat vond zijn oorzaak dan daarin, dat hij weer eens te veel geweest was, die hij nog worden moest - en misschien nooit worden zou. De billikheid echter gebiedt ons, toe te geven, dat er voor het nalatige jongetje wel zeer klemmende redenen waren het heden niet al te serieus te nemen en liever bij voorbaat een beetje te genieten van het vele bijzondere en schone, dat de toekomst, eenmaal, in een nog ver verwijderd tijdperk, brengen zou...

Hij heette heel prozaïes Jan en was leerling in de tweede klas van een Normalschool ener kleine stad. Dat was al iets romanties op zichzelf, want Jan was de eerste van zijn geslacht, die hogerop zou gaan, een gestudeerd man zou worden in plaats van een sjouwer of fabrieksarbeider. Hij was de kleinste jongen van zijn klas en zelfs van heel de school, want de jongens van de eerste staken nog royaal een half hoofd boven hem uit. En behalve dat was er nog een bijzonderheid aan hem: hij was er de enige leerling, die uit een echt arbeidersgezin kwam. Ongetwijfeld was dat een grove tekortkoming, maar hij was het zich niet als zodanig bewust en eigenlijk gezegd

was hij ook tamelijk onschuldig aan dat op zichzelf bedenkelijke feit.

In het begin had hij er zo geen erg in gehad. Hij was nooit buiten zijn kringetje en zelden buiten zijn buurtje geweest, en de vriendjes en vriendinnetjes van zijn jeugd waren allemaal proletariërskinderen als hij zelf. Niemand had hem ooit scheef aangekeken, omdat hij op klompen liep, een gelapte bloes droeg of kennelijke afleggertjes van zijn oudere broer. En toen hij nu 'op de Normaal' kwam, had hij zich argeloos aangesloten bij de andere leerlingen, aanvankelijk zonder zelfs op te merken, dat hij een beetje bij hen afstak met zijn kaalgesleten jasje, z'n broekje, dat op de knieën onheilspellend blonk, z'n raadselachtige schoenen, die aarzelden tussen zwart en bruin, en bij de hemel wilden zweren, dat ze eerst de voetjes van een meisje uit de betere standen gesierd hadden. Dat waren allemaal van die onbelangrijke, alledaagse kleinigheden, zo gewoon in zijn omgevinkje, dat hij niet eens geleerd had ze op te merken, laat staan er om te blozen.

De anderen echter, die al vroeg geleerd hadden, dat de kleren de man maken, zagen het des te beter, en ik durf niet te beweren, dat dit goed deed aan hun hoogachting voor de kleine kameraad met zijn pientere ogen en zijn vlug verstand.

Hij bezigde ook een ietwat andere taal dan de

meeste zijner medeleerlingen en sprak met een accent, dat zeker geen voorname indruk maakte. En vooral de meisjes, die bijna allemaal van de deftige 'meisjesschool' kwamen, wekten zijn heimelijke bewondering door de bizondere en aristocratische manier, waarop zij de woorden door hun mond lieten rollen alvorens ze uit te spreken, beschaafd en voornaam tot onverstaanbaar wordens toe. Hij vond dat prachtig, maar was te verlegen en te zeer overtuigd van zijn aangeboren lomphed ook, om zelfs maar te durven proberen het na te doen. Behalve soms, in z'n eentje, 's avonds in bed met zijn hoofd onder de deken, als hij een schip of een leger kommandeerde - maar dan hield hij er nòg gauw mee op, omdat het in zijn mond enkel gruwelijke, oneindig bespottelijke aanstellerij leek.

En alles was zo nieuw voor hem en zo gewichtig, dat hij niet merkte hoe er stilletjes gegiecheld werd, als hij soms ongemerkt een sappige uitdrukking bezigde uit het dagelijkse vocabulair van de achterbuurt of met een al te rauwe stem sprak, of weer eens een alles behalve elegant stuk 'nieuwe' kleren droeg. Het duurde tot diep in de winter van dat eerste studiejaar eer hij duidelijk voelde wie en wat hij in zijn nieuwe levenskring was.

Er lag toen ijs, en Jan was een fikse rijder, al was hij dan klein en volstrekt niet herkulies ge-

bouwd. Op een paar oude schaatsen van zijn vader, waarvan de ijzers sierlike krullen droegen, zwierde hij snel en lenig over de vrije baan van de parkvijver. En daar zag hij een meisje uit zijn klas stumperig rondscharrelen, met loszittende schaatsen, telkens struikelend en vallend onder erbarmelijk armgezwai. Een mooi meisje was het en gekleed zoals hij dat vroeger in zijn dagelijkse omgeving niet kende. Nu was hij daar al een beetje aan gewend geraakt, anders zou hij het nooit gewaagd hebben haar aan te spreken. Maar ze krabbelde zo jammerlik rond, en hij had met haar te doen en ze was ten slotte een klassegenootje, dat in het werk volstrekt niet zijn meerdere mocht heten. En ze was zo'n aardig blond meisje, met zo een lief blank-en-rose gezichtje boven het bruine bontkraagje. Het krullende haar, dat onder haar bontmutsje uitsprong leek net goud in het gulle middagzonnetje. Kordaat reed Jan op haar toe en nam netjes zijn petje af, zoals de eigenwijze gewoonte was op dat kleinsteedse Normaalschooltje.

‘Willen we samen een baantje rijden?’ vroeg hij vriendelijk, en stak zijn handen al uit om de hare te grijpen. Want dat ze zou kunnen weigeren, kwam geen ogenblik in hem op. Waarom zou ze ook?...

Maar het meisje keek hem aan met een vreemde

blik, die tastend en keurend over hem ging van z'n hoofd tot z'n voeten. Het was werkelijk een heel vreemde blik: Jan *voelde* hem tasten en minachtend keuren en ogenblikkelijk werd alles helemaal anders dan het tot nu toe geweest was. Met een zonderlinge hevigheid, die veel van pijn had, drong het plotseling tot hem door, dat zijn pet verschoten was en vettig aan de klep; hij zag zijn rode, dunne polsen een heel eind uit de te korte, wat rafelige mouwen van z'n oude jekkertje steken; hij wist in eens, dat zijn broekje kaal was en van een minderwaardige stof, dat z'n kousen groenig verkleurd waren en zichtbaar gestopt, op vele plaatsen, dat in een van z'n schoenen een scheurtje zat boven z'n grote teen... Van onbedwingbare schaamte werd hij bloedrood en hij wist niet, waar hij zo gauw moest blijven met die arme, weerloos uitgestoken handen, die niet aangenomen werden... Het lieve blonde meisje trok haar mooie neusje heel eventjes op en haar rode lipjes spitsten zich, om heel erg voornaam te zeggen:

‘Nee, dank je, Jan...’

Daarop wendde zij zich af en krabbelde haastig weg.

En het romanties aangelegde jongetje stond daar met z'n gloeiend rood gezicht verwezen voor zich te kijken, met grote tranen in z'n ogen, net of iemand hem een harde klap in z'n gezicht gegeven

had. Tot een grote jongen tegen hem aan bonkte en hij omviel en zich danig pijn deed... Hij had niet eens gehoord, hoe de lummel hem uitschold, met zo'n wonderlik eenzaam gevoel was hij daar midden in het gewoel van de schaatsenrijders. Hij had z'n schaatsen afgebonden en was stilletjes naar huis gegaan, en heel de verdere middag had hij daar in een hoekje bij de kachel gezeten met een opengeslagen boek op z'n knieën, zonder de blaadjes om te slaan. En aldoor had hij maar dat aardige, blonde meisjesgezichtje voor zich gezien met die vreemde, verschrikkelijke, tastende en keurende blik. En hij kon z'n grote, mismoedige schaamte maar niet overwinnen. O, hij was diep gekrenkt, maar wist niet precies door wie, en als hij niet al vijftien jaar en kwekeling geweest was, zou hij zeker heel erg gehuild hebben, van spijt, verdriet en vernedering, maar daar was hij nu, helaas, te groot voor.

's Avonds in bed heeft hij toen eindelijk troost gevonden. Diep onder de dekens in het pikkedonker van de zolder, heeft hij zich vast voorgenomen, een groot man te worden, beroemd, rijk en zeer aanzienlik. Dan zou hij zich verschrikkelijk op het meisje wreken, door in 't publiek net te doen of ie haar niet kende en uit de hoogte, met de neus in de wind te vragen: 'Wie is u, dame?' En dan zou het haar beurt zijn om zich vreselijk te schamen

en aldoor zou ze moeten denken aan die keer op het ijs, toen ze zijn gul uitgestoken handen zo smadelijk geweigerd had... want ze zou best begrijpen wat de zonderlinge houding van de beroemde man betekende. En toen hij zover gekomen was met zijn gedachten, werd zijn edelmoedigheid hem weer de baas, en resoluut besloot hij haar niet al te lang te kwellen, en als ze oprecht spijt had over haar harteloosheid, zou hij misschien toch met haar trouwen... Ze zou immers huilen en hij kon nu eenmaal geen tranen zien...

En zo viel hij die avond als een rijk en grootmoedig man in slaap...

Toch, van die dag af was hij een massa kleinigheden gaan opmerken, die hij tot dan toe voorbij gezien had. Telkens voelde hij zijn uitzonderingspositie en hij durfde zich niet meer zo vrij met de anderen bemoeien als eerst. Hij werd wat stiller en schuw en bij de meisjes bleef hij voorzichtig uit de buurt. Als ze onder elkaar stonden te gniffelen en te giechelen, kreeg hij altijd een kleur, vrezend, dat er weer iets buitengewoon bespottelijks aan hem op te merken viel. En meer dan ooit had hij behoefte aan zijn romantiese dromerijen, die heel wat speldeprikken en lomperie kwetsuren helen moesten. Maar zijn dromen lieten hem nooit in de steek.

Zo prettig als eerst vond hij het echter op de Normaalschool niet meer...

* * *

En toen kwam de dag van zijn wanhoop.

Het was een paar weken na het einde van de grote zomervacantie. Jan z'n broek was tot op de draad versleten en naast elke lap, die er werd ingezet, viel een nieuw gat. En dus had de familieraad besloten, dat er in ieder geval een nieuwe broek voor Jan moest komen en Jan verheugde zich mateloos in het vooruitzicht van het fraaie kledingstuk, dat hem de staat van kwekeling en Normaalschoolleerling waardiger zou maken. Zijn verwachtingen waren hoog gespannen... Wie weet kochten ze niet zo'n fijne blauwe pofbroek voor hem met een band onder de knie, zoals een zijner meest bewonderde medeleerlingen droeg... Of zo een van Engelse stof met spikkeltjes, en knoopjes naast de knie... die stonden ook sjiek!...

's Zaterdagavond gingen vader en moeder samen de stad in. Zouen ook wel es uitkijken naar een broek. Tevreden zat Jan aan z'n 'studeerhoek' van de huiskamertafel en zocht ijverig naar de oplossing van de ingewikkelde en vreemdsoortige sommenraadseltjes, die de leraar voor Maandag had opgegeven. Hij had net de laatste keurig geschreven in zijn schrift staan, toen vader en

moeder thuis kwamen. Met een veelbelovend gebaar lei vader een pak op tafel, een plat pak, in grauw papier gewikkeld.

‘De nieuwe broek?’ vroeg Jan in hevige spanning.

‘De nieuwe broek!’ bevestigde vader zegevierend.

‘En wat voor één!’ riep moeder geestdriftig uit.

Jan peuterde zenuwachtig het touw los en vouwde driftig het papier weg. Met welwillende belangstelling keken vader en moeder toe. De twee broers drongen nieuwsgierig naderbij en staken hun hoofden haast in het wegknisterende papier.

En daar kwam ie voor den dag, de nieuwe broek!...

Jan greep hem bij de bovenkant en liet de pijpen uit vallen. Toen bleef hij, stokstijf van ontzetting, met starre ogen naar het kledingstuk staan kijken. Hij werd er bleek van en zijn handen trilden.

Het was de zonderlingste broek, die hij nog ooit in zijn leven gezien had. Een lange broek was het, en de stof was dik en plankachtig. Een brede donkerblauwe streep wisselde af met een licht paarse en daartussen liep nog een grijsbruin lijntje. Opzij zat er een dikke naad op gestikt en bij de knieën waren de pijpen aanmerkelijk nauwer dan van ondren.

Vol afgrijzen bekeek Jan het vreemdsoortige monster van een broek en hief dan de ogen op naar vader en moeder, in de flauwe hoop hen lachend te horen verklaren, dat het maar een grapje was. Dat konden ze immers niet menen? Dat was toch al te onzinnig, te onwaarschijnlijk, te vreselijk!... Zooiets bestond toch niet!... Vader echter knikte, ernstig en zelfvoldaan, en moeder zei verrukt:

‘Prachtige broek, hè Jan!... En ijzersterk!!... En gewoon te geef, jò! Bij Pijpers de uitdrager gekocht voor vijftien stuivers... Haast waren we d'r voorbijgelopen, maar ik zag 'em gelukkig nog net hangen!’...

‘En jij ben d'r 'et heertje mee,’ bewonderde vader al bij voorbaat.

Zwijgend stond Jan nog altijd met de noodlottige broek voor zich uit. Hij voelde zich duizelig, half misselijk van ontzetting... Er moest iets niet in den haak zijn... Hij was bepaald in slaap gesukkeld en droomde maar zo wat... Zulke broeken bestonden toch niet!... Welke uitbundige gek zou nou zo'n broek gaan zitten maken, zo'n kleine lange broek van zulke idiote stof... en van zo'n krankzinnige makelij... Het kon toch geen werkelijkheid zijn!... Maar daar kwam vaders stem, wat ongeduldig, die belangstellend vroeg:

‘Nou, Jan... hoe vin j-n-em?’

Jan lei met een gebaar vol weerzin de broek op tafel terug en vroeg toonloos:

‘Moet ik die broek drágen?’

Het was óverduidelik, dat in zijn ondankbaar hart geen spoor van geestdrift voor de kostelijke broek ontwaakt was. Ontevreden antwoordde vader:

‘Natuurlik!... wat wou je d'r anders mee doen?... Is-t-ie soms niet naar je zin?’

‘Maar 't is een lange!’ riep Jan met tranen in z'n stem. ‘En ik ben de kleinste van de klas!’...

‘Klets!’ besliste moeder kort en bondig. ‘Je kan toch niet altijd in een korte broek blijven rondlopen!’

‘Maar as ik nou toch de kleinste ben van allemaal!’...

‘Larie!... Je ben vijftien, je ben kwekeling... je mos werchtig blij zijn, dat je-n-een lange broek kreeg!’

‘Maar d'r zitten zulke gekke strepen in en de pijpen zijn zo raar!’

‘Dat is 'et model!’ troostte vader deskundig en afdoende. ‘Je hebt meer zulke broeken.’

‘De polderjongens dragen ze soms ook wel zo,’ lichtte de oudste broer welwillend in.

‘En de scharesliepers,’ vulde de jongste ernstig aan.

Maar toen stoof vader op:

‘Hou je gezicht jullie!... Mot je de jongen z'n mooie nieuwe broek tegenmaken?... Alloh!’ ging hij daarop tegen Jan verder, ‘trek 'em es an om te passe... kanne me zien hoe die je staat.’

Gehoorzaam nam Jan de broek op en ging naar het keukentje om hem daar aan te trekken... Toen hij terug kwam, had hij een kleur als vuur en hij liet het hoofd hangen. Hij had een gevoel of de zwaarte van heel de wereld op z'n smalle gebogen schouders woog. De malle broek slobberde eigenwijs om zijn korte beentjes; onder het lopen voelde hij de zware stof tegen z'n enkels slaan en hij wist zich eindeloos belachelijk. Maar niemand waagde het ook maar met z'n ogen te glimlachen. Vaders gezag was stevig gegrondvest, en toen Jan in de keuken was, had hij de broers bars verboden malle fratsen te verkopen... En zo was de bewondering eenstemmig, en als Jan hen had kunnen geloven, zou hij wonder in z'n schik geweest zijn met het buitenkansje eigenaar te mogen heten van een broek, die zó uitbundige lof verdiende.

‘Hij zit geschilderd!’ prees vader.

‘Of ie aan zijn lijf gegoten zit!’ bewonderde moeder, in extase de handen voor de borst gevouwen.

En de oudste broer verklaarde schijnheilig, dat het zijn innige wens was, eenmaal ook zo'n broek te bezitten. Waarna de jongste opmerkte, dat zo'n

geluk niet voor hem was weggelegd: dergelijke deftige kledingstukken waren niet voor werkmensen bestemd, maar moesten uitsluitend bewaard blijven voor schoolmeesters en andere heren... Jan had op dat ogenblik met genoeg z'n hele familie kunnen uitmoorden, en toen de jongste broer, die onverbeterlike treiter, z'n valse aard niet kon bedwingen en koudweg zei:

‘Kijk 'em es blij zijn!’

zou de rampzalige Jan hem zeker aangevlogen hebben, als z'n vader dat niet overbodig gemaakt had door de judas een klinkende muilpeer toe te dienen, die hem luid schreeuwend opzij deed tuimelen. Dit deed de arme Jan weliswaar weer een beetje goed, maar het kon toch niet verhinderen, dat grote tranen uit zijn ogen drupten en langzaam over zijn brandende wangen biggelden. Met bevende stem vroeg hij:

‘Zou u d'r niet een stuk af kunnen knippen, moeder?’

Doch moeder riep vol ontsteltenis uit:

‘Van die kostelijke broek?... Ben je helemaal gek geworden?... Je mos je wat schamen, grose aap van een jongen!’

En vader voegde er beslist bij:

‘Dat zou 'et hele model bederven!’...

Daarmee was de zaak afgepraat en het vonnis over Jan onherroepelijk geveld: 's Maandags zou

hij in de lange broek op de Normaalschool verschijnen, hij, de kleinste van allemaal, het eerst van al de jongens in de klas... En al z'n grootse plannen voor de toekomst, noch ook z'n waardigheid van vijftienjarige kwekeling konden deze maal beletten, dat hij in bed lange tijd wanhopig lag te snikken, gebroken door de ramp, die over hem gevallen was, de noodlottige aankoop, die hem met schande zou overdekken; en toen hij eindelijk ingeslapen was, werd hij gekweld door angstige dromen, waarin heel de stad joelend en huilend van onbedwingbare lachstuipen om hem heen dromde en zijn nieuwe, lange broek met de pijnlijkste woorden hoonde...

Het werd de somberste Zondag van zijn leven.

's Maandags stapte Jan naar school, zo traag, zo traag. Z'n hoofd hing diep voorover. Hij zou liever gestorven zijn dan de voorbijgaande mensen aan te kijken. Vast was hij ervan overtuigd, dat iedereen liep te stikken van het lachen om de malle verschijning, die daar over de straat tippelde, en toen plots een schelle straatjongensstem schreeuwde:

‘Hé, reuzemeheer!... Waar heb je moeder dat broekie op de boter toegekregen?’
doorvoer hem een schok van ontzetting en hij werd weer bevangen door een gevoel van duize-

ligheid... Nu begon de hel... Sneller begon hij te lopen en de broek sloeg mallotig met de wijde onderkant om z'n dunne enkels, hij voelde het onophoudelijke geflapper als een belediging aan elke vorm van goede smaak en schaamde zich onzegbaar.

Bij de deur van de school bleef ie een ogenblik aarzelend staan. Zou hij ooit durven binnengaan?... Hij hoorde het gewone gejoel van veel jonge stemmen in de gang... als ie binnen kwam, zouden ze allemaal... Ontzettend!... Maar het moest immers!... En in eens nam hij een kloek besluit en stapte vastberaden de deur in, met het hooploze gevoel van verloren te zijn van een man, die blindelings op een afgrond toeloopt omdat hem geen enkele uitweg meer overblijft... gebeure dan maar wat nu eenmaal onvermijdelijk is...

Bij de ingang was het nogal duister, maar verderop, bij het kantoortje van de directeur plaste het volle zonlicht door een glazen kap in de zoldering in helle klaarte naar omlaag... Overal stonden groepjes jongens en meisjes, de boekentassen onder de arm, levendig pratend en lachend bij elkaar. Sommigen stoeiden vechtlustig... En zo kwam die arme, kleine Jan naderbij, de ogen strak naar de grond gericht, een hoofd, dat gloeide als een bal van louter vuur, zwetend over heel z'n trillende lijf van angst en overspanning. Hij wist,

dat nu zo aanstonds het noodlot boven zijn ongelukkig hoofd zou losbarsten in onweerstaanbare hevigheid en zijn benauwd hart joeg of het uit zijn borst wou springen.

Toen hij in het verraderlike licht bij het kantoortje kwam, klonken er eerst een paar verraste uitroepen en daarop werd het even doodstil. Jan bleef met een schok staan, verschrikt door die onverwachte stilte... Wat betekende dat?... Schuw keek hij even op, met smekende ogen...

Maar dan barstte eensklaps een wilde schaterlach los, een hoog en juichend hoongejoel, dat Jan in de oren klonk als het geschal der bazuinen van het laatste gericht. Van alle kanten drongen de verheugde leerlingen op hem aan, omringden hem, stieten elkaar opzij om die ongelofelike, zotte broek volledig te kunnen beschouwen, putten zich uit in het bedenken van steeds doller, steeds komieker vergelijkingen, steeds gemakkelijker vragen, steeds opgewondener commentaar, wreed als de massa alleen zijn kan tegen de zielige, weerloze, ontstelde eenling... Laten we aannemen, dat ze op geen duizendste konden aanvoelen hoe smartelik ze hun kleine makker verscheurden met hun laffe plagerij, hun goedkope geestigheden, hun felle, meedogenloze spot. Uit de lokalen kwamen nieuwsgierige gezichten kijken, en leerlingen, die al binnen waren, stoven weer de gang in om mee te genieten van

de jool, om hun aandeel te leveren in de stroom van aardigheden, die over de eenzame, kleine jongen werd uitgegoten, de zielige, overdonderde kleine man met z'n onuitsprekelijk lachwekkende lange broek...

En zwijgend, verslagen, vernietigd stond Jan in het midden van de joelende, dansende, gillachende horde. Hij was vaalbleek geworden en hield nog altijd de ogen neergeslagen, strak starend naar de grond. Trillend over heel zijn lijf, liet hij gelaten de slagen van het noodlot over zich komen. Hij was niet eens verontwaardigd, niet eens boos op zijn kwelgeesten. Hij besepte, dat ze gelijk moesten hebben, zoals de menigte immers altijd gelijk heeft tegenover de eenling, omdat zij sterker is en ongemeen veel brutaler?... Hij wist maar al te goed, dat hij arm en belachelijk was, en dat er voor dit kwaad geen vergeving op aarde is... Nee, boos was hij niet, alleen maar bedroefd en eindeloos ongelukkig. Hij begreep ook niet, waarom hem dit juist moest overkomen, hem, die zo'n dringende behoefte had aan wat warmte, wat genegenheid, en het steuntje van een vriendschap. Als er niemand had gelachen, zou hij zich waarlijk al ongelukkig genoeg gevoeld hebben in zijn malle broek... nu was het de hel... Hij hoorde niet, wat ze joelden en riepen. Geen woord verstond hij van hun tergende geestigheden. Hij was te diep

verbijsterd. Het was duizendmaal erger, dan zijn naaste droom hem had kunnen doen vermoeden. Hij stond als verlamd onder deze kokende stortvloed van hoon en spot. Het middelpunt van de wereld voelde hij zich en heel de wereld joelde treiterend om hem rond. Schroeihete tranen drongen onder zijn pijnlike oogleden uit en stroomde over zijn wangen... tranen... ook dat nog!... Het liefst was hij maar plotseling op die plek dood neergevallen.

Toen, boven het helle gejoel der hoge jongens- en meisjesstemmen uit, kwam ineens een zwaarder geluid, de stem van een leraar, de geweldig grote Versteeg. Die lachte bulderend en riep:

‘Wel allemachtig!... De kleine Jan is in eens groot geworden!... En wat een juweel van een broek!... Ga je voor ketellapper studeren, jongen?’...

Hoger schalde de vreugde rond onder de edelmoedige goedkeuring van deze leeraar, en op dat moment, plots, voelde Jan, hoe laf en gemeen deze uitgelaten troep hem in zijn ongeluk vernederde. Hij keek niet op, maar verbeet zijn tranen, perste de lippen op elkaar en klemde de tanden opeen, dat ze zachtjes knarsten. Een machteloze, wurgende woede schoot in zijn verslagen hart omhoog; hij neep zijn kleine handen tot vuisten en die grote, verwaten leeraar haatte hij eensklaps,

diep en waarachtig, bitter en voor goed. Hij had groot en sterk willen zijn, voor een ogenblik maar, om die laaghartige vlegel tegen de grond te kunnen slaan en hem te vernederen op zijn beurt... Doch hij was maar een kleine jongen, een zielige kleine jongen met een enorm bespottelijke broek aan en al die anderen waren groter en sterker en... voornamer dan hij...

Dan viel er in eens een bevangen stilte. In de verwachting van een nieuwe kwelling keek hij schichtig op. Naast hem stond de taalleeraar, zijn held en afgod, de man, waar hij meer van hield dan van iemand ter wereld, zijn eigen vader niet uitgezonderd. Heet schoot het bloed hem naar het hoofd en hij moest z'n hand tegen zijn borst drukken om het razende kloppen van zijn hart te bedwingen. Hij wist: als die man hem ook bespotten zou, dan was het met zijn zelfbeheersing gedaan, dan zou hij gaan schreeuwen en zich trappelvoetend op de grond laten vallen, al zijn razend verdriet uitgillen...

Maar deze leeraar spotte niet. Donker keek hij de langzaam terugwijkende kwelgeesten aan en met verachting gleed even zijn blik over de roodgezwollen lach-tronie van zijn kollega. Toen zag hij vriendelijk neer op de trillende, vernietigde kleine jongen, lei zijn grote, warme hand zacht op diens hoofd en zijn diepe, milde stem zei:

‘Je hebt een mooi opstel gemaakt, Jan, het mooiste van allemaal. Zó mooi, dat ik een boek voor je apart gelegd heb... Wil je dat vanavond na de les bij me thuis komen halen?’...

Sprakeloos zag Jan naar hem op. Snel knikte hij enige keren achtereen; een zwaar brok in zijn keel maakte hem het spreken onmogelijk. Dan boende hij met zijn vuist de laatste tranen uit zijn ooghoeken en liep plotseling hard tussen de leerlingen door, weg naar het leslokaal...

De taalleeraar keek minachtend naar de verblufte groep leerlingen, die onder zijn onverwacht ingrijpen in eens tot het beschamend besef van hun erbarmelijke lafheid kwamen en de ogen bedremmeld afwendden.

‘Ik schaam me over jullie,’ zei hij langzaam en met snijdende, ijsskoude stem. ‘Moeten jullie onderwijzers en onderwijzeressen worden?’...

De kollega droop zwijgend af. De jongens en meisjes slopen naar hun lokalen, kleintjes, verlegen met hun figuur...

Toen Jan 's avonds bij zijn leeraar kwam om zijn boek te halen, stond deze van achter zijn bureau op. Hij keek naar de kleine jongen en zijn gekke broek en glimlachte. Jan kreeg weer een kleur, maar gekscherend sloeg de leeraar hem met het boek om de oren.

‘Malle jongen!’ zei hij toen ernstig. ‘Moet jij je nou schamen onder de laffe spot van een troep onnadenkende jongens en meisjes? Die broek van jou is een eresaluut waard aan je vader en je moeder. Hij bewijst alleen maar, hoevéél ze moeten opofferen om jou je studie mogelijk te maken. Je moet je niet zo gauw uit het veld laten slaan... je bent de meesten van die giechelaars royaal de baas!... Kom, jongen, wees wijzer!... Hier is je boek. Ga d'r maar gauw mee naar huis en zeg aan je moeder, dat ze gerust trots mag zijn op d'r knappe Jan... Zeg maar, dat ik 'et gezegd heb... Dag, broekman!’...

En vóór Jan hem behoorlik had kunnen bedanken, was hij de kamer al uitgeduwd en stond weer op straat.

Honderd pond lichter dan hij thuis de deur was uitgegaan, kwam hij er weer in. Maar diep in zijn gewond zieltje bleef toch de pijn schroeien van de ondergane vernedering en de bespottelijke broek was al jaren lang versleten eer hij zelf lachen kon om de trieste historie. En geheel zonder bitterheid was zelfs toen die lach nog niet...

* * *

Het is een ware geschiedenis, die ik jullie hier verteld heb. Alleen het slot heb ik een beetje blijder gemaakt, dan het in werkelijkheid was. Om

mezelf een beetje te troosten, denk ik. Want op de Normaalschool, waar deze geschiedenis zich afspeelde, was inderdaad een taalleeraar zo wijs en zo goed als die ik liet ingrijpen, maar tot Jan z'n ongeluk kwam hij niet opdagen in diens grote nood. Alleen, wannéér hij gekomen was, zou hij zeker zo gehandeld en gesproken hebben als ik het hem liet doen. En waarom zou ik, nu ik de loop der gebeurtenissen immers toch in mijn hand heb, hem dan niet juist op tijd laten komen om het grote leed van dat romantiese jongetje met z'n malle broek wat te verzachten? Zijn wij in ons hart niet allemaal een beetje romantiese kleine jongens, die graag willen, dat alles mooi en goed wordt in de wereld?...

A.M. DE JONG.

Liekemoe

‘Top! Ik ben er!’

‘Nu? En wat?’

‘k Doe het!’

‘Nou ineens? Hoe ben je zoo tot een besluit gekomen, Jan?’

‘Knoopen van mijn vest... ja... nee... ja... nee... já! Er hebben er vijf aan gezeten, dat weet ik zeker... vroeger! En nu heeft het lot beslist... ik ga in het orkest!’ Uit een clubfauteuil, die voor de opengeslagen deuren geschoven was, veerde Willem op.

‘Kerel, ben je gek!’ viel hij uit, ‘hoe kun je nu ineens...!’

‘t Is niet ineens!’ zei snel-nerveus Jan terug, ‘t is al zoo lang, dat ik aarzel tusschen doen en niet doen, en jullie tweeën,’ (dit met een gracelijk handgebaar naar Willem en naar Evert, die op de divan lag), ‘jullie tweeën zijn natuurlijk allemachtig aardig en zoo, maar je hebt me geen van beiden ook maar eenige steun gegeven om

tot een besluit te komen!’ Hij zuchtte: ‘en 't is zoo moeilijk!’ Toen keerde hij zich ineens naar de open deuren, tipte er met duim en wijsvinger een overgebleven cigaret-endje uit. ‘t Wordt tamelijk koud, al is het dan ook een zomerdag geweest vandaag! Heerlijk toch, Mei!’

Luchtig nu ineens, keek hij weer naar binnen. Evert lachte van de divan: ‘Zal ik het je eens zeggen, Jan? Je bent *niet* tot een besluit gekomen, ook nu niet, ondanks de knopen van je vest! 't Is een heel moeilijke keus: solist, met honger de eerste jaren, òf in een orkest en lessen bijgeven, en je mond open kunnen houden. En wij, Willem en ik, kunnen daar niet in praten, vraag het aan Lies!’

‘Stel je voor! Die ken ik veel te kort!’

‘Geeft niet... En je logeert nu hier wel bij haar!’

‘Nou ja... om jou! Maar zulke dingen aan haar vragen!’

Willem dook weer in de fauteuil: ‘Jij weet niet, wat je zegt, kerel!’ viel hij in. ‘Lies kun je alles vragen... wij gaan allemaal altijd met alles naar Lies!’

‘Ja...!’ zei Evert, ineens overend komend. Zijn oogen glansden op in den schemeravond: ‘zij is voor ons allemaal zoo veel! Als je zelf uit je eigen moeilijkheden of zaken met geen geweld wijs kunt worden, en je kijkt maar even tegen haar, dan

legt ze je de boel uit, systematisch en droog, maar helder, en dan opent zij je de mogelijkheden en de goeje weg... en dan snap je waarachtig niet, dat je zelf dat niet eerder gezien hebt...'

Willem viel bij, vertelde van haar: 'Ze noemt zichzelf: vereeniging tot steun van alleenstaande jongelingen'. En toen hoorde Jan de zoo overbekende wonderlijke eigenschappen van Everts zuster roemen: altijd klaar voor anderen... verbazend praktisch... ruim-begrijpend... prachtmeid, en zoo als ze haar eenige kind opvoedde(!!!). Toen ineens daartusschen in, schamperde Jan: 'Ja... zoo zitten we nu alle drie hier, terwijl we heel goed weten, dat zij alleen in de keuken de aardappelen schilt voor morgen. Waarom gebeurt dat ook? Waarom doen wij allemaal zoo weinig om haar te helpen? Den heelen dag sjouwt ze... dat stomme dagmeisje... 't weinige geld!'

'Ze wil het zoo!' zei Evert... 'ze wil niet anders. Hoe meer lui er bij ons logeeren, hoe beter, zegt ze, vooral studenten, die eens in een kalm thuis werken willen of rusten. God, en 't kan best, hoor! Als 't ons te duur was, deden we het niet; maar 't is wel waar, dat zij daarvoor sjouwt! Een paar jaar geleden, toen Fred hier logeerde, hebben we gezegd haar te willen helpen; toen is ze boos geweest, waarom weet niemand, maar we zijn bar afgesnauwd: "Kras op, geen geleuter, en

kom asjeblieft niet meer in me keuken, ik wil zelf baas zijn, geen kerels met hun fikken aan me aardappelen. Opschieten!” - Jullie weet zelf wel, hoe ze dan praat. En ze duwde ons de keuken uit, en we stonden daarbuiten als twee beteuterde jongens. Nou, toen heb ik haar voortaan altijd laten doen, omdat zij 't zelf zoo wou!’

‘En dan moet je zien, waar ze nog allemaal tijd voor heeft! Verleden jaar heeft ze Overbosch geholpen aan zijn dissertatie, hoor, en fijn!’ bewonderde Willem. ‘t Gaat bij haar alles maar gladaf, zonder studie zou je zeggen, alles aangeboren, en dan daarbij een wil als ijzer! Ze heeft het met Janus toch maar zoo ver klaar gespeeld, dat hij zijn meisje liet schieten! Waarachtig, we zagen allemaal, dat hij er niet af kon, zichzelf niet aankon, en haar niet. Toen is hij hier een week gelogeed geweest, en heeft ie alles aan Lies verteld, toen was 't uit ook! 't Is soms, of ze haar wil in je brengt... Vaak heb je 't gevoel: nou pas kan ik het! Waarom? Ja, weten jullie een goeje verklaring voor invloed? Misschien, omdat ze ook over zichzelf totaal de baas is... Allemachtig! die vrouw kan alles maken van haar leven!’

‘En toch?’ aarzelde Jan toen, ‘haar huwelijk?’

‘Hè!’ verontwaardigde Evert, ‘hè, toen was ze negentien jaar, hoor! Kun je denken, dat een meisje dan weet, wat ze doet? Nonsens-engage-

menten en huwelijken zijn dat! Ze is ook maar drie maanden geëngageerd geweest, kende de vent niet, toen het huwelijk al, en toen enkele jaren van stom lijden van haar kant, enkel om het kind hield ze het uit, en toen ineens zijn dood als verlossing, voor haar, voor ons! Juist daarin, in die jaren zoek ik de oplossing van het raadsel, waarom ze nu zoo sterk is!

Een stilte bleef hangen. De zoele Mei-avond lag over den tuin, die even kleurde; daarachter stond strak-geheimzinnig-donker het dennenbosch. Door den tuin ging Lies om achterin wat peterselie te snijden.

‘Wonderkind!’ riep Jan. Ze keek op, lachte.

‘Wonderkind, ik wou zoo dolgraag Bach met je spelen!’

‘Eerst me peterselie nog!’ riep ze, zich bukkend, terug.

‘Kan straks nog!’ vond Evert.

Ze liet de peterselie staan, kwam toen door de open deuren binnen.

‘t Is kil hier, sluiten!’ vond ze. En ineens stond ze tusschen hen. Een groot, grijs huishoudschort had ze over haar japon getrokken; langs haar blozend, gebruind gezicht slierde slordigverward een haarkronkel. Ze veegde haar handen af aan het schort, viel toen neer op het pianostoeltje. ‘Een kaars!’ commandeerde ze; even

guldde het licht over haar prachtig-gezonde goudkleur; en dadelijk lagen haar handen op de toetsen, teer, streelend, en heel ernstig zat ze zoo, en zette Bach in. En Jan zag haar zitten, terwijl hij wachtend stond, om na haar voorspel in te vallen.

In een glimp van het kaarslicht waren heur haren honing-goud-bruin. Strak-getrokken-streng nu het gezicht, en over de toetsen de devote handen, met de nagels, zwart van het groenten schoonmaken. Het grijze schort slordig, met de knoop er af, was vast gemaakt met een groote, verbogen veiligheidsspeld. En zoo zat ze daar, weggelopen van het keukenwerk, en speelde ze Bach. Elke maat had haar beteekenis, de fijne nuances van haar spel, 't onverwachte cantilene ineens soms, als een ingeving uit ongekende diepten. O, dat spelen met haar! Jan voelde het als het kostbaarste, wat zijn kunst hem nog gegeven had!

‘Nou mijn knielende ziel!’ beval ze, en hij, reciteerend:... ‘de ton âme, a deux genoux, tout simplement devant la mienne, et de mon âme, à deux genoux, très doucement devant la tienne!’ zette voor haar de Siciliana uit een Veracinisonate.

Bachs bekende g-snaar aria, betitelde ze: ‘de verborgen passie onder een streng gezicht’; ze speelde dat elken avond met hem. Onzinnig-heer-

lijk dit spelen met haar! Door haar voelde je, dat je zelf iets kon!

Toen hield ze op, moe.

‘Allemachtig, elf uur, en me peterselie!’

‘Och, laat dat nou maar!’ vond Jan; ‘hoe doodzonde toch, Lies, dat je niet door bent gegaan voor muziek, zoo artistiek als je die dingen behandelt!’

‘Geen gehannes!’ snauwde ze ineens; ‘jullie allemaal, je hebt om de beurt iets anders van me willen maken, dan wat ik ben. Jij wilt me nou weer een concert-virtuoos maken. Bert Storms heeft me met tranen in zijn oogen verzekerd, dat er een verduiveld groot talent aan schilderen in me verloren was gegaan, toen hij eens een krabbel uit mijn bakvischjaren toevallig van me zag... en ook, omdat ik zijn olieverfbehandeling eens heb gecritiseerd! Dat was Bert, en dan toen ik Overbosch met zijn dissertatie hielp!! Toen wou hij absoluut in me ontdekt hebben een “episch talent”! Ja, zoo zei ie het, zoo'n lieve ezelskop! Stel je nou toch voor! En jullie weten niet, hoe *ik* juist verafschuw die gedrochten van twaalf ambachten en dertien ongelukken. Van alles een beetje talent en een beetje geleerdheid, en dan de risé zijn van vakmensen! Natuurlijk! Heeregod, en dan telkens duikt er weer zoo'n talent-ontdekker voor me op, en niemand van jullie snapt, dat ik het liefst ben, wat ik ben: een huisvrouw, een moeder,

hoor! Meer niks... Iedereen maakt wel eens een versje, of kloddert een stilleventje bij elkaar op een stukje papier. En piano-spelen? Nu, dat kunnen haast alle “opgevoede jonge dames”! En Jan, als je bij mij in de gratie wil blijven, dan moet je niet meer zwammen over kunsttalenten van me, hoor, want dan is het... regenen! Donderen mag ik van pa niet meer zeggen.’ Een handzwaai uit de verte hoonde Evert als: pa!

Ze veerde op, cirkelde op haar hak om, boog diep voor de drie jongens, en was ineens de kamer uit. Nog even, toen stak ze haar hoofd weer om de deur.

‘Maf ze!’ riep ze.

‘Ga je naar bed?’ vroeg Evert.

‘Nee, eerst moet ik boven nog dat nieuwe gordijn omnaaien, terwijl het hangt!’

‘Mag ik mee?’ vroeg Jan.

‘Mee?!’

‘Ja... ik heb je wat te vragen!’

‘Kom maar op, maar gauw hoor!’ wenkte ze, en hij wipte voor haar de trap op.

Om half twee 's nachts zat ze nog op een voetenbankje voor het gordijn, dat al lang af was genaaid, en stond Jan voor haar. Twee uren had hij met haar zitten praten over zijn toekomst, financiën, en familieomstandigheden, en of hij toch maar het orkest...?

‘k Moet erover denken, vannacht!’ zei ze, ‘k kan je niet ineens raden... ’t Is te moeilijk, zoo'n groot besluit. Morgenavond zal ik wel weten, wat je moet doen, en kruip nu een, twee drie in je mand, saluut!’

Den volgenden morgen was heerlijk stralend van zonnelicht. Jan studeerde met verdubbelden ijver viool, Evert was naar Utrecht, naar zijn college; het dagmeisje deed de slaapkamers en kleine Bob ‘hielp’. ’t Kind, ’t vijfjarige kind van Lies, een mooie, sterke jongen, die wonderlijk opgevoed werd door al de jeugdige ooms. Lies waschte kopjes in de keuken, Willem zat er op een stoel bij.

‘Lies...?!’ zei hij opnieuw. ’t Klonk beangstigend dringend. ‘Lies... toe, kan het niet?’

‘Is het nou uit?!’ stampvoette ze, ‘is het nou uit met dat weergaasche gezeur an me hoofd? Denk je, dat ik het al niet druk genoeg heb? Schiet nou op, en schei uit met huwelijks-aanzoeken!’

Willem, wat beleedigd, stond op. ‘Waarom nou zoo ruw te zijn... Lies? Ik dacht... ik hoopte...’

‘Och, jij moet niet denken; dat draait altijd op stommiteiten uit!’ snauwde ze. ‘Je bent hier voor je rust, je kent me vier jaar, hebt er nooit naar getaald, me tot vrouw te hebben! En nou ineens,

in deze ééne maand...! Ledigheid is des duivels oorkussen!

‘Laat ik je dan helpen!’ pareerde hij handig; ‘mijn ledigheid is jouw schuld, ik mag nooit...!’ Hij nam den droogdoek; ze rukte dien dadelijk uit zijn handen.

‘Afblijven, hoor! En nou is me geduld uit ook!’

‘Lies,’ zei hij toen zacht-deemoedig, ‘je behandelt dit alles zoo schromelijk onachtzaam, of je denkt, dat ik maar een grapje maak... maar ik meen het, ik hou van je... en ik kan er niet uit wijs worden, of je dat wel begrijpt?!’

‘Ja, waarachtig begrijp ik je, hoor, waarachtig, wat denk je wel? En wat je voorstel betreft: waar wil jij nou een vrouw en een kind van onderhouden? Bohemmetje spelen is wat fijn, met zoo'n armoedzaaier als jij bent! Geloof dat maar, dat neem je zoo au sérieux, als je een meisje ben van zeventien jaar! Samen gedichten maken in een keldertje, of drie-hoog, de wasch over het balkon...! Ik zou je lekker!! En me kind? Me Bob? Jawel!! “Paatje!” 'k Hoor het hem al zeggen, tegen zoo'n slungel van een jongen als jij bent! Als je nou heusch wil, dat we nog langer goed samen zijn, dan ga je nou direkt naar het dorp. Ik moet koekjes hebben, Maria's, twee en een half ons. Hier...!’ Uit haar sleutelmandje diepte ze een beurs, en smeed voor hem op het aanrecht het geld.

‘Hoeft niet, heb ik wel!’ zei hij, uit het veld geslagen, geen raad wetende met zijn houding.

‘Nemen, gauw!’ dreigde ze, ‘ja, ik zal me daar laten onderhouden!’

Hij ging, beleedigd! 't Was zoo vreemd-pijnlijk, zooals ze hem zijn liefde nu nog achterna smeed.

Nergens, gedurende hun gesprek, dat dadelijk was begonnen, toen hij in de keuken kwam, had hij ook maar iets bij haar gevonden van zachtheid. God, en ze kon zoo meevoelen, zoo zacht zijn anders, als je in de penarie zat. En nu, niets dan snauwen, ruwheid, grofheid! En wat mepte ze, met haar stem en haar woorden! Waarom, God, waarom? Ze leek zelf ook zenuwachtig. Hij slenterde het hek uit. Zenuwachtig?! Nee... dat verzon hij maar, dat begreep hij zelf heel goed! Natuurlijk was zij dat niet. Daarvoor stond ze veel te vast in het leven. Bij haar nooit twijfel, bij haar nooit een oogenblik van aarzelen, wat te moeten doen. Zij wist het alles heel zeker, er was nooit zelfstrijd bij zoo krachtigen wil. Heerlijk, zoo sterk te zijn, zoo zelfbewust-zeker het leven aan een touwtje te hebben... Kom... doorloopen! Hij moest naar 't dorp koekjes voor haar halen. Zou ze toch niet...? Wonderkind van kracht, nooit hulpeloos, altijd anderen helpend, die te beroerd waren om de dingen zelf te doen; dan hijzelf, dan Jan, Overbosch, Bert! Och, wie eigenlijk niet? Ze

wist het zoo precies, wat ze wou, nooit geslingerd, altijd maar rechtuit!... Kom, doorloopen moest ie.

Op den dorpsweg kwam hij Toby tegen. In de verte al zag hij hem, slank en fijn, heel groot, zonder hoed. En ineens had Willem een onbestemd gevoel van wrevel, hij voelde lust weer terug te keeren, maar toch, nee, dat kon hij niet tegenover Lies! Straks, als hij in den winkel koekjes kocht, zou Toby zeker weer bij Lies op het aanrecht zitten, en met zijn beenen slingeren.

‘Sjour!’ groette Toby luchtig. ‘Is Lies thuis?’

‘Mórgen... Ja, in de keuken!’ En tegelijk ging hij verder.

‘Wat een humeur!’ verbaasde Toby zich, terwijl hij heel vlug doorschoot. Hè, heerlijk, die Mei-geuren! Zalig! En Lies! Mooi gouden kind! Hij voelde het, en het doortintelde hem ineens met beangstigende heerlijkheid, die hem rijker maakte dan keizers zijn: hij had haar gewonnen! Het aarzelende van gisterenmiddag in haar houding! Het felle opbloeien van bloed naar haar wangen, en het heftig zich-verzetten, toen hij drong: ‘Ik moet je iets zeggen, Lies!’ O, dat wilde verzet! Met haar vingers op haar ooren; en het stampvoeten en wegvluchten, en toen stuurde ze kleine Bob naar hem toe, dat beteekende: ‘Ik heb een kind, denk daar maar eens aan!’, omdat zij zelve het niet *zeggen* wilde, niet *zeggen kon!* omdat ze

voelde voor hem, Toby! 't Kon haast niet, het heerlijke! Zoo stom-begenadigd door het geluk, dat was haast ondenkbaar! En toch! O hemel! Overladen was het leven ineens geworden van h el licht, op den dag, toen hij haar leerde kennen, voor drie maanden, onverwachts, toen hij hier op het dorp was gekomen met een prutsje geld, geerfd van zijn ouders, net genoeg om niet te verhongeren; verder met een hoop talent, een fel levensplezier, een scheepslading nonsensicale, onmogelijke fantasie en, wat menschenkennis na enkele boemeljaren, en bovendien nog twee paar schoenen, een bruin fluweelen colbert, een smoking met toebehooren, een paar handschoenen, een geweldig mooie, slappe vilten hoed, wat onderkleeren, en wat toilet-benoodigdheden, plus een kist tweede-hands boeken. En toen was hij natuurlijk al gauw bij hun... Evert en hij herkenden dadelijk elkaar op straat als van ' en zoodje' zei Lies later. Dat trekt elkaar, en zoo ontmoette hij voor het eerst Lies, die op den grond geknield, bezig was een oud potkachtje aan te maken. Hij was met Evert mee binnen gekomen, en Evert stelde hem met een volmaakt salongebaar (als was Lies in een zijden ontvangtoilet inplaats van in de eeuwige huishoudschort gedost) aan zijn zuster voor, die even opstond, haar handen afveegde aan de schort en hem welkom heette. En toen dadelijk

een heerlijke avond vol van blij gepraat, en daarna bijna elken dag een overwippertje, en toen de Liefde natuurlijk! ‘Zoo eene, zoo eene!’ peinsde Toby, terwijl hij het tuintje binnenging. Hij liep achterom, kwam in de keuken, waar Lies aan 't dagmeisje bevelen gaf: ‘Nou eerst ga je hier achter op het plaatsje zitten koper poetsen, 't ziet er uit, dat het schande is! Neem Bob mee, geef hem zijn vormpjes en laat hem puddingen bakken!... Niet, Bob?’ zei ze toen tegen den kleinen jongen. ‘Niet? Je gaat voor Liekemoe heerlijke taartjes met rozijnen maken, snoetekop?’ Ze tilde het lachende kind op in haar jonge armen, hield hem even boven haar hoofd.

‘Liekemoe, Liekemoe!’ juichte Bob. Toen hartstochtelijk, kuste ze hem in zijn klein, dik halsje. En stuurde hem met de meid in den tuin.

‘Liekemoe, krijg ik nou een beurt?’ vroeg Toby. Ze lachte, nam haar bout weer op, en ging door met strijken. ‘Kieltjes van Bob,’ zei ze verklarend, ‘maar jij mag geen Liekemoe zeggen; dat ben ik alleen voor Bob.’

‘Dan zeg ik het juist! Hè, je weet niet, hoe aantrekkelijk voor mij alles is, wat niet mag... 'k heb altijd alles gedaan, wat niet mocht, dat weet je toch ook wel, hè?’

‘Ga nou maar zitten, Toby!’ zei ze bedarend.

Wip! Natuurlijk op het aanrecht! Hij kreeg zijn

pijp, stopte die, zag uit het raam, en zij bekeek heimelijk zijn camé-fijn profiel, waarlangs het goudgolvend haar lag; de bewegelijke, bijna vrouwelijkteere mond, dan de neus met de dikwijls trillende vleugels; en dan het schaduwend neerslaan van overmatig-lange wimpers. Als vlindervleugels zou dat voelen tegen je wang! Ze beet zich op de lippen, zette de bout neer.

‘k Heb vanmorgen nog eens in Emerson gelezen, Liekemoe!’

‘Zoo...?! 't Is toch goed, hè?’

‘Nee...!’

‘Wat nou? Verleden week was je er zoo doodelijk van!’

‘O ja, maar toen regende het!’

‘Och, Toby!’

‘Ja... toen regende het, en dat maakt me altijd solide, en toen viel Emerson er als koek in, maar nou met die zon en de gedachte aan jou!’

‘Ssst!’ vroeg ze; maar niet fel legde ze hem het zwijgen op als aan Willem.

‘Liekemoe, Liekemoe!’ smeekte hij, met toch een warm juichen in zijn stem.

‘Het kind... nee, Toby, het kind!’ weerde ze angstig.

‘God... is dat alle bezwaar? Voel je het dan als een plicht, om nou...!’

‘Och, plicht, dat is zoo'n stom-vervelend woord,

hè? 't Is niet dat... je had me beloofd, eerlijk beloofd, Toby, dat het gezwegen zou zijn tusschen ons.'

'Beloften zijn zoo banaal als je ze houdt, Lies...! Vannacht heb ik iets gekes gedicht, ik zal het je zeggen.'

'Kom van het aanrecht, Toby, je maakt de verf zoo smerig op de kastdeurtjes... En de huisheer vindt toch al, dat we het huis zoo slordig bewonen.'

'Geef niet!' Hij legde zijn pijp neer, en fluisterde in haar oor:

'Chanson bleue:

'Een leeuwrik slaat zijn hoog en jubelend geluid,
op 't glanzen van uw nooit volprezen kleuren uit,
O blauwe, blauwe korenbloem!
Azuren lucht kaatst in uw diep azuren stroom,
en wiegt haar zwijgzaamheid stil op uw hemeldroom,
o blauwe, blauwe zee!
Uw schuldelooze blik, uw ongestoord vertrouwen,
dringt peilloos in het hart van hunkerende vrouwen,
o blauw, blauw kinderoog!'

'Klein talent!' schrijnde ineens makkend haar stem, maar tranen sprongen in haar oogen.

'Lies... 'k ben geen klein talent; maar 't wachten, 't duldelooze wachten maakt me zoo banaal! Lieke! Zeg, denk eens... wij tweeën, hé? Of nee, met Bob natuurlijk erbij!'

‘Zie je wel!’ viel ze uit. ‘t Kind vergat je toch weer!’

‘Och nee... heusch niet, maar 't spreekt immers van zelf, dat hij er bij is... Ik bedoel, we zouden de heele wereld rondreizen! Zeg, stel je voor, in een kar, 's nachts, met twee woeste paarden ervoor, door een donker bosch, langs een moeras, waar de dwaallichten boven zwieren als gevloekte zielen... en 't maanlicht over de reuzenboomen, de spookboomen, en een geur van bloesems op de nachtwind, en wij, jij en ik, om ons heen het gapend onheil, maar wij zeker van elkaar, sterk, honend, moedig om elkaar... jij en ik...!’

‘Och, Toby... en 't geld... hoe komen we aan geld?’

‘O, dat verdienen we bij tijden, bijvoorbeeld in Parijs in de Montmartre-cabarets, daar declameer ik, en geef ik wat chansons, want dat kan ik toch heusch goed, hè? En jij maakt er een tierelantijntje bij op de piano... O, verbeeld je, dat je daar zit in een groene, gebrocheerd zijden japon... ideaal... ideaal... met een witte topaas er op, een groote, antiek gezet, en...’

‘En Bob?’ viel ze in, ‘moet die mee op die Cabaret-toeren...? Of ligt die in een vreemd hotel in zijn bedje? Och, jij met je nonsens-plannen, doldwaze fantast... zulke dingen kunnen niet... niet eens als ik alleen was, maar nu! Het kind! Het

kind!... Ga in Godsnaam weg, toe, toe!' drong ze heftig.

'Een antwoord, Lies, hou je van me...? Meer wil ik niet van je weten.'

'Nee... Toby... toe nou; 'k heb mijn dag wel nodig om voor Jan te denken aan al zijn moeiten. 'k Heb hem beloofd vanavond te zullen zeggen, wat ie doen moet, Toby, ik *bid* je!'

'Niet lang meer, Lies, niet lang meer me laten wachten... 'k *Wil* geen gesjochte jongen zijn, 'k wil niet!' Hartstochtelijk ineens rukte hij zich om. 'Als je me kapot maakt, als je wil, dat ik weer aan de rol ga, zoals vroeger, dat ik al mijn geld stuk sla, en nooit meer werk! Want ik kan niet werken als ik boemel, en als je me wegstuurt, Liekemoe, dan is het uit met me, hoor, dan krijgt de fuif me weer beet, dan zoek ik jou overal; overal zal ik dan bruiloft houden, overal, en dan is alles voorbij.'

'Je moest niet zoo zwak doen, Toby!'

'k Ben zwak, dat weet je... jij hebt me tot werken gekregen... gooi nou de ramen zelf niet in. 't Was zoo netjes in mijn huisje, zoo ordelijk en solide, en toch zoo heerlijk vol fantasie. Maak het nou niet stuk, niet stuk!'

'Toby, ga nou, hoor!' morde ze, en hij kreeg medelijden met haar en ging. Ze bleef zich beheerschen. Vlak daarop keerde hij terug.

‘Mijn pijp!’ zei hij, ‘die liet ik liggen!’ en hij keek haar aan. Geen tranen?

‘Dat zit je niet glad, hè?’ lachte ze ineens op. Ze kende hem zoo goed! Hij, teleurgesteld, ging nu zwijgend met een stil-droef gezicht, en ze had hem zoo wel terug willen roepen. Nee!! Toen was hij waarlijk weg. Ze ging even in den tuin, riep tegen het meisje: ‘Als je klaar bent, strijk dan Bobs kieltjes af, ik heb boven wat te doen!’

En toen zacht, dat Jan 't niet zou hooren, sloop ze naar boven, naar haar slaapkamer, sloot de deur, viel neer op haar bed, snikte. Van beneden klonk Jan's Bach ciaconne. Zij hoorde het door haar snikken heen. En toen begon in haar hoofd het gemartel van de laatste twee weken opnieuw. Na haar mans dood had ze geen huwelijk meer gewild; 't was alles zoo schrijnend geweest, zoo grof van zijn kant, zoo hopeloos-leelijk zonder lichtpunten... Alleen Bob, dat was een glans, Bob, die misschien had zijn aard? O nee, dat niet! Wel was in het kind het woest-onbedwongene, en dan, als 't zulke buien had, overviel haar een redelooze angst... alleen wilde ze blijven met het kind, niet meer probeeren een huwelijk, dat zoo mooi had geschenen voor het beginnen, en toen zoo plompweg ruw uiteen had geslagen alle goede verwachtingen, dadelijk vanaf den eersten dag... 't Was alles zoo weerzinwekkend geweest...! Niet meer

probeerden, niet geven het kind een vader, van wien ze niet wist, hoe hij na den trouwdag zou zijn! Uit haar eerste jeugd-illusies, zoo bruutpijnend wakker geschokt, was er geen moed meer tot nieuw beginnen in haar, en vooral geen geloof. Doodend voelde ze het huwelijk, doodend, omdat het alle geheimzinnige mooi verbanaliseerde, knauwde, knauwde! O nee, nooit meer! Die vier lange jaren van lijden lagen onvergetelijk daar, onberoerd en door niets weggeveeld in haar herinnering... als brandmerken was het, voor het leven. Net vierentwintig was ze, toen hij stierf. Bob toen twee jaar. En zij nu, zevenentwintig pas. Ze kon wel veertig zijn... O, en toch die jeugd, die blijft en roept in je, rechten heeft!

‘Toby!’ snikte ze woest op. Toby zonder geld... Toby met veel talenten, maar weinig doorzettingsvermogen. Ze had het tegen Wim uitgesproken: bohemmetje spelen met zoo'n armoedzaaier! Maar ze had gedacht daarbij aan Toby, en daarom was ze zoo fel geweest, zichzelf wondend, om 't kind, om kleine Bob... Want wist zij, of Toby het tot *iets* brengen zou? Zou hun leven misschien ook niet eischen haar eigen beetje geld? Zou 't niet worden een zwerversbestaan, waarbij kleine Bob...? O, kleine Bob...! Haar lieve, lieve kind, dat ze zoo heel graag gaf een zeker leven... Nee, om 't kind, heel vast, mocht het *niet*, moest ze houden, wat

ze had, mocht ze niet wagen, een onzekere toekomst voor haar kleine kerel. En dán Toby weer... dat hij naar den kelder ging, als ze hem losliet, o, dat wist ze, evengoed als hijzelf. Hij kon geen verdriet dragen, en 't leven, dat riep hem met duizend stemmen, en dan niet de beste kant van 't leven! Een gesjochte jongen noemde hij dat! Ach God, wat moest ze toch doen? Waarom die strijd tusschen twee onmogelijkheden? 't Eene mocht niet, en 't andere mocht niet... 't Was zoo donker, zoo donker, ze zag niet hoe 't moest! O, voor al haar vrienden had ze altijd den juisten weg gevonden, en nu! Wat was ze zwak, en dat was het vreeselijke onduldbare, dat ze allemaal geloofden in haar kracht, en dat ze al veertien dagen als een weerloos kind geslingerd werd, en angstig zocht, en niet vond, of... niet wou vinden? En nergens hulp, want wie zou zij hulp vragen, zij, immers de sterke, het wonderkind, zooals ze plaagden, zij! Wie zou het begrijpen, als zij om hulp vroeg? En dan, als ze het deed, was ze tegelijk haar macht kwijt over anderen. Want wie zou daarna nog gelooven, dat zij wist, altijd wist hoe het moest? Wie, wie? O, hoe beangstigend ook, zoo het geloof te verliezen in je eigen kunnen, te zien, dat jezelf net zoo bent als de anderen! Er was toch een weg! Het kind! Toby! Nee, het kind! En toen dacht ze aan Jan. Zie je, zoo ging

't nu ook, nu wist ze 't ook niet voor anderen. Nu stond Jan daar vol vertrouwen beneden Bach te spelen, zoo frisch, moedig, zeker, dat zij hem vanavond zeggen zou, wat hij kiezen moest. En nu dacht ze alleen aan zichzelf. Toen weer ineens driftig schreeuwde het in haar: altijd voor anderen, altijd, en geen uur houden voor je eigen belangen... en al je kracht van denken verspillen aan hun zaken... O, dat stomme vertrouwen, dat de menschen in je hebben! En dat kon ze toch ook maar zoo niet opgeven. 't Had haar vrijwilliggekozen liefde-leege jaren gevuld met een weldoende gloed van te kunnen verzorgen... En nu zou haar eigen onmacht haar dat uit uit de hand slaan!

Bobs stemmetje schalde op van beneden uit den tuin! 'Bob... Bob... of Toby? Hoe moet het, hoe moet het?' hamerde het in haar hoofd, en tegelijk huisvrouwelijk-zorgend dacht ze eraan, dat de koffietafel gedekt moest... en dan, wat zou voor Jan het beste zijn... het orkest... of...?

Wreed-klaar zou ze zijn zaak weten en beslissen, ja, dat kon ze, als 't haar zelf niet betrof; wreed-klaar-logisch zijn voor anderen... die wonden pijnden zoo niet als de eigen... En toen, plotseling bitter, doorvoelde ze heel het vooze van haar macht... Haar eisch gesteld aan anderen: het ijzer te breken, dat zijzelve niet breken kon! Moe

stond ze van haar bed op, koelde met de spons haar gloeiend gezicht, en ging naar beneden...

's Avonds had ze met Jan gepraat over zijn werk. Ze liepen samen door den tuin; de lucht was als een welkende theeroos, teer, en toen werd het duister, en later zilverde de maan den lente-avondnevel. Zacht was het, heel zacht buiten, als zomer. En toen, toen zij het Jan had duidelijk gemaakt, na een middag van *willen* beslissen voor hem, ging ze vroeg naar boven, zei iets van een beetje moe zijn.

Op haar kamer in zijn bedje lag kleine Bob in een diepen slaap. Zijn handjes tot knuistjes gebald, boven de dekens; het korte golf-haar warrig over zijn kussen. En zij, ze durfde haast niet naar hem kijken. Treuzelend stond ze voor haar open raam. Over de landen was het licht zoo wazig, zoo fijn de ijle mist. Een geur van hooi woei naar binnen... en uit de verte klonk onafgebroken het rekkeren van kikkers, die zij wist bij het kleine heiplasje achter hun tuin. O, dat geheimzinnig-beangstigend, dronken-makend verwachten van ongekende zaligheden, dat een lente-avond geeft! Toby! klaagde ze, met een snik in haar keel. Ze boog haar hoofd tegen den raampost... En dan vragend in haar hart: Bob?

Toen een bescheiden tikje op haar deur. Evert.

‘De laatste post met een brief voor jou... 'k geloof hier uit het dorp, zeg...’ zei hij, fluisterend om het kind.

‘Dank je...!’

‘Ben je nou nog niet naar bed?’

‘Nee, nee... 'k ga nou dadelijk... wat doen jullie?’

‘Luieren... praten over alles en nog wat! Willem maakt toddys klaar... verdomd beroerd!’

Ze lachte even: ‘Dàg...’

Hij ging. Toen snel-zenuwachtig en toch voorzichtig, stak ze een kaars aan, zette zich er voor, zoodat haar schaduw op Bobs bedje viel, brak dan den brief open.

‘Lieke, ik heb altijd veel van kaardebollen gehouden, omdat ze steken, als je ze plukt. Daarom staan ze overal in mijn kamer. En toen ik ze plukte, kwam er geen karnemelk uit mijn vingers, maar bloed, hoor, echt bloed, en om jou te laten constateeren, dat mijn aderen niet met karnemelk gevuld zijn, daarom schrijf ik je dit; en dan begrijp je misschien ook wel, dat ik niet lang meer de verf van je kastjes onder het aanrecht zal vies maken, want dat ik er misschien nooit meer zitten zal. 'k Heb voor mijn doen al zoo ongeloofelijk lang geduld gehad, veertien dagen van hangen en wurgen. 'k Heb al in het spoorboekje geneusd, hoe laat er een trein gaat naar Amsterdam, een

fijne stad voor je Toby, dat weet hij zich nog goed van vroeger te herinneren. Ik ben zoo pantheïstisch, dat weet je, hè? God is in alles, en als stof en geest alleen maar uitingen zijn van de Goddelijke Werkelijkheid, waarom zou ik dan dat eeuwig Goddelijke niet net zoo goed vinden in een bar-meid als in de leuning van een stoel? Ik zeg maar, je moet de juiste waarde van de dingen maar weten te schatten en ik voel me voor niets *te goed*. Als ik met een fleur du mal, de onschatbare orchidee, in mijn knoopsgat loop, en de bakker niet betaal, omdat ik het geld voor die bloem heb uitgegeven, zooals dat verleden week gebeurde, dan denk ik: als ik maar een moeder had, die zou me wel leeren *begrijpen*, dat het andersom moet, wat ik nu alleen maar bij overlevering weet! Maar Liekemoe, die wil me niet bemoederen, die laat me maar alleen modderen, die helpt al haar vrienden bij de kwesties, die hun moeite kosten, maar mij wil ze niet helpen met de kwestie, die *mij* moeite kost, dat is *te leven*, want dat kan *ik* nou niet! Ik kan alleen maar feestvieren, de chique mijnheer uithangen, met mijn orchidee, maar als de bakker dan betaald moet...! O jé, o jé, Lieke! 'k Heb nergens vijanden; de menschen zijn me zoo goed gezind, ook de bakker, heusch waar! En daarom dacht ik, dat alles maar van een leien dakje ging, en dat vijanden voor mij niet bestonden. Maar

toen ben ik hier in het dorp er tegen een opgebotst, geweldig, hoor! 't Verleden, dat is misschien de eenige vijand, dien niemand aan kan, ook ik niet, d.w.z.: jouw verleden, Lies, omdat het ongelukkig was. 't Mijne was alleen maar wat gewetenloos! Dat zou nooit een bezwaar zijn, 't jouwe wel; je wilt, dat wij geen van allen ooit met woorden er aan raken, en dat hebben we geeerbiedigd, ezelsstom!! 't Was al lang kapot, als we er omheen gedanst hadden, en 't bezongen op allerlei wijzen, zoals heksen en duivels om hun tooverpot! Je heb ze allemaal in je macht, je vrienden, en daarom, omdat jij ze geen gelegenheid hebt gegeven, je Verleden dood te praten, *sta je daar nu als slachtoffer van je eigen macht over anderen*. Want heen en weer geslingerd word je, dat zie ik best. Je weet geen uitweg meer, Liekemoe! En ik denk haast, terwijl je dit alles leest, dat je oogen schreien over de bladzijden. Droog ze dan *niet* af. Als je me niet wilt, soit! Maar dan ook geen reddings-brigades. De glazen van de kajuit heb je zelf ingegooid, en laat me dan in Godsnaam boemelen tot ik kapot ben; dan koopen jullie met zijn allen een steen, en daar laat je in beitel:

‘Hier ligt de uitgedoofde feesteling, de gesjochte jongen, naar den bliksem gegaan, omdat Liekemoe maar “moe” wou zijn van één jongen’.

Dat is tegelijk een beetje volgens jouw vocabularium, Lies, misschien vind je 't ook te melodramatisch? Maar ik kan het geen week meer volhouden, hoor! Toby.'

Aldoor rolden de tranen. O, 't was hier niet niet meer uit te houden alleen... ze kon het niet alleen, ze wist het niet... Ze blies de kaars uit, en in een spontanen drang naar hulp gleed ze de trap af, stond ze ineens midden in de kamer, waar Evert, Willem en Jan rookten en toddy dronken, keken ze verbaasd naar haar gezwollen, glimmend, rood-behuild gezicht: toen viel ze neer in de clubfauteuil, met haar handen voor haar gezicht, snikkend weer.

'Wat is er? Is er iets met Bob?' schrok Evert.

'Nee... nee... Toby...!'

Willem voelde het, wist het het eerst zeker van hen drieën; pijnlijk brandde het hem, schroefde zijn keel dicht, en hij bleef zitten, zwijgend, onmachtig tot iets, terwijl Evert en Jan knielden bij haar stoel, en toen legde ze haar hoofd op den schouder van haar broer, begon ze het te vertellen, zoo maar aan hun alle drie, van Toby en haar, en dat ze niet wist hoe of wat.

'Zie je, voor jullie heb ik altijd *wil* genoeg gehad, maar nu 't er voor mezelf op aankomt, eindelijk na jaren, nu is het, of ik al het beste, wat

ik te geven had, heb uitgeleefd aan jullie belangen, of mijn wil en weten, alles, alles weg is, nu het er op aan komt, zelf iets te kunnen! Wonderkind, dat ben ik niet... Jullie zien het nou, dat het zoo veel gemakkelijker is de weg voor anderen te vinden dan voor jezelf, en dat ik eigenlijk nooit iets beteekend heb, geen haar, omdat er nooit iets van me geëischt werd, dat ingrijpend voor *mezelf* was... O menschen, en ik heb zoo geloofd, dat ik alles kon, hoor... waarachtig... dat *ik* met mijn kop nooit meer tegen de lamp zou loopen, dat *ik* heel precies geleerd had, hoe de dingen te doen, en dat er nooit meer onzekerheid in me zijn zou. Vanmiddag nog met Jan... toen wist ik precies wat hij most doen... en nu denk ik: als diezelfde kwestie mij betrof, zou ik het dan toch *niet* geweten hebben? Ik kan niks... ik ben niks. Jullie, *jullie* hebben allemaal iets van me willen maken, wat ik niet was... de een, omdat hij zijn muziek in me terugvond, de ander om zijn schilderijen, of omdat ik literair gevoel had, een vierde, omdat ik hem duidelijk maakte, wat ie zelf al lang wist, dat hij een juffrouw moest laten loopen, die niet deugde... Maar wie heb ik heusch iets gegeven...? wie heb ik dingen gegeven, die hij zelf *niet* bezat? 't Was maar een trucje, alles maar een trucje, dat lukte, omdat ik geloofde aan mijn eigen kracht... en nou... nou... nou zie ik, dat ik niks

ben, dat het *heusch* was, zoals ik zei, dat ik een huisvrouw alleen was... een moeder, en echt, jullie moeten me niet roepen om Bach te spelen, als ik aan de peterselie ben...!’

Ze bleef nerveus er tusschen snikken. Willem, eerst vijandig geweest tegenover Toby, kwam dichterbij, alleen nog maar verlangend, haar iets goeds te geven. Zoo voelden ze het alle drie: haar goed-doen, alles teruggeven, wat ze in die jaren aan anderen had afgestaan; haar zelfvertrouwen weer levend maken, haar hulpeloosheid te niet doen! En om de beurt herinnerden ze haar aan het een of ander, wat zonder haar hulp nooit zou zijn klaargespeeld... Daarop liet ze Toby's brief lezen aan Evert, en toen hij gelezen had, zei hij: ‘Hij heeft gelijk, we hebben je allemaal gemenageerd door nooit meer over vroeger te spreken... Lies... vroeger dat was leelijk, maar voel je niet, hoe laf het is, uit angst voor wat geweest is, nu *niets* meer te durven? Je hebt voor ons allemaal moed gehad, als we zelf niet durfden doortasten; jij was het juist altijd, die riep: ‘durven, durven, te deksel durven!’

Ze lachten alle vier, zij wat vernederd, de anderen goedig troostend.

‘Toon nou, dat je 't zelf ook durft, dat je niet alleen *makkelijke* dingen kunt. Je houdt van Toby, en hij van jou, en of je nu in hem gelooft of niet,

accepteer het, zoals het komt, 't gaat toch zoals het gaan *moet*. Je bent Toby zoo ferm de baas, zie in hem dan altijd de jongen, die je met Bob nog op moet voeden; maar gooi die moeilijke dingen niet dadelijk zoo laf op zij. Ik heb wel geloof in Toby, en jij hebt het eigenlijk ook...'

'Ja...!' zei ze; even brak stralend haar lach door.

Everts argumenten waren wel geen steekhoudende, maar toch heerlijk om naar te luisteren... Ze troostten haar toen om de beurt, hemelden Toby op tot een God, spontaan, ondoordacht, alleen maar, omdat ze 't niet konden zien, dat ze zoo droef was... en in hun luchtige koppen was het heerlijk licht geloof aan een altijd blijde toekomst. Ze waren nu eenmaal geen menschen van tobben en wegen... Ze namen maar, nu 't er was... mooi was 't nu! Wie weet, wat er later nog kwam, niet waar? En zij voelde, dat hun luchtige levensphilosophie de juiste was... de eenige acceptabele eigenlijk, als je 't leven een beetje op gang wou houden, en de vreugde niet verliezen.

'We zullen allemaal helpen, als 't noodig is!' beloofde trouwhartig Jan.

'Je durft nu, hè?' vroeg Willem toen moeilijk.

Ze stak hem, even-ontroerd, haar hand toe.

'Goejerd!' zei ze; waarom, begrepen de twee anderen niet.

'Zal ik Toby dan maar halen, nu?' vroeg hij,

om de maat van zijn zelfverloochening te vullen.

‘Nee,’ zei ze beslist, ‘nou niet, hoor. Er zijn dingen, die twee mensen alleen met elkaar moeten uitmaken... morgen... nu zal ik een paar woorden op een papier krabbelen; als ik dan naar bed ben, gaan jullie 't zachies in zijn bus steken!’ En ze schreef: ‘Toby, Liekemoe wil wel moe van twee jongens zijn, dat heb je al dien tijd van hangen en wurgen toch wel geweten? Morgenochtend moet ik je spreken, kom dan bij me op het aanrecht zitten, maar denk om de kastdeurtjes; ik zit dan naast je. Dag. Liekemoe.’

‘En gooiën jullie nou 't bocht uit je glazen, dat Wim er in deed, er is nog één flesch wijn!’

Evert was al weg naar den kelder.

‘Fijn, gauw bruiloft!’ verheugde Jan zich, ‘met taarten en zoo!’

‘Kan je denken in deze satans dure tijd!’ weerde Lies.

‘En, o hemel, Lies, wat een reuzenpan zal 't worden, als al de leden van je Vereeniging tot steun voor alleenstaande jonge mannen komen!’

Toen waren de glazen volgeschonken, en met zijn drieën stapten ze plechtig om Lies heen, en zongen ze 't Lohengrin-bruidslid, terwijl Willem onophoudelijk de tranen over de wangen liepen. Maar dat hinderde niet, hij was toch blij om haar!

En dadelijk daarna trok ze Jan aan zijn jas:

‘Spelen samen!’

‘Wat?’

‘Mijn knielende ziel...!’

’t Was zoo gaaf-af hun beider spel, ineens heel vroom-ernstig na ’t rumoer.

En toen stond ze op, drukte het briefje voor Toby in Everts hand: ‘En nou jullie naar het dorp, uitsnijen met vaart, alsjeblieft!’ terwijl ze hen naar de voordeur drong. Ze gingen, ze zag hen na in den maanlichten nacht. Hun stappen klonken nog even, toen alleen bleef het lang aangehouden rekken van de kikkers.

En de zoele wind droeg hooi-geur aan, maar de nevel was opgetrokken.

En de oude aarde lag in nieuw, beangstigendzalig lente-verwachten.

AGNES MAAS-VAN DER MOER.

Het Leeuwnummer

Tegen acht uur 's avonds stond de Boulevard Rochechouart in den vollen bloei van zijn duizenden lichtjes.

Langzaam was de Parijsche werkdag gestorven en de vreugdeavond begon allengs te groeien. De groote magazijnen en al die kleine winkels, die naast elkander hurken onder de stoere, breede verdiepingengevaarten, hadden hun greep afgenomen van de mannen, vrouwen en meisjes, die zij 's ochtends naar hun bedrijf trokken. De eethuizen in de buurten hadden van half zeven af een vloed van haastige eters zien opkomen en na half acht zien wegebber.

Toen eindelijk de restaurants bijna ontvolkt waren, was de avond rijp. Parijs, dat 's avonds weer zoo jong is als in het morgenuur, liep veerkrachtig naar zijn huizen van vermaak.

Met hun gesloten deuren en de luiken voor de vensters, maakten deze huizen van den Boulevard

Rochechouart, van Place Pigalle en Boulevard Clichy des daags hun straten en pleinen doodsch, alsof er deurwaardersbeslag op lag; een reeks van onbewoonde perceelen, die op hun nieuwe bewoners wachten. De gloeiende reclameletters van den nacht zag men dan witjes opgedrukt tegen of boven gevels als merken op hemden. De dolle aanplakbiljetten zetten een keel op, maar werden niet gehoord in het bedrijvige leven van den Parijschen dag. Alleen wat mannen met ongunstige, onverschillige gezichten, die, de petten schuin op het hoofd, voor de café's zaten of met hun handen in de broek, een cigaret in den mondhoek, botweg op het plaveisel stonden, bewezen door hun ledigheid dat hun buurt niet aan den dag gewijd was. En de kleine boompjes op den breeden Rochechouart-Boulevard waren zoo onschuldig bekoorlijk en teekenden zoo fijn hun raggen in de lucht als Parijsche boompjes dit gewoonlijk doen.

Maar nu het acht uur was en de avond den menschen den hemel ontnomen had om ze meer nog aan hun eigen aarde te binden, nu den menschen een kleine strook boven hun hoofden slechts gelaten werd, die ze maar moesten verlichten en versieren naar hun kunnen, was alles dat door het zonlicht verdoofd was, verkleind en onbetekenend gemaakt, tot leven gewekt. De gevels

flonkerden over heel hun omtrek. Als op één plaats zwevende, grillige vuurvogels stonden lichtreclames in het mollig avondzwart. Zoo fel was die lichtpersing in de beperkte ruimte, dat het striemde en siste en het licht niet alleen de oogen, maar alle zintuigen gebod: ‘Ontvang me, verwerk me!’

De vreemdelingen en de jonge lieden van gegoede familie gingen van danshuis naar danshuis, maar de buurtbewoners, die na een harden werkdag - al maakte hun Fransch temperament van dorre werkuren nog iets fleurigers dan men dit in Noord-Europa doet - naar ontspanning verlangden, trokken in grooten getale naar hun circus, het ‘Cirque Médrano’ op den Boulevard Rochechouart, waar een nummer gegeven werd dat het kleinburger ‘Tout-Paris’ te praten gaf: het leeuwennummer van de onverschrokken temster Bella de Souza. Degenen, die het buurtcircus reeds bezocht hadden, vertelden hun kennissen vol geestdrift van den ongelooflijken durf der temster, van haar schoonheid en de vreemde wijze, waarop zij omging met haar leeuwen. Nu eens aaide zij ze met de teerste liefde, dan weer scheen zij hen met de wildste drift te naderen. En de luidruchtige bewondering der kleine lieden wekte de nieuwsgierigheid der rijken, die met hun kin-

deren een middagvoorstelling bezochten. Menig galant avonturier, die het circus uit den tijd vond, woonde voorstelling na voorstelling bij en trachtte tot de garderobe door te dringen of des avonds de dompteuse na afloop der voorstelling af te wachten. Maar zulke verlangende ridders werden teleurgesteld, want Bella de Souza wandelde aan den arm van haar moeder, een oude, breede vrouw in uitheemsche kleeren gestoken, naar het eenvoudig hôtél in de Rue des Martyrs, waar ze tijdelijk haar intrek had genomen.

Een zwarte menschen-slinger kronkelde voor het bureau der caissière, en langs de beide zijden van het gebouw, waar de candidaten voor goedkooper plaatsen hun biljetten mochten afwachten. Zooeven nog was de grijze breede circusgevel dood, maar nu ontloek het licht en begon een bedrijvigheid, die het circus nog aantrekkelijker maakt dan het theater. Alles deelt in 't werk en wordt bewerkt als 't magische uur van den aanvang nadert: stallen, zaal, couloirs! Het circus, zelfs het vaste circus, moet zichzelf steeds weer maken, het bouwt zich spelend op.

De zaal-gordijnen werden opzijde geschoven en vanuit de vestibule lokte de machtige ronde ruimte. Die haar betraden hadden het gevoel zelf in een blinkend, nieuw, onverwacht, heldhaftig spel te

zullen delen. Ze verkneukelden zich dat ze medeacteurs werden in een dramatische symphonie, een circusvoorstelling.

Wat grinnikten de jongens van twaalf, van dertien jaar, die uit louter krijgslustigheid hun petje met de parmantige beschuttende klep even over de oogen hadden getrokken. Ze wreven zich de handen en keken elkaar met tintelende oogen aan, rijtjes van drie, vier, vijf jongens, naast elkaar, de romp gebogen, de kopjes af en toe steunend op de balustrade van hun balcon, waar ze de kin tegenaan drukten. Jean gaf Pierre uit voorpret een stoot in de zij. Victor, over den schouder van Joseph, tikte Paul aan om hem schaterlachend opmerkzaam te maken op een dwerg-clowntje, dat nu nog ‘vrij’ en ‘meneer’, een cigaretje rookte, opgeleund tegen den manège-rand.

René, van louter behagelijkheid en zich tehuisvoelend, rook onsmakelijk, en Alfred grabbelde in een zakje chocolade-praline's, die door de warmte een merkwaardigen klomp waren gaan vormen, de studie van een mineraloog waardig. ‘Niet zoo trappelen, jongens,’ zei wijs een oude vijftiger of jonge zestiger tot een ventje, dat in afwachtingsgeestdrift nu eens met zijn hakken den achterkant, dan met zijn zoolen de bodem van zijn amphithéâtre-rij bewerkte. ‘Dat hindert de dieren, dat hitst ze op,’ voegde hij er voldaan aan toe,

tevreden over de ervaring, die de jaren in zijn geest hadden opgestapeld.

Het circus raakte vol als een prikprent, waarvan ieder vakje ten slotte doorpriemd is. Zooveel rijen het telde, zooveel aaneengesloten mensenbanden omgorden het. Met het aangroeien en eindelijk voltallig raken der menigte wies ook het licht. Alle ballons waren nu ontgloeid en ontsmolten een witpaars, dik-stroomend licht, dat heel den circusbol vulde en iederen hoek verbood geheimen te hebben. Vooral op de reusachtige ronde cocosmat, millimeter-juist effen van oppervlak en toch ruigbruin als de pels van een geweldig boschdier, viel schel het licht. De mat was niet naar den zin van veel artisten, die er een zegepraal van de idee der burgerlijkheid, geregeldheid en behoedzaamheid in zagen en het mulle zand of de diep-donkere turfamolm als arena-dek verkozen, waarop ieder nummer een sporenteekening achterlaat, en dat voor ieder volgend nummer weer effen geharkt moet worden. Molm en zand symboliseerden het vergankelijke maar eeuwig keerende van schoonheid en harmonie.

Plotseling stootten fluiten en trompetten een marschwijs uit, die door trom en pauken werd opgejaagd en dan volgde er een wals. Hierdoor raakten de toeschouwers eraan gewend met hun ooren waar te nemen en ze waren verrukt, toen plot-

seling hun óogen weer werden ingesteld door een paardrijdster, die meezwierde met een briesenden appelschimmel. Nu eens sprong ze op den rug van het zeer regelmatig rondgalopperend dier en dan weer liep ze ernaast. Zij en haar partner, een deftig heer in rok, riepen langgerekte 'he... ops', telkens wanneer ze op den breeden paardenrug sprong, die ze schrijlings bereed. Dan knielde ze op dien rug neer om zich daarna in haar volle lengte op het rijdier te verheffen. Ze liet zich weer in 't zadel zakken, schreeuwde wilde kreten uit, boog de romp voorover, haar borst oprondend tegen den gewelfden paardennek en reed rond als een Arabier, die een vijand vervolgt.

Toen sprong ze af, terwijl haar partner den schimmel, die nog een rondte alleen had voortgedraafd, tot staan bracht en dankte met een hoogen gil en een coquet hoofdknikje.

Terwijl de paardrijdster naar haar kleedkamer ging en een circus knecht in blauw livrei het stoere paard naar zijn stal voerde, rolden langs de aftredenden een koppel clowns reeds binnen. Vijf individuen, die struikelden over hun schoenen, breed en plat, als pooten van robben, over jaspanden en werkgerei, renden achter den dwergclown aan, die als een tol over den arenarand snorde. Plotseling bleven ze staan en hielden, zooals olifanten dit elkaar bij de staart doen, elkan-

der vast aan jaspanden, terwijl ze zich zoo bogen dat hun achterste een rechten hoek vormde met hun rug. De laatste der clowns legde zich rustig te slapen over de horizontale ruggen van zijn collega's. Maar ineens stortte het rustbed in. De clowns tolden allen over de mat, wat sommigen gelegenheid gaf tot buitelingen om de eigen as, terwijl de dwergclown het hoofd tusschen de beenen wrong en vanuit die vreemde houding verwonderd toezag.

Maar de tapijt-clowns moesten spoedig het veld ruimen voor hun hoogere broeders, de entrée-clowns, die een apart nummer op het programma vormden en zich niet hoefden te verlagen als entre-acte-vulsel dienst te doen. Zij noemden zich 'Les Paolo', het drietal dat nu optrad, de derde even later dan zijn beide makkers. De hoofdman was de schoone, onwerkelijk mooie clown, in wien iets van den Pierrot bewaard is en in wien de legende van den melancholischen dwaas blijft voortleven. Zijn wit gezicht, waarop een op het voorhoofd gecrayonneerd kronkellijntje de verfijnde droefgeestigheid tot droefgeestige dolheid maakte, werd gekroond door een hooge, domme kuif. Hij droeg een wijd gewaad dat schitterde van veelkleurige loovertjes, die zijn vrouw er vol zorg opgenaaid had. Misschien was zijn belachelijkheid niet wezenlijker dan die van een phoenix, een wondervogel,

die vanuit zijn onbekende sferen plotseling in een kippenvergadering is gevallen.

Zijn makkers echter, zooals de kameraden van den leider van een clownnummer dit gewoonlijk zijn, waren belachelijk doordat ze de toeschouwers niet in een andere wereld brachten, maar hen herinnerden aan talrijke typen die deze in het dagelijksch leven tegenkomen en die ze daar niet mogen uitlachen. Deze clownsmaten hadden de jammerlijkheid van den ‘schlemiel’¹⁾, de morsigheid van den vagebond, de leelijkheid van den verminkte, en de gewichtigheid van den burgerman in zich weten te vereenigen. Juist omdat hun jas haveloos en gescheurd en te wijd was, droegen ze een heel chique gekleurd rond dopje op het hoofd. De één liep op onmogelijke turftrappers zoo coquet als een jong meisje, de ander die suf als een doffe boerenjongen over de mat slingerde, hield als hij lachen moest een bescheiden handje voor zijn mond. De jacquetjas van clown-nummer-twee, wijd als een almaviva, viel tot onder zijn knieën, het colbertje van den ander was een gordijntje, precies opgetrokken boven 's mans zitvlak. De clowns zoeken niet naar het nieuwe. Voldoende is het als zij het oude beproefde nummer maar weten te bezielen met hun komische kracht. Deze speelden het bekende tooneeltje der verliefde nach-

1) Joodsch woord dat ‘onhandige stakker’ beteekent.

tegalen, waarbij de één, fluitend en kwinkelerend, parmantig achter den hoofdclown wandelt. Juist op het oogenblik dat de verliefde vogels hun hoogste en langste tonen uittijlpten, kwam hen de derde storen met zijn miauw-geroep. Daarna gaf de hoofd-clown een muzikale finale en dat was wel het mooist. Want terwijl de lichten gedoofd werden, viel alleen een paarse baan op den clown, die op de leuning van zijn stoel gezeten was. Het licht speelde een teer spel met het onwereldsch-zachte satijnen clownsgewaad. Nadat Paolo een fluit van achter, van voren, van onderen geprobeerd had zonder welluidend resultaat, vond hij plotseling de juiste plaats. En toen klonk er een oud, zoet Italiaansch volksdeuntje. Men vroeg zich af wat toch de bijzondere, de misschien allerhoogste charme zijn mag van dit samengaan van dwaasheid en schoonheid.

Nu volgden acrobaten-nummers, waarbij het uitgelaten publiek, welks lachen bij het clowns-nummer een maar niet eindigend onweer was geweest, zijn adem inhield en zuchtte van genot in het gevaar dat hun naaste liep en angst voor dat gevaar, waarbij zij zichzelf in de houding en den toestand van den artist dachten.

Er was een luchtnummer, dat oogen deed schitteren en de borsten deed stijgen en dalen van verrukte opwinding.

Mijnheer John verbaasde het publiek met zijn evenwichtstoeren op glazen. Twee fietsrijders, die zich de twee Jacksons noemden, reden eerst op lichte fietsjes met blinkende velgen en spaken een kalme rondte, die zij zelf allengs verbraken, totdat ten slotte hun vaart driest-vlug werd. Onderwijl braken zij hun eigen rijwiel onder zich af.

Bella de Souza, een groote, forsche vrouw, stond voor de houten kooien, waarin een zevental leeuwen, door drie vakken gescheiden, gehuisvest waren. Haar hoog lichaam was onbewegelijk, haar oogen waren star op haar dieren gevestigd. Een roode mantel, zooals Arabieren deze dragen, lag om haar schouders. Zij had het hoofd omwald door rijk, dikzwart haar, dat door een zilveren band nog nauwer om den schedel was gelegd. Bella's gezicht was indrukwekkend door zijn eenvoud, zooals het aanschijn van een Boeddha dit kan zijn. Een wat platte, breede neus stond boven een kleine, fel-roode, verbeteren mond. De zware kin en het breede, vierkante voorhoofd maakten dit gezicht bits. De zwarte, weinig nuancen rijke oogen waren streng en heerszuchtig, maar niet hard. De wenkbrauwen recht en pas aan 't einde even neerbuigend, verstarde nog dit masker van Oostersche steen-strakheid.

De leeuwentemster monsterde de een na den

ander haar dieren. Voor iedere repetitie en voor iedere voorstelling was zij gewoon, zoo veel dit in haar macht was, de stemming van haar leeuwen te peilen. Een gebaar, dat gemaakt of niet gemaakt werd, de uitdrukking der roofdier-oogen moesten haar hierover inlichten en de wijze aangeven, waarop zij daarstraks, wanneer zij met haar dieren alleen in de kooi zou zijn, hen moest besturen. Bella de Souza had alle werkzaamheden die haar vak eischten lief en verrichtte ze met nauwgezetheid. Met haar dieren voelde zij zichzelf onverbrekkelijk verbonden. Ze kon niet onderscheiden of die hevige gevoelens, die haar tot hen voerde en haar de dieren deed lokken of verstooten, liefde of haatgevoelens waren. Bella was niet gewoon over zichzelf na te denken. Zij was een circusvrouw en leefde voor haar arbeid. Haar denken werd in beslag genomen door haar werk en door het zich gestadig bezighouden met de techniek van haar temsterskunst, die zij steeds verbeteren en veredelen wilde.

Het zou wel een rustige avond worden. De leeuwen waren, zooals ze moesten zijn.

Bella slenterde naar den artisteningang, die op de arena uitkomt. Wanneer een nieuw nummer ter entree werd opgeroepen, gloeide een electrisch peertje.

‘Daar moet ik nu op werken,’ zei ze schamper

tot een kleine, oudere vrouw, die naast haar had postgevat. Het was een breede Oosterlinge met een donkerbruin gezicht en goedge, zwarte oogen, die wat angstig blikten. Ze droeg een zwarten rok, die kleurig als een schort bewerkt was, bestreept met lichtgroene smalle en roode breede banen. Haar hoofd werd door een gele doek gedekt, welke over schouders en rug viel.

‘Arme meid,’ zei medelijdend de oudere vrouw, Bella's moeder. Haar taal was een vreemdsoortig maar erg warm en welluidend klinkend mengsel van Arabisch, Hebreeuwsch, Fransch, Italiaansch en Provençaalsch, waarvan de kern echter Semitisch en niet Romaansch was.

Bella keek boos toe, hoe het diepblauwe tapijt, waarmede men de arena-mat bedekt had voor een wereldsch-jongleur-nummer, heel vlug werd opgerold door vier circus-knechten, die het aan de einden vasthielden, terwijl de ‘augusten’ als kogeltjes erover en eraf rolden. Over de mat spreidde men toen de houten latten-deken. Haar dieren, wier woestijnpooten gewend waren in de middenkooi over zand of molm te wandelen, moesten nu maar, terwijl 't klinken zou of ze met hoefdieren werkte, klapperend over 't hout trippelen. En dat alles wyl de directeur niet wilde dat hun urine zijn mat zou aanvreten. Het was werkelijk ongehoord brutaal. De knechten droegen reeds de

tralievakken van haar ronde middenkooi aan. Bella zag met ongeduld toe, hoe langzaam ze het eene vak naast het andere plaatsten, de haken van het voorgaande in de oogen van het volgend slaand. Ze meende dat ze ook dit werk beter en vlugger zou kunnen verrichten en kon met moeite haar energie, die tot rijpheid was gekomen en te overvloedig was voor haar ledigheid, bedwingen.

Vroeger, toen ze nog in de kermistroep van haar vader werkte, verrichtte ze iederen arbeid, die haar dieren noodzakelijk maakten. Ze reinigde zelfs hun kooien. Maar in het groote Parijsche circus was de directeur op arbeidsverdeeling gesteld en hij meende dat een entree der temster, voordat de kooi gereed was en de leeuwen komen zouden, den machtigen indruk van het leeuwennummer verminderen zou. Roofdier-dressuur toch is altijd een slinken van de aandacht der toeschouwers tusschen de angst, die zich van hen meester maakt, wanneer de dieren komen en wanneer zij weer gaan. Nu stond de ronde, hoge kooi, waarvan de tralies aan den top als klauwen naar binnen toe gebogen waren, in de arena. De arenameester, de ‘chef de piste’ zelve, voorzag de aan elkaar sluitende vakken nog eens van krammen, die om de eindtralie van twee, elkaar opvolgende hekken werden geslagen.

Het lichtje, dat voor de artisten de minuut van

binnenkomen aangaf, ontbrandde. Stalknechten dreven de leeuwen uit de geopende schuif van hun hokken de loopgang in, die op de middenkooi uitkwam. Als een koppel honden waggelden ze, elkander in de smalle ruimte verdringend, door de ren. Mazeppa greep Athalja in het nekvel, maar moest loslaten onder den slag, die de kwaadaardige leeuwin hem toebracht. Cesar wandelde statig vlak achter zijn kudde aan, terwijl Negro, die men liefst op een afstand van zijn artistieke kameraden hield, pas twee kooien in de richting van de loopgang was verplaatst. Ze stonden nu allen gekluwend voor de traliedeur van de centrale kooi. Toen pas trad Bella de Souza langs deze ronde kooi de arena in. Een onstuimig handgeklap begroette de temster, wier hoge gestalte het publiek verrukte, dat haar reeds van te voren erkende in haar koninklijke heerschappij over haar roofdieren. Bella opende de zijdeur van de middenkooi, sloot deze weer zorgvuldig en trok toen de schuif van de loopgang naar boven. Toen de dieren binnen waren, liet zij de schuif weer zakken. Negro, met steenzwaren stap, den barschen kop geheven, was nu ook reeds in de ren. Bella opende nog eens voor hem de schuif en wees hem zijn plaats aan, waar hij zonder tegenstribbelen post vatte. Zijn machtige dijnen zwollen op in hun gladde huid bij deze zithouding. Bella liet haar

andere leeuwen kalm spelen en dwong ze niet een bepaalde plaats in te nemen. Zij was een dompteuse der oude mode en voor de kalme dressuur, het wennen der leeuwen aan gemeenschappelijke standen en aan het hanteeren van speelwerktuigen, zooals de school van Wilhelm en Karl Hagenbeck dit in zwang had gebracht, voelde zij weinig. De dieren klitten op tegen de tralies. Athalja lag midden op den grond en keek de temster brutaal aan. Mizzi wentelde zich om en om en toonde haar teere, witte buik, terwijl haar pooten als kinderhandjes onbeholpen in de lucht spartelden.

De ruwe Mazeppa deelde den jongen Simson booze klappen uit. De arme leeuw, verzwakte spruit van lange Europeesche en Amerikaansche menagerie-inteelt, zette het op een loopen. Mazeppa snuffelde belust rondom Athalja. Maar deze wendde den kop naar hem toe, ontblootte de tanden en gromde zoo dreigend, dat de kleinere Mazeppa het niet waagde haar zijn liefde te betuigen.

Bella de Souza liep een wijle kalm te midden van haar leeuwen rond, ging toen in 't midden der kooi staan, liet zich nog eens hartstochtelijk toejuichen, toen zij haar werktuigen, haar zweep en haar gaffel naast zich legde en ongewapend tusschen de leeuwen stond. Plotseling bukte zij het gespierde lichaam. De groote, zeer welgevormde handen van de temster grepen Mizzi in het nek-

vel. Zij tilde de leeuwin in de hoogte, alsof het een konijn ware, vlijde even haar wang tegen de besnorde kaak en wierp toen Mizzi als een levend bont rondom haar volle schouders. Met de slap om haar hals hangende leeuwin wandelde Bella door de kooi en stond stil om het publiek te danken, dat haar met daverend handgeklap zijn bewondering betuigen wilde. Toen wierp Bella Mizzi van haar schouders en het tamme dier streek als een groote poes langs Bella's beenen. 'Net als Mouti,' zei geestdriftig een dikke dame, die op de eerste rij een plaats had, vol verteederling haar kat gedenkend. 'Connu, celle-là,' dat trucje kennen we,' schreeuwde een ruwe gast, die hooger op het amphitheater gezeten, zijn oogen uitkeek. Hij was boos geworden op zijn makker, omdat deze voortdurend beweerde, dat Bella's werk prachtig, ongezien, wonderbaarlijk was. Jean vond dat 't geen kunst was met tamme beestjes te werken. Hij zelf zou het ook durven. 'En ik zeg je dat 't geweldig is,' hield taai de bewonderende vol. Jean herinnerde zich triomphantelijk een geleerdheid:

'Stom is ze niet, dat 'mouquère', dat wijf. Narcotica geeft ze ze, voordat ze optreden, 'de sales drogues, tu sais.'

Richard, de makker, schudde kwaad het hoofd, maar kon niet spoedig een pakkend tegenwoord vinden. Driftig van zegepraal, omdat hij het laatste

woord gehad had, schreeuwde Jean toen z'n 'connu celle-là' de zaal in. Zachtzinnige 'houd je bek's klonken van alle kanten.

Ook Bella had de belediging gehoord, die men haar toewierp. Ze deed echter of deze wanklank niet bestaan had, want ze was gewoon dat haar werk sommige jaloersche, overwinningslustige en wedstrijdgrage lieden wrevelig maakte. Zulke lieden werden dan dikwijls lastig; ze wilden niet gelooven wat ze met eigen oogen zagen. Wat eenvoudige durf en moreel overwicht tot stand bracht, schreven ze liever aan kunstmiddelen, narcotica, geheimzinnige hypnose of voorafgaande intimidatie van het dier door bestraffingen en mishandelingen, toe. Voor zulke menschen, die ze vooral op kermissen en onder boeren had aangetroffen, trok ze de schouders op.

'Cesar, hier!' Met haar gaffel wees ze den grooten leeuw aan, die al dien tijd, de pooten vooruitgestoken, den kop geheven, rustig voor zich uit had getuurd, alsof dit wat kinderachtig gedartel hem niet aanging. Hij was zorgvuldig gedresseerd en hem werd een zekere rustige achting betuigd, die, opgewekt door zijn eigen houding en gedrag, weer goed op hem inwerkte. Het zou Bella niet mogelijk geweest zijn, Cesar over den snoet te slaan, zooals ze dat de andere dieren, zelfs Negro, den gevaarlijke, en Athalja, de geniepige,

deed. Ook voor het ‘pelotage’-werk, voor indrukwekkende, maar eigenlijk zoetsappige familiariteiten, wilde ze den leeuw niet gebruiken.

Cesar sprong uit eigen beweging op een zitbank, die den vorm van een afgeknotte pyramide had. Bella plaatste zich op twee meter afstand van den leeuw en hield plotseling een wijden hoepel in haar naar boven gestrekten arm. Haar houding was vorstelijk als van een vrijheidsbeeld.

Een bijna niet zichtbare afzet, die toch voor heel het publiek voelbaar was alsof zij zelve den sprong gingen verrichten, en de leeuw sprong door den hoepel en bereikte een zitbank die aan de andere zijde van de temster gereed stond. Het publiek liet *oh's* van bewondering hooren, al was de sprong van den slanken leeuw toch nog plomp en bleek eruit dat het dier op het nippertje zijn doel bereikte. De schoonheid van den vliegende tijgersprong, die in de lucht een zekere horizontaliteit aanneemt, bleef verre. Cesar herhaalde vijf, zes keer zijn bescheiden luchtacrobatiek en ging toen weer liggen alsof er niets was gebeurd en hij voortmijmerde op 't Afrikaansche dorre zand.

Bella had Brutus reeds met een zweepslag, die hem niet kwetste maar wel deed schrikken, gewaarschuwd. Het dier kroop naderbij. Zij streek hem rug en ooren, wat hem een gegons van goede lust ontlokte.

‘Op den rug, Brutus!’ Het dier ontblootte z'n witte buik en trappelde in het leege. Tot ontzetting der toeschouwers, die niet wisten of ze graag eens een ongeluk wilden bijwonen of dit gruwelijk zouden vinden, trok Bella den muil van 't onwillig dier open en legde haar hand op zijn blinkende tanden. Toen, terwijl ze den muil, opengesperd als dien van een vretende slang, met de beide handen vasthield, legde zij haar breed hoofd in den leeuwenbek. Zij nam de voorzorg de lippen van het dier naar binnen te buigen, opdat het, wanneer het door bijtbehoefte bevangen worden zou, in 't eigen vleesch zou prikken.

Deze oude, beproefde krachttoer werkte als altijd hevig in op de zenuw-gespannen toeschouwers. Vele goede burgermoeders, die zooveel redelijkheid ook in deze van hartstocht geladen atmosfeer overhielden dat het bestaan van een medemensch ze heiliger was dan een felle sensatie, schreeuwden ‘Assez, assez!’ Een dikke dame viel in onmacht en zorgde, dat de haar omringenden een klein staatje van bewogenen in de groote vormde. Maar velen ook sloegen het schouwspel met verrukte blikken gade. Er was in de loge een ‘garçonne’ die haar hoofd met de vooruitstekende kin en de jongensharen, op één hand liet rusten, terwijl de andere een face-à-main naar de oogen bracht. Een wellustige tong liet ze over de lippen glijden van

plezier in het gevaar, waaraan een ander zich bloot stelde. Want gevaarlijk was en bleef dit door het publiek zoo gaarne geziene bedrijf, zelfs voor een in haar beroep doorwrocht temster als Bella, die daarbij koelbloedig was en zeer beheerscht, wat het werk ten goede komt.

Het oogenblik dat Bella de angst en de lust van het publiek tot de hoogste spanning aan moest zetten, was gekomen. Zij hief langzaam, vinger na vinger, haar greep op en haar hoofd lag nu in den vrij opengehouden leeuwenbek. De menschen hielden hun adem in, alsof ieder geluid een veer ware, die de leeuwenkaken naar beneden drukken zou. Voor Bella was het lastigste oogenblik gekomen. Ze moest haar hoofd zachtkens uit den leeuwenmuil trekken, waarbij het dier niet schrikken, noch een andere inwerkende gewaarwording mocht opvangen, die zonder moedwil zelfs, een klemmende reflexbeweging kon verwekken.

Toen Bella weer voor het publiek stond, bracht men haar staande een donderende, schreeuwerige, rammelende, schelle ovatie. Zij dankte weer met een eenvoudigen knik en ging toen over tot het wilde werk. Mazeppa ontving een paar slagen over de kaak, die hem deden grimmen en uitschieten. Bella weerde hem af met een houten gaffel, die hij met één knauw doorbeet. Ze moest zelve

een karakterwisseling ondergaan om na het zachte werk het wilde te kunnen leiden. Ze begon de namen van haar leeuwen af te schreeuwen: ‘Brutus, Simson, Mizzi, Athalja, Mazeppa, hier, hier!’ Haar zweep geeselde de lucht. De dieren, op wie een avondvoorstelling toch wat koortsig werkte en die instinctief berekenden dat ze gauw naar hun hokken mochten keeren, renden de kooi rond, terwijl Bella ze aanvuurde en met houten stokken wierp. Het Parijsche publiek, dat het wilde nummer liefheeft, hetwelk in Frankrijk op een oude, grootsche, helaas ook bloedige traditie bogen mag, stond opgewonden van zijn plaatsen op, terwijl de leeuwenkoppel dol in het rond holde onder de aanvurende kreten en schijnslagen van de dompteuse. De toeschouwers wisten niet, hoeveel zekerheid, hoeveel psychologisch maatgevoel dit wilde werk eischte, dat de dieren in een toestand moet brengen die ze zeer opgewonden maar nog niet gevaarlijk maakt.

Bella kende de trucs, die Romaansche toeschouwers verlangen. Ze rende achter Mazeppa, den Senegambischen zwerver, aan, en joeg hem op tegen de tralies, waar hij de pooten door stak, de klauwen getrokken, terwijl hij een krakend gebrul uit zijn lichaam perste. Weer klonk het ‘assez, assez!’ van alle zijden. Bella bracht op dit oogenblik van woesten leeuwenrit een aandachtsconcen-

tratie tot stand, welke men uit haar uiterlijk niet kon opmaken en zooals weinig vakken en kunsten die van haar beoefenaren verwachten. Ze moest ervoor zorgdragen dat Cesar niet in den wervel van zijn makkers werd meegesleurd, dat Negro niet van zijn plaats week en Athalja steeds voor haar uit rende. Ze moest haar wil zoo spannen, dat ze zich ervan bewust bleef slechts op zichzelf en op geen van haar dieren te kunnen rekenen. Zelfs de zachte Mizzi, die een vorigen nacht naast haar bed kon gewaakt hebben, zou wellicht den volgenden dag plots een karakterbreuk ondergaan, al was het maar gedurende één minuut, die haar gevaarlijker maakte dan Negro. Tevens moest ze al remmend het gevaar voorkomen te struikelen, want zelfs een knieval kon ondergang beduiden.

Op een teeken, dat zij den ‘chef de piste’ gaf, werd de schuif der loopgang opgetrokken. De leeuwen, wier waarneming hunner omgeving niet onmiddellijk is en die langzame onderzoekers zijn, merkten in hun haast den geopenden uitgang nog niet op, maar cirkelden wild met zwiepende staarten door de kooi. Toen trok Bella haar revolver en loste losse schoten, die het publiek in de heldhaftige stemming van deelnemers aan een leeuwenjacht brachten. ‘Jules Gérard,’ mompelde een jongetje, dat de avonturen van

den beroemden leeuwendooder juist gelezen had.

De dieren snelden eindelijk de opening binnen, Cesar, die statig door de manège wandelde en wist dat zijn vertrek geoorloofd was, kalm achter hen aan. Het zou den stalknechten nog zoo makkelijk niet vallen ze allen in hun eigen kooien onder te brengen.

Bella liet de deur van de ren weer zakken. Ze was alleen met Negro, den machtige, die norsch den kop zijwaarts boog en in de zaal tuurde.

‘Negro, hier, hier!’ riep de vrouw en liet de zweep door de lucht knallen. Ze was nu in die vreemde stemming, waarin de grootste innerlijke opwinding zich door en door gemengd heeft met uiterlijke beheerschtheid en macht tot rustige regeling. Judith, toen zij Holophernes doodde, moet dezen zielstoestand gekend hebben.

De leeuw draaide den kop van de temster af, iedere mogelijke hypnose ontwijkend, en gromde. Zijn kort, stootend brullen was niet woest, maar duidde op verveeldheid en tegenzin. ‘Hier, zeg ik je, hier!’ Ze liet haar zweepriem zijn snoet kietelen. Het dier sloeg met den poot naar den zweepstok, verhief zich en wandelde stap voor stap op de temster toe. ‘Negro, liggen!’ beval de temster. Maar het was de plicht van den leeuw zijn meesteres de gehoorzaamheid op te zeggen. Met een grauw, die klonk als het uiteenvallen van

een doorgezaagde plank, schoot hij op haar toe. Bella, die iedere maal zich het gelukkigst voelde in dit sombere ‘deux à deux’ met haar zwaarsten, donkersten leeuw, riep bits: ‘terug, Negro, terug!’ Met het handstuk van haar zweep sloeg ze den vervaarlijken manendrager over den olijfgelen muil; Negro sloeg met beide pooten uit, maar prikken met een ijzeren gaffel deden hem terugdeinzen. Bella ging niet verder. Haar heerschappij over den leeuw kon ze handhaven, zoolang ze zichzelf in bedwang hield. Nu gaf Negro een brul als een kort, treffend schot. ‘Liggen, zeg ik je, liggen!’ En het ruwe dier strekte zich werkelijk uit, ten teeken dat het den strijd opgaf. Bella stak een stukje vleesch, dat ze uit een leeren gordelzakje te voorschijn bracht, op haar gaffel en reikte dit het voor dezen avond weer getemde roofdier. ‘Negro opstaan, Negro hier!’ De bevelen volgden elkander nu spoedig op en het verbijsterde publiek zag hoe de weerspannige van zoeven zich op de achterpooten verhief en de voorpooten liet steunen op Bella's schouders. De rijzige temster stond borst aan borst met den doorbranden leeuw, wien de zwarte manen tot over de breede pooten vielen. De staart met de zwarte haarkwast, de ‘pompon’ kwispelde als die van een hond. Op dit oogenblik hield Bella van haar Moorschen Negro en Negro moest wel vaag door zijn vorm-

looze ziel het begin van een besef voelen waaien, dat hier een mooi schepsel van een begeerden vorm - het vrouwelijke - tegenover hem stond. Dat bracht hem een gewaarwording, welke leek op de ontroerde beklemming van een jachthond, die zijn meester hervindt. 'La célèbre dompteuse fatiguée va dormir sur son lit vivant!' riep plotseling met een scherp klaroen-geluid de 'chef de piste'. Negro sprong op en ging op zijn zijde liggen, de vier pooten uitgestrekt. Het was de houding, waarin zijn geslacht zich koesterde in Afrika's zon, goedmoedig en eenvoudig als die van alle dieren, per toeval uitgegooid door een godenhand op de onmetelijkheid der aardoppervlakte.

En Bella de Souza bukte zich, strekte zich uit op den grond en liet haar hoofd en rug op 't weeke leeuwenlichaam steunen.

Het schouwspel streelde de erotische verbeelding en sentimentaliteit van het Fransche publiek, welke eens zoo mooi tot vorm kwam in de vertelling van Honoré de Balzac, die 'Une passion dans le désert!' heet. 'C'est beau, c'est beau, c'est extraordinaire, il n'y a pas à dire,' mompelde een oude verkooper van de Samaritaine over zijn forschen, zwarten hangsnor tot een makker die hem zeer geleek. 'Est-il dompté le roi du désert!'

Bella was opgestaan, stelde zich op naast haar leeuw, legde haar hand op zijn breeden kop en

boog, terwijl men haar van alle zijden geestdriftige woorden toeriep. Toen opende ze de ren en liet Negro naar zijn huis keeren, verliet zelf de kooi en hoorde nog handgeklap haar ter eere, toen de muziek reeds een onstuimige slotmarsch inzette.

SIEGFRIED VAN PRAAG.

Het Vergankelijke

Met strakke oogen tuurde Fietje door de mazen van het grof geweven vitragegordijn. Men kon het met eenige wijsgeerigheid een voordeel achten der armoe, dat deze juffrouw Bastiaantje Mol genoopt had tot de keuze van dit allergoedkoopste stofje, waarin, tusschen de zwierige ranken en de pompeuze rozen, de mazen zoo wijd waren, dat zij den weghunkerenden kinderblik maar nauw een beletsel boden. Maar Fietje's zevenjarige levenswijsheid was aan dit spitsvondig inzicht nog niet toe, al profiteerde zij met achtelooze waardeering van de gulle kijkgaatjes.

En toch had Fietje, die daar, ongemakkelijk van het eene been op het andere doorzakkend, tegen het raamkozijn hing, graag de poëtische rozenrankenweelde opzij geschoven, want zoo is nu eenmaal de mensch, dat alleen het onderste uit de kan hem voldoet. Maar het was in dit huis een ongeschreven maar diep ingeprente wet, dat geen an-

dere handen dan die van Opoë Bastiaantje zelve deze strak-gespannen afweer van onbescheiden blikken mochten aanraken en Fietje zou 't dan ook niet gewaagd hebben om de hoogmoedige correctheid van dit goedkoope plooisel ook maar met een vingertop te beroeren, alhoewel haar handen ernaar jeukten.

Wat Fietje's gretige oogen dan zochten in deze onaanzienlijke achterafstraat, waar zelden iemand kwam die er niet woonde en ternauwernood wat krakeelende kinderen of een paar kijvende wijven eenig vertier inbrachten? Neen, het kon waarlijk niet gezegd worden, dat deze straat bizonder amusant of zelfs maar gezellig, noch dat zij bijster fatsoenlijk was, hoewel voor vele lieden, wier ethisch bewustzijn geen al te strenge normen aanlegt, het laatste nog wel eens een aangename voorwaarde voor het eerste pleegt te zijn. Maar tot dezulken behoorde Juffrouw Bastiaantje Mol toch ook zeker niet, noch haar dochter Antje, noch het onmondig kleinkind Fietje. Wanneer het verdachte kroegje op gindschen hoek in den laten avond - die in deze straat onbetamelijk duister placht te zijn - zijn daverende tumulten de stilte injoeg en een bezoeker met een ruziedronk op de harde keien smeed, dan werden Juffrouw Bastiaantje en haar dochter door geen triviale nieuwsgierigheid bewogen om haar neuzen ook maar even buiten

het kiertje van de deur te steken, maar zegenen overluid het beschermend blind voor het raam en den veiligen grendel op de voordeur. En wanneer de buurdames, op afgetrapte sloffen en in uitgezakte jakken de weinig gesoigneerde hoofden bijeenstaken om de duistere doopceel te lichten van de eene rampzalige, die aan deze doorluchtige bijeenkomst ontbrak, dan waren Juffrouw Bastiaantje Mol of haar dochter Antje zeker niet daarbij. Zij zaten niet in de lange warme zomeravonden op een stoel voor het huis, gelijk de goede toon in deze buurt aangaf, zij wisselden niet uit het open venster dierbare of verontwaardigde gevoelens met gelijkgezinde geburinnen, noch spiedden zij heimelijk achter de rozenranken naar wat achter anderer muren geschiedde. Zij waren de elite van deze straat en met laatdunkende blikken en lasterend gefluister betaalde de straat haar het verschuldigd maar onbedoeld tribuut voor haar zedelijke en maatschappelijke meerderheid.

Hoe Juffrouw Bastiaantje Mol met haar streng in het midden gescheiden peper-en-zout-haar en de ongenakelijkheid van haar rechten rug, en haar dochter, die een eerbare weduwnaar was, in deze buurt waren terechtgekomen, begreep geen mensch. Dat zij er niet thuis hoorden kon duidelijk zijn voor het onnoozelst kind. En voorzeker besepte niemand het scherper dan Juffrouw Bastiaantje

zelve en was 't wellicht dáárom, dat de blader- en rozenranken zoo strak en zonder een verraderlijk kiertje gespannen zaten voor het eene raam van het kleine voorkamertje.

Misschien was 't ook wel in dit onbewust besef van een 'net' kindje te zijn, dat Fietje er zelfs niet over denken zou om, inzake dit uiterlijk teeken van het innerlijk fatsoen, het grootmoederlijk verbod te trotseeren en zij maar liever gluurde door de wijde mazen tusschen de bladeren en de rozen...

Het was eigenlijk alleen maar in den vooravond, in dat vluchtig uur tusschen licht en donker, en alleen maar in de zomermaanden, en alleen maar wanneer de zon scheen... Want slechts in die lange dagen tusschen Mei en Augustus stond de zon zoo bij 't dalen, dat haar laatste schijn dien vreemden gloed legde over de twee hoog-gepunte pakhuisgevels, die aan den overkant achter de scheefgezakte huisjes oprezen. Dan leek het of er boven de al donkerende steeg een wonderlijk licht ontstoken was en onder het dieper wordende avondblauw stonden de stille oude puntgevels, waarvan de teedere schijn langzaam weggezogen werd, als verre bergen in avondlicht.

Ach neen, Fietje zelf dacht in deze oogenblikken volstrekt niet aan bergen. Bergen waren dingen, die zij alleen nog maar kende van hooren zeggen en van een prentje, dingen, die nog geen

levende beteekenis voor haar hadden. En zij dacht al evenmin over het litterair of picturaal effect van dezen schoonen hemelschijn boven het donker van een morsige en verworden wereld, noch overdacht zij den weemoed van het sterven, in elken dagdood verzinnebeeld. Fietje zou niet hebben kunnen zeggen wat haar in den vooravond van een zonnigen zomerdag zoo onweerstaanbaar trok naar het raam van het kleine voorkamertje, wat dat onuitspreekbare verlangen was, dat haar oogen hunkerend turen deed en waarvan haar hart met diepe, doffe bonzen klopte.

Maar er schoot een driftige boosheid in haar op wanneer iemand zich verstoutte daarnaar te vragen. Moeder Antje, die het al wèl vond wanneer een kind geen last gaf en zich in de roerselen van een kinderhart niet te zeer verdiepte, bewaarde het stilzwijgen der wijzen, maar Opoe Bastiaantje, die het heiligdom binnen de rozenranken nu eenmaal geen kinderkamer achtte, kon de vraag: wat Fietje daar toch aldoor bij het raam te koekeloeren vond, niet altijd binnen haar streng geploide lippen houden. Dan vonkte het boos in Fietje's bruine oogen en terwijl zij met een gemelijken schop van haar bungelend linkerbeen Opoe's wel-onderhouden lambrizeering bedreigde, bromde ze iets van 'niks' en 'zomaar', maar voelde tegelijkertijd een rare dikte kroppen in haar keel en

achter haar oogen een warmte of ze zoo wel huilen kon.

Maar dezen avond waren Opoe's critische oogen ver. Dezen avond zaten Opoe en Moeder, onbereikbaar voor al wat er op de wereld gebeurde, op het nauwe achterplaatsje, elk aan een kant van een kist met boonen en reppen de nijvere handen aan wat haar jaarlijksche trots en vreugd was: de boontjes-inmaak. Haar gezichten stonden ernstig als bij het verrichten van een heilig ritueel; zij spraken weinig en als er een paar woorden over de boonenkist heen en weer glipten, dan was 't een lovende of misprijzende opmerking omtrent dit gewas, waarvan geen tekortkoming aan haar waakzame oogen ontsnapte. De inmaak... wie in deze buurt van los en slordig leven van den eenen dag in den andere kende deze burgerweelde van het eigen vaatje groente?...

Fietje had er eerst wat onzeker omheengedrenteld en toen, in de veilige zekerheid, dat háár minderwaardige krachten voor dit werk zeker niet zouden worden aanvaard, met achtelooze gulheid haar hulp aangeboden. En Opoe had, zonder op te zien of de kalme vaart van haar handen ook maar even te stuiten, zwijsend neen geschud en Moeder zei, zoo afwezig of ze maar op goed geluk een paar woorden liet vallen: 'Ga jij maar spelen...'

Toen was Fietje op geluidlooze voeten maar weer naar voor geslopen en verbeidde achter de afwerende maar tegelijk beschermende rozenranken het wonder van elken avond. En juist dezen avond was de gloed van de zon, die daar ergens, verweg, onzichtbaar daalde, weelderiger dan anders. Een schijn, die vurig was en teeder, omstreedde de rustige puntgevels, hoog tegen het avondblauw, zweefde, onwezenlijk en toch zoo nabij, boven de huizengeul, waarin hij de duisternissen tot fluweelige, zacht-doorschenen innigheid verdiepte. En juist nog zichtbaar schoof daar langs de doorschijnende avondhelderheid een kleine wolk als een ijle purperen rafel.

Toen de wolk verdwenen was hadden ook de puntgevels hun gloed verloren. Snel, als door een onzichtbaar bewegende hand, werd de dagschijn weggevaagd; de kleur vervaalde tot een asschig grijs.

Fietje zuchtte en wilde zich afkeeren van dit troosteloos tafreel van het sterven der illusie, toen juist een donkere schaduw voor haar oogen schoof. Even deinsde zij, vervaard door dit onverhoedsche, toen slaakte zij een blijden schreeuw en sprong naar de deur. Tante Sien!...

Dikwijls gebeurde 't niet, dat Tante Sien, Opoë Bastiaantje's jongste dochter, die op een deftige gracht een deftige dienst had, zoo laat nog kwam

oploopen. Meestal was er dan wel iets bijzonders. Fietje huppelde in de blijde spanning van een plotselinge verwachting achter haar aan, het nauwe gangetje door naar het achterplaatsje, waar Tante Sien, bij ontstentenis van eenig gestoelte, zich zonder complimenten op den rand van de boonenkist neerliet. Er fronste iets boven Opoe's grijze wenkbrauwen. Tante Sien was jong en jolig en levenslustig, maar de rechtzinnige Opoe Bastiaantje en de wat vroeg-oude Moeder Antje plachten deze eigenschappen als lichtzinnigheid te misprijzen. Doch Fietje, wie de blijdschap vooralsnog nader aan het onschuldig hart lag dan de degelijkheid, was 't of Tante Sien altijd iets van zon en frisschen lentewind mee naar binnen bracht en zij snufte en draaide om haar heen als een hondje, dat een heel bijzonder kluijfe ruikt.

‘Je bent laat...’ constateerde Moeder Antje met afwezig stemgeluid.

‘t Is dan ook maar voor 'n oogenblikkie,’ zei luchtigjes Tante Sien en trok het coquette hoedje van het korte blonde haar. ‘k Ga zoo weer weg. Ik kwam maar effe wat vertellen.’

Fietje, haar handen op haar rug, schoof wat dichterbij. En ze zuchtte heimelijk; nu kwam 't. Maar ze schrok, want met een rappe beweging, waarop ze niet verdacht was, trok Tante Sien aan haar kort vlechtje zonder strik.

‘Sta je weer om me heen te hangen, klein mirakel? Je denkt zeker, dat ik wat voor je heb meegebracht, hè?’

Fietje grijsde geluidloos en verlegen.

‘Nou, raai dan maar 's wàt,’ grapte Tante Sien. ‘Maar in 'n zakkie zit 't niet!’

Moeder Antje keek eens schuins opzij; Opoë Bastiaantje achtte nog geen aanleiding aanwezig om zich in haar plechtig werk te laten storen.

En Fietje's oogen tuurden fel en gespannen de heele Tante Sien af. Maar daar werd ze nu letterlijk niets wijzer van; geen bobbeltje of hobbeltje aan haar gladde jurk, geen dikte in haar tasch, die ook maar een verholen mogelijkheid verried.

‘Nou, ik zal 't dan meteen maar zeggen.’ Tante Sien praatte nu naar Moeder Antje en naar Opoë, of er opeens geen Fietje meer bestond. ‘Zie je, onze Juffrouw wou nog een dag naar buiten met kinderen van het personeel, net als verleden jaar. Toen zijn ze naar de bosschen geweest, maar nou wou ze liever naar de zee. Dat zijn dan...’ Tante Sien telde 't op haar vingers voor, ‘drie kinderen van den tuinman en de twee jongens van den chauffeur en van Cornelia mogen er twee nichies mee. Nou, en toen vroeg ze aan mij of ik ook nog neefies of nichies had en toen heb ik gezegd: me zuster heb nog zoo'n kleine marmot, die zal wel meewillen...’

‘Gossemijne!’ vloekte Moeder Antje voorzichtig en nu keek zelfs Opoe Bastiaantje op. Haar grijze oogen gingen van Fietje naar Sien en van Sien weer naar Fietje.

‘Nou-nou! Dat is iets... daar mag ie wel heel dankbaar voor zijn. Dat valt niet ieder kind te beurt: een heele dag naar buiten!’

‘En van alles mee, natuurlijk!’ haastte Tante Sien zich de door haar aangezegde beweldadiging te completeeren. ‘Cornelia heb me verteld van verleden jaar, toen ik er nog niet was... nou! Of 't voor rijkeluiiskinderen was!’

‘En wanneer zal 't wezen?’ vroeg Opoe Bastiaantje met eerbiedige stembuiging.

‘Overmorgen meteen maar. 't Is al zoo laat in den tijd. Maar 't weer is nou nog zoo mooi, zie je.’ Zij keerde zich plots weer naar Fietje, die daar als één versteende aandoening stond. ‘Nou sijs! Zou je ook niet 's wat zeggen? Je staat erbij of 't je niet angaat!’

‘Ik zou maar zeggen: asjeblief. En dat je heel dankbaar bent,’ dicteerde Opoe.

‘Gunst nog toe, in mijn tijd dachten de menschen niet an zooiets!’

‘'t Schaap is er beduusd van,’ meende Moeder Antje, die ditmaal het dichtst aan de bron der wijsheid zat.

‘Nou, doe je mond 's open! Mot ik soms zeggen, dat je geen lust heb?’ dolde Tante Sien met

een greep naar 't vlechtje, dat 't ditmaal ontkwam.

Onder den drievoudigen blik, die haar bestaarde, voelde Fietje de verstijving plotseling van zich wijken. Rap rende het bloed, kleurde haar wangen, het blonk in haar oogen, het klopte in haar keel en schorrig en gesmoord wrong ze de vraag naar buiten: 'Hoe ziet de zee eruit?'

Het auditorium, dat alles, maar niet dèze vraag verwachtte, zweeg een wijle verbluft.

'Nou... allemaal water natuurlijk,' verklaarde Tante Sien zoo slordigweg.

'Met golven, net as de rivier,' waagde ook Moeder Antje een poging.

Maar Fietje, die in deze gewichtige aangelegenheid alleen met de allerhoogste wijsheid genoeg nam, keerde het gezicht naar Opoe, die nog zweeg.

'De zee,' zei Opoe dan, 'dat is water zoover as je maar kan kijken. Met gekrulde golven, die almaar op het strand rollen... En as 't stormt, dan worden ze wel zoo hoog as... as 'n huis.'

'O!' zuchtte Fietje overstelpt en haar armen vielen slap langs haar neer.

Wat kwam nu de rest er nog op aan?... Hoe laat ze er wezen moest... en dat Tante Sien zelf ook meeinging om op te passen... en welke jurk ze aan moest... Dit laatste vooral, waarover de vrouwen met breedspakig gewicht overlegden, scheen een punt te zijn van voor Fietje onbegrijp-

pelijk belang. Ze liet het langs zich heen gaan als een wat hinderlijke wind en betuurde met verren blik de vuile achtergevels, met de raamgaten waaruit hier en daar een gordijnflard hing en waarlangs reeds het donker van den avond opkroop.

...Water zoover als je kijken kon... je kon 't je toch niet voorstellen... en golven die almaar op 't strand rollen... waar die dan allemaal bleven?... En kon je daar dan lopen?... en niet onder de golven raken...?

‘En speelgoed gaat er ook mee,’ vertelde Tante Sien en haar heldere stem klonk luid tegen de steenen wanden van het nauwe stille binnenplaatsje, ‘schopjes en emmertjes en zandvormpjes... 'n heele keet!’

...Zand... o ja, zand was er ook! Daar kon je in scheppen en graven en bergen van maken... Dat zou wel prettig zijn... Maar dat groote water... dat water waar geen end aan kwam... Zou je daarop kunnen varen?...

‘En misschien maggen jullie nog wel pootje baaien ook,’ zei Tante Sien. Fietje schrok ervan of ze een duw kreeg.

‘As je maar voorzichtig bennen...’ dubde Moeder Antje beducht.

‘De Juffrouw zal waarlijk wel weten wat ze doet, Antje!’ handhaafde Opoe Bastiaantje, de

streng rimpel recht boven haar neus, de aangetaste hogere macht.

‘H... h... hoe kan dat dan?’ hikkelde Fietje vervaard.

‘Je kousen en je schoenen uit en dan stap je d'r in, suffie!’

Fietje staarde in Tante Sien's lachend gezicht.

‘Ma... maar zak je d'r dan niet in weg?’

‘Welnee, as je maar niet te ver gaat.’

Fietje zonk weer in haar gepeins terug. Een water waar je in loopen kon, zonder dat je erin wegzakte... dat zoiets bestond! En dat zou zij zien, overmorgen!... Een heele dag!... En graven in het zand met andere kinderen... enne... en... Fietje's ondervoede verbeelding schoot hier tekort, maar een zachte opwinding begon in haar te bewegen, het gepraat der vrouwen gonsde en warrelde om haar heen, hinderend en lastig, of 't haar telkens stootte en duwde en met het redeloos egoïsme van wie zoo pas het geluk veroverd heeft, wenschte zij, dat Tante Sien, deze bode van het heil, nu maar mocht verdwijnen en het weer stil zou worden.

Maar het lot vond een andere oplossing voor het geval, want op 't alleronverwachtst decreteerde Opoe Bastiaantje:

‘Ik vind dat 't kind nou wel 's na bed mocht, Antje. 't Is meer as tijd!’

Niets kon in dit oogenblik het uit haar evenwicht gerukte Fietje welgevalliger zijn dan het vooruitzicht van de donkere en stille eenzaamheid onder de hanebalken en zij verbaasde haar andersgewende verwanten door het protestloos volgen van dit hoog bevel.

‘Droom maar vast van overmorgen,’ zei Moeder Antje goedig en spreidde, de zomersche warmte ten spijt, het dek tot ver boven het stijfgestregeld vlechtje. ‘Dan ga je een heelen dag uit!’

...Een heelen dag uit... Klaar wakker in het flauw doorschenen donker hoorde Fietje het zingen in haar hoofd... Een heelen dag uit... ‘Als ik morgen in bed lig,’ dacht ze, ‘dan hoef ik alleen nog maar te slapen en dan is het er...’ Maar een heele dag ertusschen, dat duurde nog wel lang...

Fietje wist nog niet hóe kort een dag kan duren...

‘Daar ga je dan nou voor een heelen dag,’ zei Opoe Bastiaantje, wier oogen voor 't laatst nog eens kritisch bezagen wat zij de wereld instuurde, toen Fietje daar, star-stil en wat witjes om haar neus, op dien luisterrijken Septembermorgen klaar stond om het wonderland te betreden. Fietje kon alleen maar zuchten uit een van verwachting benard gemoed. Nu was 't er... nu kwam 't!

Van dit oogenblik af was alles wonder. De

spoortrein die zoo gauw ging en alles wat je buiten zag. Het gelach en gejoel van de kinderen, waar ze maar stillerjes tusschen zat. O kijk! Paarden die mekaar naloopen! Weg! En kijk 's wat 'n leuk huisje!... En wat 'n boel koeien! Weg alweer! En o kijk nou 's! We gaan een hooge brug over en beneden rijdt een wagentje!...

Toen: de tram, en dat was haast nog fijner, want nou zag je nog meer en alles werd nu ook zoo anders. 't Werd allemaal hoog rondom! Waren dat nou bergen? 'De duinen, kinderen!' zei de Juffrouw. 'Daar klimmen we straks op.' Soms reden ze er heelemaal doorheen en dan zag je aan allebei de kanten niets anders.

Maar toen...

'Nu zijn we er,' zei de Juffrouw. 'Nu loopen maar en even stil zijn en luisteren wie 't eerst de zee hoort.'

En Fietje liep en luisterde en haar oogen vlogen vooruit en zochten... dee dat nou de zee, dat geruisch, of was 't alleen maar in haar ooren? En dat blauwe daar... in de verte... maar dat was toch de lucht... of... nee... dat was... dat...

En met een hijg stilstaand daarboven in die groote wijdheid van licht en zeegeruisch, waar een zacht speelsch windje aan haar jurk trok en haar wangen aaide, zag Fietje met oogen, die als staarden in een droom, 'het water zoover as je kijken

kan' beneden zich, een blauwe glinstering onder de blauwe Septemberlucht, met een breeden rand van wit schuim, uiteenbrekend en verstuiwend op een gladde zandvlakte.

De jongens hadden zich al van het duin omlaag laten rollen, de meisjes holden er gillend achteraan. En Fietje stond daar nog maar roerloos en verwezen, een verloren nietigheidje in die te groote wijdheid van lucht en licht. Tot de vriendelijke stem van de Juffrouw over haar kwam als een zachte aanraking:

‘Had je nog nooit de zee gezien, Fietje?’

Fietje schudde zwijgend en krampachtig van nee en opeens, tot haar ontzetting, voelde ze, dat ze zomaar zou gaan huilen. Een diepe schaamte gloeide naar haar kortgestaarte hoofdje, dat zich nergens wist te bergen. Och, maar dat hoefde ook niet, de Juffrouw had al haar hand genomen en praatte met een barmhartig-geveinsde argeloosheid ver boven haar verslagen kleinheid uit:

‘En nu hollen we samen naar beneden. Wie er 't eerst is! Vooruit!’

En met Fietje's beenen nam ook haar bloed een sprong, haar wangen werden rood, haar oogen gingen blinken en de schreeuw van blijdschap sprong vanzelf uit haar keel toen ze, in een ren of ze opeens vleugels had, tot vlak voor den witten schuimrand doorholde.

En van nu af was alles blijdschap. Daar waren de kuilen, waarin je kon zitten als in een kamertje, de bergen, plat en hard geslagen, dat je erbovenop kon staan, met een gracht eromheen en een gracht naar de zee toe, waarin dan opeens, als er een heel groote golf kwam, het water schuimend binnenspoelde, zoodat je rondom in het water stond. En daar waren de duinen, waar je tegenop klimmen kon en weer afhollen en al die gezellige tentjes en de wagentjes, die de zee in gingen en het lekkers en de spelletjes... Maar o! meest van al toch het groote, groote water, waarvan de golven maar niet ophielden achter mekaar aan te rollen, hooger... hooger... en dan voorover vielen en enkel nog maar wit schuim waren... Achter die hooge golven werd het water stiller en blauw... Was 't daar in de verte nou heusch zoo effen, net of 't niet bewoog?... Heel ver weg, heelemaal tegen het onderste van de lucht aan, hadden ze een stoomboot voorbij zien varen met een zwarte rookpluim achter zich aan. Als je keek was 't net of hij stil lag, maar als je een poosje niet had opgelet, dan was hij ineens ergens anders en weer een poos later konden ze hem heelemaal niet meer terugvinden.

Maar in den middag werd de zon warm; Fietje voelde haar oogen loom worden.
'Je moet ook niet zoo aldoor naar de zee kijken!'

onderrichtte wereldwijze Jantje van den tuinman. ‘Daar krijg je slaap van! En dan kan je niet spelen!’

Maar Fietje verachtte de wijsheid die het practisch nut aanbidt. Zij kroop in een kuil, die de anderen in den steek gelaten hadden en met haar kin op haar twee kleine vuisten tuurde ze over het eindeloos ruischend golfgedein naar den lichtenden einder.

‘Straks wordt 't mooi als de zon ondergaat,’ zei de Juffrouw.

‘Als de zon ondergaat dan gaan we naar huis!’ plaagde Tante Sien er overheen.

Met een schok dacht Fietje aan de kleurig beschenen puntgevels boven de donkere overkanthuisjes - even maar en het was weer uit haar weg: te ver was deze herinnering aan een als weggeschimd leven van dit betooverd Nu.

Vroeg daalde de Septemberdag boven de kalme zee. Vegen rood en purper en oranje dreven weg langs een goudige ijlte, waarin de onmetelijke vurige zonnebal zonk. Fietje staarde, sprakeloos en onbeweeglijk, en aanschouwde het wonder, waarvan zij zoo menigen avond achter de rozenranken den kortstondigen afglans had bespied. En plotseling, als een kille werkelijkheid, doordrong haar het besef: dit was nu ook het laatste... nu was 't weer voorbij. Daar verloor al de gloeiende

vuurbal zijn gloed in de grijze nevelbanken boven den horizon. Nog een bleekrood wolkje, een flardje vervalend paars... Het blauw werd diep.

En nu werd het verder een booze donkere droom. De rammelende tram tusschen de duinen, waar schemering al hing, de trein met zijn geraas en de kinderen, die almaar joelden en praatten, honderduit... En Fietje hing maar in haar hoekje en tuurde over de landen waar 't donker werd... hoorde ze nou aldoor nog de zee ruischen?... en onder het tot schuim uiteengeslagen geluk van dezen dag lag niets dan de grauwe droesem van het weten, dat ze nu weer terug gingen, dat het nu voorbij was...

‘Fietje slaapt al,’ zei er eentje.

‘Fietje heeft den heelen dag geslapen!’ gilte Jantje van den tuinman.

‘Fietje is moe van het vele kijken, nietwaar?’ zei de Juffrouw zacht.

En Fietje had niet eens meer de kracht tot verweer of verzet en liet lijdelijk het wereldgebeuren maar over zich heengaan. Hoe lang leek nu, tusschen de opgewonden kornuiten, die geen in-zichzelfgekeerdheid om te ras vergane vreugd respecteerden, de reis, die aan dat blij begin als een windzucht zoo snel was voorbij geweest! En als aan het eind van dezen lijdensgang nog maar het donkere veilige bed had gewenkt! Maar eerst nog...

Niet alleen van de avondkilte na het zonnebad huiverde Fietje toen ze in de donkere straat voor de bekende - ach maar al te bekende en toch zoo wonderlijk vreemd geworden - deur stonden, die Moeder Antje op een behoedzame kier opende. Aan het eind van het duister gangetje wachtte de lichte achterkamer, waartegen Fietje's zware oogen weezinnig knipperden.

‘Wel, wel, en daar is ze nou weer! Laat' we j's bekijken... of je bruin geworden bent!’... Moeder Ant duwde haar tot vlak voor de tafel, dicht onder de lamp en nam haar alvast den hoed af, waarmee Fietje haar weerloos gezicht verraderlijk van de laatste schut beroofd voelde.

‘En hoe heb je 't nou gehad? Vertel 's!’ vroeg Opoe Bastiaantje en wachtte met nadrukkelijke blijmoedigheid.

‘Ja, vertel 's gauw...’

‘Goed...’ zuchtte Fietje moeizaam uit een beklemde borst.

‘Goed, wat is dat nou?’ mispreef Opoe Bastiaantje wenkbrauwfronsend. ‘En je staat er me zoo landerig bij! Hebbie geen plezier gehad?’

‘Ja...’ fluisterde Fietje en herkende met angst in de strakheid om haar oogen en het brok in haar keel de voortekenen van het naderend onheil van een huilbui.

‘Nou plezier genoeg!’ lichtte Tante Sien in.

‘Ze waren allemaal dol, de kinderen. Maar deze jonge juffrouw zat met een kop, in den trein al.’

‘Géén kop...’ nokte het geplaagde Fietje een gesmoord verweer, dat evenwel voor haar geschokte verwanten verloren ging.

‘t Was 'r nog teveel dat ze d'r mond open dee en een gezicht as 'n oorwurm,’ vervolgde Tante Sien het requisitoir. En alsof zij de miskende en tekortgedane gastvrouw was: ‘Aardig als je iemand een heelen dag mee uit neemt!’

‘Hoe kan een mensch zoo ondankbaar zijn voor het goede!’ verzuchtte Opoe Bastiaantje tragisch, en Fietje voelde als een al maar zwaarder wordende last de schuld, die op haar onwaardige schouders werd neergelegd.

Ook Moeder Antje zuchtte en schudde het schamel hoofdje, bezwaard door de tekortkomingen van haar vleesch-en-bloed. Maar zachter vroeg ze:

‘Waren de kinderen niet aardig tegen je?’

‘Jawel...’ gromde Fietje met een strak mondje en een schop tegen den tafelpoot, die er toch waarlijk niets aan doen kon.

‘t Is mooi hoor!’ vond Opoe verontwaardigd. ‘Tante Sien moet maar aan de Juffrouw zeggen, dat ze je nooit meer meevraagt.’

‘k Wil geeneens!’ kreet Fietje, die met opstandigheid alleen de tranenramp nog bezweren kon.

En was het geluk, waarvan ze zoo hooghartig afstand deed, toch al niet verbeurd?

Toen vond Moeder Antje het voor allen verlossend woord:

‘k Zal 'r maar na bed brengen. 't Schaap is moe.’

In het eenzame bed, waar geen ergernis of verbazing ze meer achterhalen konden, vielen, eindelijk, de tranen. - De leelijkerds! hoonde Fietje's oproerig gemoed heel de onrechtvaardige wereld in eenen. Toen gleed haar denken naar stiller en donkerder diepte. - Gisteren om dezen tijd, toen moest het nog komen... een heele dag... zoo veel...! En nu... hoe was 't mogelijk? Zij schoof dieper onder den deken weg en rijkelijker vloede de tranenstroom - wordt niet alle wijsheid met smart gekocht? - om de vergankelijkheid van het aardsch geluk.

MARIE SCHMITZ.

De Boy

Langs het kleine eiland, dat niet meer was dan een halfverwilderde tuin rondom het lage, leistenen huis, gleden langzaam, maar met de onverzettelike onbekommerdheid van alle grote gebeuringen, de vuilgele watermassa's van de Yang-tze Kiang. Ze waren breed hier als een meer en reikten tot aan blauwige kustlijnen, waarboven een fijne vergolving van bergkammen soms zich naar onder toe in nevels verloor, soms, op heldere dagen, zich verdonkerde tot een lage groenige vlakte met hier en daar een pittige, meervoudig gedaakte, en in immer ranker geledingen óspitsende pagode. Als een droom dreef daar in de verten dat raadselachtige land, dat zich elken avond langzaam in den toenemenden schemer oploste, en in den regentijd vaak verloren ging in strepige verdoezeling van langsjagende buien of saamstuwenden waterdamp.

In het helwitte middaglicht lag het water fel te glaren, nauwliks door een langsstrijkende zoelte overrimpeld, en de broeiende, zengende Junihitte

hing trillend boven den troebelen stroom. In de stille verstorvenheid van het eilandje schilde luidsissend, in vlagen aanzwellend en weer afnemend, om feller zich weer te verheffen, het lied der rustelooze cicaden; hun brede insectenlijven plekten glinsterig aan de takken en stammen der wilgen, die hun loof moe en willoos lieten hangen in het wolkig-gele water der rivier. Dicht bij huis bloeiden acacia's en omhulden het met hun zware geuren. De eerste zomerregens waren reeds gevallen en overal begon de half-tropise vegetatie wild uit te ranken; onkruid had de paden van den slechtverzorgden tuin al warrig overwoekerd.

Op de veranda zaten Joe Silms en de zout-commissaris Hwang-Foe bijeen, achterover geleund in hun rieten armstoelen en tuurden naar de glitterlichtende verten met die schijn-strakke aandacht, welke teken is van innerlike gespannenheid en die wij vaak voorwenden, wanneer we onze woorden, onbeïnvloed door elkaar, zorgvuldig en wel-overwogen willen kiezen. Na enkele traagkomende zinnen over en weer was er een stilte ingetreden; Joe Silms zat met de handen achter het hoofd gevouwen roerloos, zijn breed rond gelaat met de zware onderkin stond ernstig en om zijn ogen en zijn mondhoeken was er een strakke grimmigheid gekomen.

De oude mandarijn haalde met een langzame

beweging een snuifflesje van vleeskleurig agaat uit de vouwen van zijn grijs-groen gewaad te voorschijn, tastte met zijn vrouwelik-fijne vingers liefkozend langs de gladgeslepen ronding van den steen, schroefde voorzichtig de groen-jaden stop met het dunne rozehouten lepeltje er af en tikte wat van het bruine poeder op zijn handrug. Met gesloten ogen óverneigend, snoof hij diep, bleef dan in die houding even onbeweeglik, zodat het werd tot een gebaar van duldende berusting, als een moe zich dompelen in den droom van het vluchtige aroma, bewust buitensluitend de zengende, blindend-helle, en alle zinnen pijnigende wereld.

Eindelijk, na een poos de ogen weer openend, scheen hij nadenkend geworden en wat ongeduldig, als hadden zich in dat moment van zelfverlorenheid nieuwe mogelijkheden opgedaan. Zijn dik-gezoalde voet klopte nerveus aan den houten vloer en tussen de hoog wegbogende wenkbrauwen was een diepe rimpel gaan plooiën. Strak ziende naar de glitterende rivier, waar een viertal jonken met breed-uitribbende zeilen en klein wrikbeweeg van roeispanten langzaam en log-onverschillig voorbijdreef, zei hij ineens:

‘Mister Silms..., het is hier eenzaam. Generaal Mah heeft mij opgedragen u te zeggen, dat hij u gaarne een commando soldaten zenden wil.’

De ogen van den Engelsen zout-inspecteur werden even nauwer, en een kort ogenblik klemden zijn lippen wat vaster op elkaar. Dan antwoordde hij heel rustig:

‘Hwang sjen-sang¹⁾, jaren geleden heb ik eens iets in een vertaling gelezen van jullie oude filosoof Tsjwang Tze. En dat was ongeveer zo: “Het hart van den mens is gevaarlijker dan bergen en rivieren, en moeilijker te doorgronden dan de Hemel zelf. De Hemel heeft zijn jaargetijden, zijn dag en zijn nacht. De mens heeft een ondoordringbaar uiterlijk en zijn motieven zijn ondoorgrondelijk.” Ik weet niet of ik mij dat goed herinner. Maar misschien kent ge den tekst wel. Zeg nu namens mij aan generaal Mah, dat ik hem dankbaar ben, maar dat ik mijn politiewacht van zes man voldoende acht. Ik heb niet graag te veel verplichting aan generaal Mah, om allerlei redenen. U weet, dat wij zijn aandringen, hem een deel der Gabelle-gelden²⁾ af te staan voor zijn strijd tegen de zoutsmokkelaars, hebben moeten weigeren. U weet ook, dat Peking het volstrekt zo wilde. Waar ik hem dus niet ter wille kan zijn, hoe zou ik dan van zijn vriendelijkheid gebruik maken?’

- 1) De achtervoeging sjeng-sang kan vertaald worden met: mijnheer.
- 2) Zoutgabelle: Dienst der Zoutbelastingen, onder Westers toezicht.

De oude man glimlachte. ‘Niemand twijfelt aan uw toewijding en uw plichtsbetrachting. Uw recht is onmiskenbaar. Maar mag ik als uw jongere broeder u een raad geven, Mister Silms? Het is goed op vriendschappelijken voet te blijven met den generaal.’ Hij wachtte even, en zei toen met enigen nadruk: ‘U is hier alleen op een klein eiland, onbeschermd in het midden der rivier. U heeft hier niets dan uw kleine lijfwacht, uw boy, uw kok en uw koelie. Ik ben voor u verantwoordelijk gesteld, en ik maak mij ongerust. Ik durf voor uw veiligheid niet instaan. De zoutinkomsten van meer dan drie maanden liggen in uw brandkast en het is een ongewoon hoog bedrag.’

‘En de sleutel hangt op een veilige plaats,’ antwoordde Joe Silms, den mandarijn recht aanziende: ‘- aan een sterk kettinkje om mijn nek. Ik ben geen weerloos kind, Hwang-Foe sjen-sang, en ik geloof er wel voor te kunnen waken. Nog wat anders: op de soldaten van generaal Mah ben ik niet erg gesteld, dat soort gasten is lastig en duur. Neen, waarde heer, ik vind den generaal een voortreffelijke kerel, maar zijn gul aanbod sla ik gulweg af. We zullen er niet meer over spreken.’

De oude Chinees streek zich nadenkend over de brede kin, maakte een beweging alsof hij nog wat zeggen wilde, maar hij bedacht zich, leunde terug in zijn stoel en trok zijn handen in de lange

kaftanmouwen weg. Joe Silms merkte het op en glimlachte, hij kende dat typies-Chinese gebaar, dat hem bij de goeiige en vetbuikige onder zijn kennissen aan 't zich terugtrekken van een slak in zijn huis deed denken, en bij de sluwere en gevaarlijker vrienden onaangenaam aan het intrekken van roofdierklauwen herinnerde.

Hij klapte in de handen, en toen zijn boy verscheen: 'Schenk ons nog eens in, Kwan! Praten geeft dorst!'

De boy, een magere Honanees van in de dertig, met een smal, bleek gelaat en levendige, schitterende ogen, dragend nog naar ouden trant de lange met zijden koorden vervlochten vlecht achter aan het halfgeschoren hoofd, nam de theepot uit het ronde dekselmandje en vulde de kopjes met het wrang-bittere lichtgele vocht, bood dan den gast uit een blauwe cloisonné-schaal een sigaret aan. Hij bewoog mechanies en zonder een woord te spreken, zonder een van hen aan te zien. Op het ogenblik dat hij wilde heengaan, hield Hwang-Foe hem met een gebaar terug, zeggend:

'Lao Kwan... zeg de lao-dah¹⁾ van de motorboot dat ik met hoog tij wil afvaren. Hoe is het water?'

'Lao-dah zegt één uur, misschien anderhalf uur, hoog water.'

1) Lao-dah: kapitein.

‘Goed. Over een uur ben ik aan boord. Mister Silms, zou ik even met den onderofficier van uw wacht mogen spreken?’

‘Met het meeste genoegen! Boy, breng Hwang-Foe sjen-sang bij onzen nummer-één wachtsman!’

Met een lichte buiging stond de zout-commissaris op en volgde den bediende naar binnen.

Silms reikte over naar de schaal op het zijtafeltje en stak zich een verse sigaret aan. Behaaglik achterovergezakt in zijn stoel, blies hij den rook in wolken voor zich uit, waaruit telkens het hellichtende beeld van de hitte-trillende Yang-tze weer kwam opklaren. De vier jonken waren stroomop voor anker gegaan met geborgen zeilen, waaivormig spreidden zich hun vijf masten boven den holgekromden hooggestevenden romp. Op een der schepen werd een kabel ingehaald, donkere gestalten sjorden achterover gebogen in gelijkmatig bewegen, en over het water kwam een rythmies gezang in droefgeestigen mineur van rei en tegenrei, fijntjes over.

Joe Silms glimlachte.

Zie, dat was nu weer het China, dat hij liefhad. Dit was, wat hij, niettegenstaande de vele jaren van zijn verblijf hier, nog immer kon aanvoelen als het heel subtiële, heel schone en bestendig-aanwezige in de mateloos-wijde grauwheid, de mono-

tone eenvormigheid van dit geweldige land. Het vormde alles een bizondere eenheid, waarvan hem de delen alleen niets meer te zeggen hadden, maar soms in hun samenheid, met een plotselinge, heftige ontroering hem diep konden treffen. De troebel-gele rivier in zijn breed en sterk naar den einder stromen, de donkere middeleeuwse jonken met hun vleermuisachtige zeilen, het woelige en luidruchtige volk, dat in bijgelovige voorzorg gongen deed plenzen en vuurwerkklappers vonkensproeiend liet verknetteren, dat met nieuwjaar kinderlik-opgeruimd boeg en masten en zeilen beplakte met rode papierstroken vol magise en heilbrengende schrifttekens; dan ginds verre dat vlakke en eindeloze land met de hooggewassen, glanzigsterke maïs, de pluimwiegelende kaoliang¹⁾, de sierlik-opbogende bruggetjes en veelpuntige pagoden, aan welker dakhoeken metalen belletjes in den wind te tinkelelen hingen, de bouwvallige tempels met hun dofrøde pilaren en stoffige houtbeschutten, omsluitend een rokerige schemering, waar, nog stoffiger, vergulde goden starend te dromen zaten, ontwereld bij 't lang kloppen der priesters op *moe yu*²⁾ of bidbel... En langs de witgeblakerde wegen,

1) Koaliang: een graansoort.

2) Moe yu: houten vis, een houten muziekinstrument om te kloppen.

onder de wijde blauwte van zongalmende luchten, het kortdravend voortsukkelen van onverdroten last-ezeltjes, de traagwiekende tred van *dédaigneuse* kamelen, en het zwevend voortdansen van versloten draagstoelen...

De dromer in hem, dit alles visioenair omvattend, het onvergankelijke er in stilweg proevend en in onuitgesproken verrukking genietend, had nooit den kritisen, koelen werkelijkheidsmens die hij ook was, kunnen verblinden, de koel-erotieloze, die voorzichtig tastte, mat, vergeleek, berekende en oordeelde, en er voor alles naar streefde droom en bezieling gescheiden te houden van feit en ervaring. Dàt was zijn ánder China, het China van den harden nuchteren dag: de hebzucht en de intrige, de onwetendheid en de corruptie, en de onvermoeide schermutseling van het Westers verantwoordelijkheidsgevoel der buitenlandse ambtenaren tegen de zelfzucht, de kliekgeest, de fatale neiging tot eeuwig schipperen en scharrelen der Chinezen, met tot lokkenden buit: de belastinggelden der zoutgabelle. Het was hem een sport, aan die invloeden weerstand te bieden, zijn stramme loyauteit zegevierend te handhaven tegenover de listen en bedreigingen dier anderen. O, ze waren altijd beleefd, altijd hulpvaardig, altijd omkleedden ze hun listige bedoelingen met wellevende vormelijkheid en vriendschappelijk betoon. Maar achter de

fluwelen gebaren school een harde en verbitterde strijd, en het was juist zijn kracht geweest, die altijd scherp te hebben onderkend.

Innerlik was hij ongerust. Het overvriendelijke aanbod van generaal Mah had hem wantrouwend gemaakt. Reeds lang oefenden de militaire potentaten, alleenheersers in hun eigen gebied, sterken aandrang uit op de zout-ambtenaren, hen een deel der ingezamelde belastinggelden af te staan. Maar het hoofdkwartier der Gabelle in Peking, misschien te star en onverstandig, had zich daar nadrukkelijk tegen verzet. Door allerlei omstandigheden was er maanden lang achterstand geweest, en voor enkele dagen was alles in grote bedragen binnengekomen, om overmorgen door de kanonneerboot Eagle te worden afgehaald. Voor de mogelijkheid, dat roverschepen hem zouden lastig vallen, was hij minder bevreesd; zijn eigenlijk wantrouwen gold generaal Mah, een gewezen bandiet, een opiumschuiver en een behendig intrigant, die met alle winden meedraaide; nog maar kort geleden waren hem van diens dubbelhartigheid heimelijk erge dingen ter ore gekomen. Hoe sluw en hoe eenvoudig: soldaten zenden ter bescherming, ...een kleine munitie en plundering, ...en dan, even te laat, de generaal met andere troepen als redder... veel vriendschapsbetuigingen, veel verontschuldigheden, maar de gelden verloren...

Bij het piertje zag hij de oude Hwang Foe praten met den sergeant van zijn zoutsoldaten, hij deed ernstig en gebaarde met heftigen nadruk. Kon hij hem wel geheel vertrouwen? Al jaren was er vriendschap tussen hen, maar in de troebele tijden dezer dagen bleken geldnood en politieke druk te sterke hefbomen voor zelfs de hechtste vriendschap. De geest van Confucius, eens de machtige ethise bindstof der Chinese maatschappij, scheen alle kracht verloren te hebben, en een langzame, maar onweerhoudbare ontbinding had ingezet. Waakzaamheid, waakzaamheid ten opzichte van ieder, zelfs den meest beminde en vertrouwde, moest hem in dit ogenblik het parool zijn.

‘Master, wo yao shwo-hwa ni, Master!’¹⁾

Joe Silms zag op: zijn boy Kwan stond voor hem, nerveus en met onrustig glinsterende ogen. Met éven een barsheid in zijn stem vroeg hij: ‘Ni yao sjen-moa, Kwan?’²⁾

Aarzelend kwam de jongen: ‘Master please niet boos zijn, ik Master wat vragen... mijn oude moeder... zij ziek, ik bang zij misschien sterven... ik heel ongerust... Ik denk nu... met Mr. Hwang-Foe motorboot ik misschien meegaan,... ik gaan zien oude moeder,... bij Master terugkomen tien,

1) Wo yao shwo-hwa ni: ik wil u spreken.

2) Ni yao sjen-moa: wat wil je?

misschien twaalf dagen... Kok Tsun zeggen hij wel kan zorgen voor Master... ook koelie kan meer helpen... Als Master mij wil laten gaan...'

Silms zag den jongen verwonderd en onderzoekend aan. 'Waarom kom je daar nu pas mee aan?'

'Master... ik niet vragen... ik denk kan niet gaan, alleen nu vandaag, Mister Hwang-Foe met motorboot komen...'

Nadenkend wreef Silms zich over de kin. 'Ben je ergens bang voor, boy?' vroeg hij ineens bruusk.

De jongen was even onthutst, werd bleek. 'Neen, Master, ik niet bang,... alleen bang voor Moeder, misschien zij sterven... ik niet heengaan,... iedereen zeggen mij geen goede zoon...'

Silms gelaat verstrakte, met saamgetrokken wenkbrauwen zag hij zwijgend uit over de rivier. Na een ogenblik keek hij den jongen aan en zei kort: 'Goed, je kunt gaan. Als je in veertien dagen niet terug bent, zoek ik een anderen boy. Begrepen?'

'Alright, Master!' Even rustten zijn ogen in die van Silms, en het leek alsof hij nog wat zeggen wilde. Dan trok er een schaduw van teleurgesteldheid over zijn gezicht, en met een werktuiglijke beweging nam hij de lege kopjes van tafel, zette die op het rood-gelakte blad en droeg dit

bedoord en op dezelfde onpersoonlike manier van altijd naar binnen.

Met een plotselinge beweging stond Joe Silms op. Wel verdraaid, dat die jongen nu ineens weg wilde. Vijf jaar lang had hij hem gediend, vijf jaar lang was hij een ijverig en betrouwbaar factotum geweest en had hij hem vergezeld op alle tochten, reizen en omzwervingen, die hij in het binnenland had moeten ondernemen. Er was tussen hem en dien boy een stilzwijgende gehechtheid gegroeid, de woordsobere meester en de glimlachend-versloten bediende schenen elkaar zonder merkbare gedachtenwisseling te kunnen begrijpen. Tijdens een kort verblijf in Toengtsjow, niet ver van de Shensi-grens in Honan, het land van stofstormen en zengende zomerhitte, had hij den jongen uit de handen van een troep plunderende soldaten weten te bevrijden. De boy was bij hem in dienst getreden, en er was nooit meer over gesproken. Hij kreeg een goed loon en had keurig voor zijn boeltje gezorgd, was een toegewijd en volzaam bediende geweest. Maar den laatsten tijd scheen hij anders geworden, schuw, nerveus, de jongen scheen hem te ontwijken en het was of een stille vrees ergens voor hem kwelde. Die zieke moeder was een verzinsel, de boy had nimmer nog van een moeder gerept, noch ooit tevoren om verlof gevraagd. Nu liep hij weg... als een rat...

zou er dan toch wat broeien? Silms tastte naar het smalle lange sleuteltje dat hem tegen de borst hing. Een vage ongerustheid kwam weer in hem op, en het onaangename gevoel, dat hij niemand in zijn omgeving vertrouwen kon.

Hij haalde de schouders op en ging naar buiten. Glimlachend kwam Hwang-Foe hem tegemoet, kwam afscheid van hem nemen. Hij scheen nu opgewekt en praatte met vlotte, gladvloeiende zinnestjes, met zichzelf welwillend-ingenomen, vol vriendelijkheid. Alleen was er een vreemde, nerveuze onrust in zijn handen, die langs het glanzend satijn van zijn lang gewaad heen en weer streken en frommelden.

Silms stond op het piertje, toen de boot afvoer, meeglijdend met den sterken stroom. Kort wuifde hij den zoutmandarijn vaarwel, en zag nadenkend het kleiner wordend bootje na. Op de voorplecht zat zijn boy gehurkt, uitzijnde naar den verren oever. Toen Silms zich omkeerde en naar het huis terugschreed, schrijnde in hem even een vaag gevoel van verlatenheid, waaraan de bitterheid van teleurstelling al deel had.

Dien nacht en den volgenden dag bleef hij rusteloos. Hij meende bij zijn kok, die hem des morgens zijn koffie bracht, een angstige gespannenheid op te merken, en het viel hem op dat de

soldaten van zijn zoutwacht, die hun dagen meest doorbrachten met dobbelen en het mah-dzjongspel, dikwels het oeverpad op wandelden en uittuurden over de rivier.

Hijzelf bracht in zijn gewone dag-indeling geen verandering. Tegen zevenen, het uur der snelinvallende schemering, en de schotels van zijn maaltijd van tafel weggeruimd, nestelde hij zich behaaglijk met een pijp in zijn rieten stoel op de veranda.

Vanuit de bijgebouwen hoorde hij het zacht praten van bedienden en soldaten, die er in een kring bijeen gehurkt, zich aan de resten van zijn overvloedig maal te goed deden. Wat later dreef de scherp-zoetige reuk van wierookstokjes naar hem over en klonken er de zachte tonen van de sêng¹⁾, door een der wachten bespeeld. Silms luisterde er aandachtig naar, terwijl hij diep aan zijn borrelende pijp haalde en uitzag over de brede, grijzig verdonkerende rivier, waarboven een rossig-gezwollen maan nog laag zwevend was, glinsterende weerglansingen wekkend aan het langshaastende water. De sêng... het wekte in hem dromen van lang geleden, toen hij, pas in China, door de charme van een nog niet verwer-

1) Sêng: een soort panfluit, de rietjes van verschillende lengte staan rechtop gerangschikt rondom een halvebol-vormig onderstuk, waaraan een mondstuk is bevestigd.

kelikte romantiek zich onbewust bedwelmd... en zich dwepend had verloren in de vage mystiek der oude Taoïstische wijsbegeerte... Silms beet hard op het mondstuk van zijn pijp... wat een dwaas was hij toen nog... wat een onrijpe knaap... Niets leefde er meer in China van alle wijsheid en schoonheid dan de schim, dan de pijnlijke herinnering... niets was er dan de droesem van den vorm, de verstarring, de pedanterie... Vanaf het oogenblik, dat hij het eigenlijke China nader was gekomen, zich bevrijd had van het vooroordeel der literatuur, waren de ontgochelingen en de ontnuchteringen begonnen... was de strijd ontbrand van zijn bewust en wetend willen tegen het zelfzuchtig en futloos fatalisme van den Oosterling, waar die nog niet tot wijder besef was ontwaakt; was hij zich voor het eerst van zijn kracht en waarde als Westerling bewust geworden. Ineens bedacht hij, waartoe dit alles hem dienen moest? Waartoe had hij gevochten, gewerkt, met grimmige verbetering de eenzaamheid van overal-gevoelde ballingschap getrotseerd? Voor wie?

Met een ruk richtte hij zich op, klopte zijn pijp uit, en ging naar binnen. In zijn kantoor gekomen deed hij de ijzeren luiken voor de ramen en zag het letterslot van zijn brandkast nog eens zorgvuldig na. Voor hij naar bed ging, riep hij den Chinesen sergeant van zijn politiewacht bij zich,

en gaf hem kort en zakelijk enige aanwijzingen voor het verdelen der wachtposten. De onderofficier, een intelligent Mandsjoe-type met smalle rechte neus en amandelvormige ogen, stond stram in militaire houding tegenover hem en nam zijn opdrachten rustig in ontvangst, antwoordend kort en zonder het minste teken van emotie.

Vermoeid ging hij eindelijk zijn slaapkamer in, sloeg de klamboe van het bed af, legde zijn revolver onder zijn bereik en doofde de walmende petroleumlamp. De wind was opgestoken en floot zachthuïlend door de reten van deuren en ramen, zich mengend met de ijle bruising van de stromende rivier. En naar die geluiden luisterend, sliep hij ongemerkt in.

Door een scherpe ritseling werd hij wakker, en staarde, het hoofd opgericht, met wijdopen ogen de donkere kamer in. Maar er was niets dan het fluiten van den sterker geworden wind en de gestage ruising van het water. Ineens zag hij, dat de deur langzaam bewoog. Met een snelle beweging greep hij zijn revolver en hief die op, zijn bed kraakte even.

‘Master!... Master!’ Het werd zacht fluisterend gezegd, nauw hoorbaar. En de stem was die van zijn boy.

Even bleef hij verwonderd, zoekend met zijn gedachten, dan, met een flits klaarde in hem weer

het samenhangend geheel van de werkelijkheid, en onmiddellijk werd hij wantrouwend. Met een lichten sprong was hij uit zijn bed en had hij op de kast zijn zaklamp gevonden.

Het wàs zijn boy. Gebukt kroop hij bij de deuropening, het felle licht afwerend met de handen: ‘Master, licht uitdoen, vlug Master... licht uitdoen!’

Silms doofde het schijnsel, verplaatste zich onhoorbaar in de kamer, en wachtte af.

Nerveus en bevend, bijna hijgend, kwam de stem van den jongen fluisteren: ‘Master... ik terugkomen zeggen... Master weggaan... niet wachten... die vier grote jonken... veel hoeng-hoe-tze¹⁾ aan boord,... vannacht aan land komen... ik denk generaal Mah wel weten... Mister Hwang-Foe bang... u niet durven waarschuwen... bang voor generaal Mah... hij gisteren zeggen tegen de wacht:... rovers komen... Master niet laten vechten... Master binden... hij niet wil Master dood... maskie²⁾ geld... Mister Hwang-Foe zeggen: Master in orde... alles in orde... Ik terugkomen... met sanpan... ik vastgemaakt ach-

- 1) Hoeng-hoe-tze: (letterlik) roodbaarden, volksnaam voor rovers.
- 2) Maskie: 't doet er niet toe. Veel gebruikte uitdrukking, uit het Portugees afkomstig, het Russise nitschewo geeft de bedoeling het beste weer.

terkant tuin, bij grote wilgeboom... Master vlug vlug komen... meegaan... niet wachten...'

Silms luisterde gespannen en gaf geen antwoord. Hij dacht na... wanneer hij deed wat de jongen van hem verlangde, zou hij de safe moeten openen, waarvan alleen hij de lettercombinatie wist, en dan was een onverhoedse aanval gemakkelijk. Kon hij den jongen vertrouwen? Dat ongemotiveerde vragen om verlof... deze zonderlinge terugkomst in den nacht... In China is niets onmogelijk, en wat Kwan zei was zelfs waarschijnlijk... Maar was het geen sluwe berekening? Al zijn wantrouwen leefde weer op.

'Master... geloof mij... geloof mij... Master mij het leven redden in Honan... Ik ook niet willen Master dood, niet willen Master gezicht verliezen... als geld verloren ik weet Peking Masters erg boos... Master gezicht verliezen... Master vlug spreken... niet wachten... niet wachten...!'

De stem klonk smekend, dringend, angstgekweld.

Silms liet ineens het licht weer vallen op het gelaat van den boy, enkele seconden maar, die de opnieuw hen omsluitende duisternis minder gespannen deden zijn van dreiging.

Hij was besloten.

'Het is goed. Wacht buiten op mij en zie uit!' zei hij kortaf. Met snelle, haastige bewegingen kleepte hij zich, liep dan zijn kan-

toor binnen en opende de safe. En terwijl hij de gelden bijeenwierp in een sterke linnen beugelzak, glimlachte hij. De gehele situatie was onmogelijk, absurd, fantasties. Hij was een dwaas om geloof te slaan aan zijn boy, aan dien gesloten, ondoordringbaren, vreemden kerel, die hem op een moeilijk moment een verdacht en oncontroleerbaar verhaal kwam opdissen. Hij was een grote gek, zo maar voetstoots aan het verraad van zijn ouden vriend Hwang-Foe te geloven... Maar terwijl hij dit alles dacht, handelde hij snel en zonder aarzeling, innerlik aangedreven door het onbewuste besef dat dit toch de enige mogelijkheid was. In weinige minuten had hij door het badkamerraam den donkeren tuin bereikt en gleed hij als een schim tussen het struikgewas door naar den wilg. Kwan had de sanpan al los gemaakt en met een zwaai waren zij in den stroom.

Silms had het gevoel, in een droomtoestand te leven, en schikte wezenloos de beugelzak in het voorvak van den sanpan.

Eerst toen in het duister achter hen zich plotseling een rumoer van kreten en van krakend touwwerk en hout verhief, en over het water de scherpe knallen van geweeschoten echoënd aansloegen, vond Silms zich in de grimmige werkelijkheid weer terug en wierp hij een dankbaren blik op de donkere gestalte van den nu als een driftige demon den

zwaren wrikriem heen en weer werkenden boy.

Reeds enkele uren later werden zij aangeroept door de kanonneerboot Eagle en aan boord opgenomen, en den volgenden dag zette Joe Silms te Shanghai voet aan land. Zodra hij in het Savoy-hotel aan den Broadway kamers had gevonden, herhaalde de boy zijn verzoek en vertrok hij, met de belofte over twee weken te zullen terugkeren, naar zijn oude zieke moeder in Honan.

Silms bleef in 'het Parijs van het Verre Oosten' hangen, zocht er zijn oude vrienden weer op, bedwelmde zich aan het prikkelende leven dezer wereldstad en scheen, als hij op dancings in het Carlton-hotel of het Astor-house zich met het mondaine gewoel mengde, ineens tien jaar jonger geworden. Er waren berichten ingekomen, dat bij den nachteliken overval zijn huis was geplunderd en in brand gestoken, en, zich verzadigend aan den fellen levensgang der metropool wachtte hij nieuwe orders van Peking, die hem in nieuwe ballingschap andere provinciesteden zouden inzenden.

Op een avond, dat hij wat vermoeid in zijn hotel was thuisgebleven, bereikte hem een brief uit Tsjinkiang, van een zijner beste vrienden.

'Brave oude jongen,' las hij, 'ik heb van je tegenslag gehoord en heb je nu wat te vertellen, dat je wel interesseren zal. Voor een paar dagen

was ik in het gehuchtje Tseng-tong-wei, niet ver van Si-toen-tze, om het magazijn van een onzer Chinese agenten eens te inspecteren. De man was in het bezit van een familiestuk in den vorm van een eerwaardigen oud-oom, een vieze ouwe kerel met zwarte nagels en doorrookt van de opium, maar een nieuwtjesscharrelaar van belang. Onder een paar kopjes ondrinkbare thee vertelde die oude heer me, dat hij haarfijn was ingelicht over je avontuur. Hij hield vol, dat generaal Mah al geruimen tijd een oogje op de zoutgelden had geslagen, en je zoutcommissaris Hwang-Foe had dat wel in de gaten, maar omdat hij op het Yamen speelschulden had gemaakt, durfde hij er niet tegen in gaan. Van de door Mah op touw gezette roversaanval schijnt hij niet het rechte te hebben geweten, maar wie wel van alles op de hoogte was: die aartsschelm van een boy van je! In den loop der jaren schijnt hij je flink te hebben afgezet en aan squeeze¹⁾ een kapitaaltje bijeen te hebben gegaard, terwijl hij bovendien “verdiende” als handlanger van generaal Mah. De oude Hwang-Foe scheen in dat opzicht lont te hebben geroken, want toen hij, daartoe gedwongen door Mah, je voorstelde soldaten op het eiland te halen, wat je

1) Squeeze: afpersingsgeld, kleinere en grotere bedragen door de bedienden onrechtmatig aan den prijs van inkopen toegevoegd.

heel verstandig weigerde, heeft hij meteen je jongen het vuur zo na aan de schenen gelegd, dat hij de benen nam. Onderweg schijnt de boy zich te hebben bedacht en met een inwoner van Tseng-tong-wei heeft hij toen afgesproken, den buit niet aan de vrienden van Mah over te laten, maar jou in een sanpan naar de modderkreek van Tseng-tong-wei te brengen. De ander zou jullie daar opwachten en samen hoopten ze je van de zoutgelden af te helpen. De onvoorziene en tijdige ontmoeting met de kannonneerboot stuurde hun mooie plannen in de war. Je mag dus wel van geluk spreken, dat je er zo goed bent afgekomen. Nu, beste jongen, amuseer je maar goed, straks zit je weer in een uithoek, waar er geen spaander van af te schaven valt! Ik hoop je binnenkort te zien, kom volgende week naar Shanghai. Tot zolang een stevige knuist van je Bill Berrands.'

Met een wrange glimlach vouwde Joe Silms den brief toe. Dan nam hij een klein blauw boekje op, dat een sentimentele ingeving hem dien middag had doen kopen. Het openslaande en er even in bladerend, las hij:

‘Het hart des mensen is gevaarlijker dan bergen en rivieren, moeilijker te begrijpen dan de Hemel zelf. De Hemel heeft zijn perioden van lente, zomer, herfst, winter, dag en nacht. De mens heeft

een ondoordringbaar uiterlik en zijn motieven zijn ondoorgrondelijk. Zo schijnen sommige mensen terughoudend als ze werkelijk openhartig zijn. Anderen hebben grote bekwaamheden, maar schijnen onwaardig. Anderen zijn meegaand, maar zetten hun wil door. Anderen houden ferm stand, maar geven toch toe. Anderen gaan langzaam, maar vorderen snel...'

Joe Silms knikte nadenkend en bladerde verder. En daar vond hij dezen troost: 'De man die weet dat hij een dwaas is, is geen grote dwaas.'

JOHAN W. SCHOTMAN.

Kamp-ydille

't Is gebeurd in de zomer van '28, de beruchte regenzomer. M'n drie zonen, Theo, Joop en Henk, waren gaan kamperen, met m'n neef Frank en hun vriend Jaap. En wij, thuisgeblevenen, hadden medelijdend de regendagen geteld, die onze jongens daar midden op de Veluwe nu al hadden genoten. Met zekere trots hadden hun laatste brieven 't gemeld: al vijftien dagen had het achter elkaar geregend, en de tent had het nog aldoor gehouden. Toen geviel het, dat ik, van een driedaagse reis terugkerend, uitrekende, 't wel zo te kunnen inpikken, dat ik langs Putten kwam, het station van waaruit het kamp der jongens te bereiken was. En alzo besloot, de heren eens te verrassen met vaderlik bezoek. De tent was een officiële zes-persoons, en dus zou ik zelfs kunnen blijven maffen; in m'n kwaliteit van oud-militair zag ik daar niet tegen op. Alleen sprak ik met mezelf af: als het regent, wanneer ik Putten passeer, dan blijf ik doodleuk zitten, en ga dóór naar

Amsterdam; want met regen is het in een kamp niets gedaan; dat wist ik als oud-militair óók nog.

Treinen, die in Putten stoppen, passen niet in de snelverbinding; bovendien viel m'n terugkeer op een Zondag, en de Zondagsdienst onzer spoorwegen is vol verrassende niet-aansluitingen. Vandaar dat, toen ik dan die Zondagmiddag om een uur of vier in Putten arriveerde, m'n maaltijden min of meer ongeregeld en bovendien erg onvolledig waren geweest. Maar het regende niet; ja, de zon scheen zelfs, zoals ze in geen weken geschenen had, zodat ik, vrolijk opstappend naar het dorp, me duidelijk een kleine kamp-idylle voorstelde. Maar na een minuut of tien vrolijk doorstappen begon ik toch m'n koffer... nu ja, niet zwaar, maar toch enigermate vervelend te vinden; en toen ik drie Veluwse boeren, - met zijden petten op, en in gruwelijk-stijve zwartlakense pakken - tegenkwam, informeerde ik met buitengewone belangstelling, hoe lang de wandeling naar Drie, zo heette de kampeerplaats mijner zonen, nog zowat was.

De boeren grijsden; de eerste zei, dat het een héle wandeling was; de tweede vroeg: 'Mot je dáár dan naar toe?' En nadat ik luchtig geantwoord had van ja, sprak de derde: 'Nou, jij liever dan ik.'

Maar hoe lang het dan lopen was, bleef ik koppig vragen. Ze konfereerden met elkaar, en bleken het er over eens, dat het anderhalf à twee uur was. Van het dorp af. Maar het dorp was óók nog wel een dik kwartiertje. Ik bedankte ze, en stapte door; achter me hoorde ik ze allerlei meewarigheden beweren over mijn zonderlinge inval, om nog naar dat Drie te willen op zo'n late Zondagmiddag.

Ik glimlachte lichtzinnig, en dacht: in dat dorp huur ik eenvoudig een auto, en ik rij naar 't kamp; wat zal me dat helemaal kosten?

Het dorp bleek bijna een half uur ver; m'n koffer was nu definitief zwáár geworden, en de zon, de lieve zon, was hinderlik zomers. Zodat ik op de auto-garage-annex-stalhouderij afstapte met het bewustzijn, dat de kosten geen rol meer zouden spelen; dat ik tot elke prijs zou willen rijden...

Vóór de garage stond een Zondags dorpsgezelschap zich te vervelen; toen ik zo in 't algemeen, - want wie ik eigenlijk aanspreken moest, wist ik niet - toen ik zo in 't algemeen de wens te kennen gaf, 'n wagen' te willen hebben naar Drie, nam één van het troepje het woord, en zei grinnikend:

'Het zal niet gaan.'

'Hé!' was ik verbaasd, 'is er hier in Putten geen wagen naar Drie te krijgen?'

'Nee,' antwoordde de woordvoerder, 'want

Zondags rij ik niet. En naar Drie kàjje niet rijden ook.'

Of er dan geen bus of zo op Drie reed?

Het gezelschap schaterde, en begon, vol meewarigheid, net als de drie boeren van daareven, óver mij te konverseren. De auto-verhuurder alleen sprak tòt mij. Lichtte me in, dat de bus naar 't station ging. Maar Zondags óók niet, trouwens.

'Dus dan zit er niks anders op dan lopen?' vroeg ik.

'Ajje tenminste bij je plan blijft om naar Drie te willen. Maar d'r is in Drie niks. D'r is hièr niks, maar in Drie is helemáál niks.'

'Nou ja,' en ik nam m'n koffer op, 'dan maar lopen. Waar hangt die weg naar Drie uit?'

Het gezelschap ondernam een gezamenlike uitleg, die me duizelig maakte. De auto-verhuurder, blijkbaar meer menskundig dan de anderen, zei dat het veel eenvoudiger was als hier Gerrit (dat bleek z'n knecht te zijn) een eindje met me meelièp, tot ik de goeie weg had.

En Gerrit gehoorzaamde, en stapte met me mee. Of liever, liep achter me aan. Ik heb nog nooit iemand zó langzaam zien lopen. We waren nog geen minuut op weg, of ik had een gevoel, alsof ik behalve die zware koffer van me, ook nog Gerrit mee te sjouwen had. Het gracelik presenteren van een sigaar had slechts ten gevolge, dat hij

een kwartier pauze nam om de sigaar behoorlijk rustig in de brand te jagen, en daarna, behagelijk rokend, een wandel-tempo in te zetten, dat een gewoon mens alleen gebruikt als-ie aan een tramhalte wachtend heen en weer loopt.

De dorpsklok sloeg. 'Pas half zes,' konstateerde Gerrit met rustige voldoening.

'Hoe laat kan ik nou zowat in Drie zijn?' vroeg ik.

Gerrit bleef staan, en trok eens stevig aan z'n sigaar. 'Ja,' sprak hij toen, 'da' wéét ik zo net niet. 'k Heb het zelve nog nooit gelopen. Maar 'k zou zo denken, een kleine twee uur, dan mot je d'r toch wel zijn. Maar je kan niet missen, 't is alsmaar rechtuit, hè. Da's te zeggen, as je eerst de goeie weg hebt, maar daar breng ik je nou vanzelfs naar toe, hè.' En hij dreutelde weer achter me aan.

Een paar keer deed ik een poging, naast hem te gaan lopen. Maar telkens verijdelde hij dat; hij verkoos achter me te blijven, waarschijnlijk om te demonstreren, dat het Zondag was, en dat-ie eigenlijk helemaal niet hoefde te lopen, als-ie niet wou.

Toch bereikten we eindelijk een punt, waar Gerrit beweerde: 'Hier zijn we d'r. Ajje nou hier rechts afslaat, kajje niet missen. En anders vraag je onderweg nog maar 'es, ajje twijfelt. Maar di's

de weg naar Drie, da's een ding dat vast is.'

En hij posteerde zich wijdbeens daar op de wegekruising; om me op z'n gemak na te kijken blijkbaar. Ik bood hem een kwartje aan, dat hij aksepteerde met de verzekering dat het niet gehoeft had, hoor. De dorpsklok sloeg zes uur. Ik nam m'n koffer op en wandelde weer; maar nu toch gelukkig zonder Gerrit te hoeven meeslepen. 'Nou, om 'n uur of acht bejje d'r wel, schat ik!' riep Gerrit. Ik groette joviaal met m'n vrije arm, en keek maar niet meer om. Maar ik voelde, hoe-ie me stond na te kijken, de half-gare meneer, die naar Drie wou, zo tegen de Zondagavond...

* * *

Gerrit was er in geslaagd, me moeier te krijgen dan ik ooit geweest was, en voorbij de eerste wegkromming - hij kon me dus niet meer zien - zette ik m'n koffer neer, en keek uit naar een gelegenheid om te zitten. Maar alles om me heen zag er nog zo echt doorsiepeld uit na die twintigdaagse regen... Toch onderstelde ik, dat de brandende zon een hobbelig, hoog stuk van de wegrand wel droger zou hebben gemaakt dan het er uit zag, en ik ging daar zitten. Ik hijgde een beetje, en begon mezelf van een hartkwaal te verdenken. De zon prikte, maar m'n zitvlak voelde ik achtereenvolgens koud, klam, vochtig, eindelijk

drassig worden. Ik stond op, en keek naar de plek, waar ik gezeten had: het siepelde er. M'n blik viel op m'n koffer; die stond daar in glorieuse, gegarandeerde droogheid; en ik zette me voorzichtig neer op z'n smalle bovenzijde. Het was m'n mooie nieuwe leren handkoffer; hij boog lelijk door; er is toen een bobbel in gekomen, die 'k er nooit meer uit heb kunnen krijgen. Maar hij heeft zich taai gehouden, en me een kwartier lang als enigste droge zitplaats in 't heelal gediend...

Toen stond ik op, en stapte verder, want al zittend, daar midden op die eenzame weg, was ik tot de konklusie gekomen, dat deze expeditie van me een tamelijk stomme streek was, maar dat ik ze toch tot een zo goed mogelijk einde moest zien te brengen, door in ieder geval vóór donker het kamp te bereiken.

De weg was buitengewoon middeleeuws. Mul, zwart-modderig zand, met diepe wagensporen, waar merkwaardig-heldere plasjes water in stonden. En aan de kant iets als een fietspad, waarlik af en toe bestaand uit aangestampt grint. De weg zelf werd steeds romantieser; tussen de wagensporen verschenen volslagen heuvels, het kon niet lang meer duren, of ik moest er de kar vinden, die hier de laatste keer een doortocht had gezocht, maar nu niet meer voor- of achteruit kon. Het fietspad daarentegen werd bepaald ideaal, en met

wellust stapte ik over dat smalle reepje harde grond. Het had feitelijk maar één gebrek: je liep er zo erg dicht langs het struikgewas, en allerlei zwiepende takken vol natte bladeren joegen me telkens weer even de mulle midden-weg op. Maar ik voelde toch een warme liefde voor dit fietspad: dit moest het weggetje zijn, waar-langs mijn zonen naar Putten fietsten als ze inkopen gingen doen. Het was mooi weer; zou het zo'n wonder zijn, als ze besloten hadden, nog eens een eindje te gaan trappen? Wie weet, misschien hoorde ik straks hun vrolijke fietsbellen, zag ik op hun gebruikte snoeten de blijde verbazing, dat ik daar aan de wandel was! En eer ik het wist, had ik schel het kleine wijsje gefloten, waarmee wij elkaar altijd aanroepen. Hé, zouden ze zeggen, daar heb je ons fluitje, horen we 't goed? En ze zouden antwoorden...

Maar er kwam geen antwoord. Toch was dat fluiten een hele troost; en dus herhaalde ik het af en toe. En toen ik - de koffer was zwaar en de hartkwaal begon weer - wat ging zitten uitrusten, voorzichtig op de koffer, bleef ik met geregelde tussenpozen mijn signaal geven. Het moet, achteraf beschouwd, een nogal idioterige vertoning zijn geweest: een zwetende meneer, op een doorbuigende handkoffer aan de kant van de weg zittend, en de eenzaamheid befluitend... Gelukkig

was er niemand die om de vertoning kon lachen.

Doch nauweliks was ik m'n mars weer begonnen, en net had ik weer m'n deuntje gefloten, of daar klonken fietsbellen! Hād ik het niet gedacht? Daar kwamen de twee aan; in kampeer-tenue, als bloothoofdse padvinders, zoals ik de jongens had zien afreizen, hun eerste vakantiedag. Ik kon alleen nog niet onderscheiden, wie van de vijf het waren; maar ik flóót; ik floot juichend. Ze floten niet terug, hoorden zeker mijn fluitje niet, door hun aanhoudend bellen. Ik begon te wuiven, maakte vrolijke gebaren-taal met m'n ene, vrije, arm; riep geestdriftig hallo. Wierp m'n koffer neer, die in een plas water kantelde, maar wat hinderde dāt nu? Ging breed-uit in 't fietspad staan, handen in de zij, vaderlike toegenegenheid in de brede glimlach mijner kaken. Het was tòch een allemachtig leuk idee van me geweest, ze op te zoeken, wablief?

Ze bleven me toch wèl wat ijzig-kalm, ze deden niets terug, ze bèlden maar, de apen. 'Hallo!' brulde ik joviaal. 'Rechtsomkeert maar weer! Eén mag er m'n koffer op z'n fiets nemen hoor! Hoeveel kilometer is het nog, jullie kamp? Hadden jullie niet gedacht, hè, dat de oue heer...'

Maar opeens zweeg ik, verlegen. De twee, die daar van hun fiets afsprongen, waren wildvreemden; en in hun ogen las ik het angstige vermoe-

den, dat dit een ontmoeting met een ontsnapte krankzinnige was. ‘Wat riep u?’ vroeg de grootste, terwijl de kleinste me vlug voorbijgleed.

‘Niks,’ loog ik met een stalen gezicht, en m'n best doend om vooral normaal te kijken. ‘Niks, ik vroeg, of dit de weg naar Drie was, en hoe lang het nog lopen was naar Drie.’

Je zàg ze herademen. ‘O ja zeker, meneer. Met 'n half uurtje bent u d'r. Dit pad maar houden, meneer.’

‘Kamperen jullie d'r soms óók in de buurt?’ vroeg ik, m'n koffer op-pakkend. De grootste gleed me voor sekuriteit óók maar voorbij, en stapte al op, om de kleinste achterna te rijden. ‘Nee meneer, wij logeren eigenlijk op een boerderij, dáár, voorbij Putten.’

‘O,’ zei ik; en met grote zorgvuldigheid lachend als een normaal mens, meende ik nu wel te kunnen bekennen: ‘Ik zag jullie waarachtig eerst voor kennissen van me aan, die kamperen in Drie, zie je.’

Hij lachte, plotseling opgelucht. ‘O, was het dàt, we zeien al tegen elkaar, wat staat die meneer te wenken... Nou, met 'n half uurtje bent u d'r. Maar weet u ze te vinden? Want er zitten daar verscheien kampeerders, op verschillende punten in 't bos.’

‘We hebben ons afgesproken fluitje, hè,’ vol-

tooiden ik m'n ophelderingen. 'Bedankt hoor. Adieu!'

Hij reed groetend weg, ik keek op m'n horloge; bijna half acht. Pas om acht uur zou ik weer met fluiten beginnen, besloot ik. Maar dan zou ook alle leed geleden zijn...

* * *

Vijf minuten vóór achten zat ik weer amechtig op m'n koffer, en floot zó beroerd slecht, dat het geen vijf meter ver te horen moet zijn geweest. Maar opeens zag ik daar boven 't geboomte iets als een stuk houten leuning uitsteken, en ik konkludeerde: waarschijnlijk is dat de houten uitkijktoren, de 'brandtoren' waar Joop over geschreven heeft. Precies zoals het in alle reisverhalen staat, gaf me dit nieuwe kracht. Ik sloeg een zijpaadje in, dat in de richting van de houten stellage liep. En floot. Floot aanhoudend en volhardend.

Op een open vlakte stond werkelijk de uitkijktoren. Aan z'n voet een grote tent, maar een heel andere dan die van mijn jongens. Een complete familie lag en zat er op allerlei vouwstoelen, zodat ik maar ophield met fluiten, en groetend passeerde. Ze keken me aan met blikken die me duidelijk bewezen, dat ze wisten dat ik die fluitende gek was, die al enige tijd het bos verontrustte, en

ik voelde me zó gegeneerd, dat ik doorliep zonder te durven informeren.

Maar toen ik het stel goed en wel voorbij was, had ik lak aan al hun sarkastiese gedachten, en begon weer te fluiten...

En waarlik, daar klonk antwoord! Onbedrieglik, òns fluitje. M'n zonen waren dus in de buurt. Nog één keer float ik, en hield halverwege in het deuntje op. En prompt klonk de voortzetting!

Daar kwamen een paar gedaantes tussen de bomen door over een walletje gesprongen...

Ik kan niet zeggen, dat het nu bepaald florissante gedaantes waren. Witte, of liever: vergoorde snuiten boven hemdachtige kledingstukken van een ondefinëerbare kleur. Het zal wel verbeelding van me geweest zijn, maar het scheen me toe, dat deze gedaantes reeds op een afstand ruikbaar waren...

‘Ja, 't is vader!’ riep de voorste, die ik nu met zekere schrik als mijn zoon Joop herkende. Terwijl de tweede rechtsomkeert maakte, zeker om de andere kampeerders mobiel te krijgen, drukte Joop me de uitgestoken hand. Het was een ietwat kleverige handdruk... ‘Hallo,’ zei Joop, met iets schaapachtigs in z'n doen, dat me nog nooit bij hem opgevallen was. ‘Waar zijn de anderen?’ vroeg ik.

‘Weet ik niet,’ zei Joop, met een vaag gebaar in het rond wijzend.

We liepen op de tent af, die daar tussen de bomen stond. De grond sopte. ‘Zijn ze binnen?’ riep Joop tegen de gedaante die terug gelopen was, en die ik na enige moeite als onze vriend Jaap herkende.

Jaap grijsde, en zei: ‘Weet ik niet!’ Toen trakteerde ook hij me op zo'n kleverige handdruk; verzamelde zichtbaar wat laatste restjes zijner intelligentie, en sprak: ‘En hier is nou de tent.’

Ik probeerde sarkasties te zijn, en zei: ‘Zó, is dat nou de tent.’ Maar tot m'n ontzetting antwoordde Jaap, die ik toch drie weken geleden nog gekend had als een jongmens met een normaal verstand, antwoordde Jaap met afgrijpselike onnozelheid: ‘Ja meneer, dát is nou de tent.’

Van medelijden wist ik niet, wat te zeggen. Ik bukte me, onder een vieze lap, die over een lijntje hing, en keek in de tent. In het halfduister daar kwam beweging als van langzaam-ontwakende dieren, en gedaantes, ook alweer in groezelige, kwalikriekende kledij, kropen naar de uitgang.

‘Vader is gekomen!’ probeerde Joop, hen tot geestdrift te brengen. ‘O ja?’ knorden de gedaantes onder 't verder kruipen; en toen kwamen ze één voor één in het matte licht van de onder-

gaande zon te staan, en gaven me kleverige handjes. Ze waren het: mijn neef Frank, en m'n beide zoons Theo en Henk. Maar een gevoel van schaamte beving me, dat deze wezens familie van me waren, zo duidelijk stond op hun gelaten de afwezigheid te lezen van al wat op intelligentie geleek.

‘En,’ veinsde ik de mogelijkheid van konversatie te zien, ‘hoe bevalt het leventje hier?’

Ze keken ongeveer mijn richting uit, en antwoordden in een merkwaardig unissono: ‘Weet het niet.’

‘Wel verduiveld nog aan toe! Wat schéélt jullie toch?’ vergat ik mijn vaderlijk fatsoen. En twee van de vijf antwoordden met afschuwelijke promptheid: ‘Weet ik niet.’

Het was zo zielig, dat het me ontwapende, en ik besloot, geduld te hebben met de stakkerds. Hardheid, begreep ik, zou ze helemaal van streek maken.

‘Hebben jullie al gegeten?’ vroeg ik listig. Nietwaar, als er toch één onderwerp was, dat nog kans had op belangstelling bij deze blijkbaar min of meer verdierlikte wezens, dan zou het toch zeker wel de voeding zijn! Helaas, ook deze poging faalde: Ze keken elkaar met akelig doffe ogen aan, ze vroegen elkaar: ‘Hebben we al gegeten?’ En bleken het vervolgens daarover niet

eens te zijn. Ja, ze hadden gegeten; neen, ze hadden nog niet gegeten.

‘Maar ik heb in allen gevalle nog niet gegeten,’ sprak ik, ‘en ik zou dus voor willen stellen, laten we 't een of ander zien klaar te maken.’

Slechts één, Jaap, had de geestelike kracht, op mijn voorstel te reageren. ‘Wat hebben we eigenlijk nog in de kist?’ vroeg hij met een kennelijke poging tot initiatief.

‘Weet ik niet!’ kwam daar uit vier monden het antwoord dat ik al had voelen aankomen.

Weg m'n heerlike vizioen van gebakken aardappeltjes, van in overvloedige boter gebakken biefstuk, van een slordig geopend blikje zoete doperwtjes! Weg m'n vizioen-subsidiair van vers boerenbrood met een paar gebakken eitjes en een lekker sterk bakkie koffie! Of, zou dan toch die Jaap, in een opflikkering van energie, iets eetbaars weten te vinden? Hij scharrelde zo duidelijk hoopvol daar onder dat zeil... ‘Ja, d'r is nog roggebrood!’ riep hij, en hij wuifde me triomfantelijk toe met een klomp kleikleurige substantie, maar dook meteen weer weg onder het zeil. ‘D'r moet toch nog boter óók zijn,’ hoorde ik hem knorren. De anderen bleven met fatalistische berusting staan toekijken, of-ie nog te voorschijn zou komen...

‘En is er ook niet wat te drinken?’ begon ik koppig te worden. ‘D'r moet ergens nog een fles

met een staartje Ranja liggen,' beweerde Joop op ellendig-twijfelmoedige toon, en net wou ik voorstellen, dan een kloeke poging te doen om die fles te zoeken, toen Frank somber sprak: 'Maar het wáter is op, hoor.'

't Wáter op?' vroeg ik nijdig, 'maar er zal hier dan toch zeker nog wel ergens wáter te krijgen zijn?'

Ze maakten met hun vieren gebaren in de richting van een punt ergens achter de horizon, en spraken maar niet eens meer.

'Of melk,' zei ik, 'er zal toch ook wel op een boerderij hier of daar melk te koop zijn? En boter, en een paar eieren en zo?'

Ze grinnikten met onheilspellende eendracht, en Henk was de enige, die woorden vond: 'Misschien, morgenochtend vroeg. 't Is nou Zondag. Zondags is hier niets te krijgen.'

Ik ijsbeerde nijdig over de sopperige bosgrond, onwillekeurig zoekend naar een gelegenheid, om te zitten. De vier keken zwijgend mijn ge-ijsbeer aan. 'Ja, zitten kan je hier nergens, 't is óveral nat, al veertien dagen,' sprak toen Theo. 'In de tent is het droog,' zei Frank. 'En hier op dit houten stompie kajje meestal óók nog wel zitten,' sprak Henk, naar een afgehakte boomstronk wijzend. Ik liet me zwijgend op de stronk neer, en keek toen nijdig omhoog naar de vier lummels.

‘t Is hier een fijne beweging,’ konstateerde ik zuchtend. Ze zuchtten hoorbaar mee.

Jaap kwam weer te voorschijn. Hij overhandigde me de klomp roggebrood, en zei, met enige opgewektheid om de zekerheid van z'n bewering: ‘Maar de boter is weg; nergens te vinden.’

Daar zat ik, met de klomp in m'n handen; hij voelde aan, of-ie een zaag eiste voor eventuele bewerking... ‘Hebben jullie geen stevig mes of zo iets?’ vroeg ik.

Bereidwillig werden me drie lompe messen toegestoken - echter met de doodkalme verzekering: ‘Och, snijden zal wel niet erg meer gaan.’

Ik begon tòch maar te snijden; en het was zo pijnlijk om aan te zien, dat Jaap zich afwendde, en in de tent verdween. Ik zaagde koppig verder...

Opeens klonk daar uit de tent iets als een juichkreetje:

‘D'r is nog jam!’ riep Jaap, en opgetogen kwam hij te voorschijn met een jampotje. Hij hield het me voor. Op de bodem waren zowaar nog sporen van jam te bekennen.

‘Wie gaat er mee, nou nog even water halen óók?’ vroeg Joop, die nu werkelijk de mogelijkheid scheen te zien, mij een compleet kamp-diner te bezorgen. Een akelig zwijgen volgde. ‘Ze zijn allemaal weer te beroerd,’ zei Jaap bitter, ‘dan ga ik maar even mee.’

‘Is het èrg ver?’ vroeg ik kies maar dorstig.

‘Och welnéé,’ sprak Joop. Hij en Jaap grepen een paar waterzakken, die op de grond lagen, en stapten weg.

Hun aktiviteit werkte toch aanstekelik, want Theo ging met z'n mes de jam wat omhoog zitten schrapen, vooraan in de tent, en de twee anderen keken met duidelijk gespannen aandacht naar de vorderingen, die mijn mes door het harde roggebrood maakte...

In de verte klonk het bekende fluitje. ‘Daar komen ze alweer terug met het water; vooruit, zoeken jullie nou de Ranja-fles even op,’ animeerde Theo. Met iets als haast doken Henk en Frank langs hem de tent in, en aan het omvallen van allerlei rommel hoorde je, hoe ijverig ze zochten... Het mes gleed nu ineens vlot door het brood; Theo nam de goedgeslaagde snee van me over, en smeerde er de jam op. ‘Allemaal op één snee, of moet ik het verdelen over twee?’ vroeg hij volkomen ernstig. Ik was wat moe in m'n vingers geworden, en besloot dus te proberen, m'n honger voorlopig met deze éne snee te stillen.

Terwijl ik, met hartelike belangstelling door Theo bekeken, manmoedig aanving te kauwen, kroop Henk te voorschijn met een fles. Op de bodem, het was precies de jampot, lag nog wat

gekleurd vocht. Frank nam hem de fles af, sprong er mee naar buiten. ‘Waar blijven jullie nou met het water?’ vroeg-ie aan de naderende Jaap en Joop. ‘Daar zijn ze al,’ konstateerde Theo met zekere ontroering.

Jaap en Joop zetten de twee gevulde waterzakken voor me neer. Ze keken me warm en hartelik aan; je kon het zo ècht aan ze zien: ze gunden me dat water zo, ze hadden me 't liefst beide zakken in één zalige verzadigingsroes zien leegzwellen, om dan weer welgemoed een nieuwe voorraad voor me te halen...

En nu kwam Frank in actie. Hij zette de Ranja-fles vóór zich op de grond, nam een waterzak op, en begon te gieten, zo ongeveer in de richting van de hals van de fles. In een minimum van tijd was de waterzak leeg, maar midden in een modderige plas stond me daar de fles, de volle fles aangemengde Ranja toe te lonken! En terwijl ik m'n moede mond leegkouwde, kwam daar Joop al aan met een beker.

‘Wat zit dáár nou weer in?’ vroeg ik wantrouwend, wijzend op iets donkers in die beker. Maar een geruststellend geknor verhief zich aan alle kanten om me heen. Dat was wat koffiedik, of misschien ook wat aangedroogde thee met suiker, ze wisten niet precies meer, wat er het laatst uit gedronken was. Maar in ieder geval, het was niks.

‘En anders spoelt u hem eventjes om,’ zei Frank, de beker al halfvol plensend met Ranja. Ik spoelde, en hoosde draaiend de beker leeg. ‘t Is er nòg niet uit,’ konstateerde ik zorgelijk.

‘Nou, wat,’ zei Henk, ‘dan zit het er ook zó vast in, dat het wel zitten blijft als u drinkt.’ En Frank plensde de beker al vol.

Ik dronk in vredesnaam maar. Veel smaak was er niet aan - en wàt ik proefde, leek niets op Ranja. Onwillekeurig kokhalsde ik een weinig. Joop schudde meewarig het hoofd. ‘Zó precies kan je het in een kamp niet nemen,’ zei hij verzoenend.

Toen ontstond er een plechtig zwijgen. Ze wilden me blijkbaar nu eens rustig laten dineren... Ik nam nijdig weer een hap roggebrood, en kauwde. Wou weer wat drinken, en zette de beker aan m'n lippen. Maar er steeg een zonderlinge geur uit op, die ik niet anders kan beschrijven dan als: een benauwde lucht. En tegelijk merkte ik dat het roggebrood zanderig was; het knerste tussen mijn tanden. En Frank stond met de fles klaar, om me nog 'es in te schenken...

Ik voelde me dól worden; en het ergste van alles was de kennelijke voldoening van het vijftal, dat het nu toch nog in orde was gekomen met m'n maaltijd! Ze keken me zo trouwhartig aan; niet één had blijkbaar ook maar het flauwste vermoeden, dat ik zin had om ze de beker en het

roggebrood naar hun kop te smijten, en het alleen maar liet, doordat ik geen kans zag om ze alle vijf te raken...

Maar smijten moest ik toch; en dus zwiepte ik beker en brood in de plas water naast Frank, en zei vervolgens: 'Proost.'

* * *

Eerlijk gezegd, was ik nogal voldaan over deze proeve van zelfbedwang, en verbeeldde me, de heren toch wel gespaard te hebben. Maar merkwaardigerwijze was het sukses er volkomen een, alsof ik minstens een half uur aan het foeteren en kankeren was geweest; ieder der vijf reageerde naar zijn aard - maar duidelijk. Jaap, geen familie, zei somber: 'Ik ga maar maffen' en verdween in de tent. Frank en Henk mompelden iets tegen elkaar, en gingen demonstratief 'een eindje lopen'. Theo zei: 'Ja, u wéét nou eenmaal nog niet, hoe kamperen is,' en zette kalm de Ranja-fles aan z'n mond en dronk haar smakelik leeg. En Joop zette de puntjes op de i: 'Wie komt er nou ook Zondagsavonds laat, Zóndagsavonds notabene, in een kamp, en wil dan nog eten?'

Ik stond op van mijn boomstronk, en Theo nam onmiddellik zwijgend m'n plaats in.

'En u kan vanavond natuurlijk niet meer terug ook,' ging Joop door.

‘Nee natuurlijk niet. Ik blijf vannacht hier maffen. Of kan dat soms ook niet?’ sprak ik sarkasties-bescheiden.

‘Och ja, da' kan toch altijd,’ antwoordde Joop, ‘t kwam alleen met eten een beetje gek uit, want we hadden net alles opgemaakt vanmiddag.’

Ik liep 'n beetje heen en weer, en stelde met voldoening, zo voor mezelf, vast, dat Joop bijkwam, en niet meer zo gedegeneerd deed als toen hij me kwam begroeten. Maar tot m'n schrik was het maar een tijdelijke opleving, want er kwam iets ontoerekenbaars in zijn ogen, en hij sprak tegen Theo: ‘Wat hebben we vanmiddag ook weer gegeten?’

‘Hè?’ vroeg deze, onbeschrijfelijk schaapachtig tot hem opkijkend, en vervolgens overgaand tot een soort eenvoudige goocheltoer met de Ranja-fles; hij probeerde, die te balanceren op z'n pink, hetgeen maar niet lukken wou.

‘Laat mij 'es proberen,’ zei Joop, niet eens merkend dat-ie geen antwoord kreeg.

‘D'r is nòg wel een fles, ergens,’ knorde Theo, met de fles bezig blijvend, tot die in de modder duikelde. Het viel me nu ineens op, dat het al bijna donker was geworden; Jaaps idee om maar te gaan maffen, leek me nog zo gek niet, en ik zei dus: ‘Kom, 'k zal maar 'es in de tent kruipen. Hier buiten is het óók niks gedaan.’

‘De twee éérste dagen,’ zei Joop met een intonatie of-ie over iets uit de vorige eeuw sprak, ‘de twee eerste dagen, toen de grond nog droog was, kon je nog buiten liggen.’ Hij greep de lege Ranja-fles, en probeerde 't kunstje dat Theo mislukt was. Met even weinig sukses, maar met meer volharding.

‘Is dat zo jullie tijdverdrijf hier?’ kon ik m'n ergernis niet bedwingen.

Joop antwoordde niet, maar goochelde ijverig door. Theo, zittend op de boomstronk, keek belangstellend, maar gapend, toe.

Ik bukte me, om nu maar de tent in te gaan.

‘Zeg jij vader even, dat-ie z'n schoenen uittrekt,’ hoorde ik Theo zeggen, buitengewoon hardop.

‘Zeg jij 't hem zèlf,’ antwoordde Joop, net zo luid.

‘Jullie lopen anders zelf óók d'r in en d'r uit met je schoenen aan!’ was ik kinderachtig; maar ik liet me toch maar voorzichtig op m'n knieën zakken, en wist vervolgens zo om te rollen, dat m'n voeten buiten de tent bleven. Ik trok m'n schoenen uit, en zette ze vóór de tent in de vochtige aarde; en ik konstateerde daarbij, dat de rand van 't grondkleed ook tamelijk modderig was... 'k Liet me wat verder naar binnen rollen, en daar bleek het kleed toch wel droog, zodat ik werkelijk

het gevoel kreeg, eindelijk weer eens onbekommerd-lui te kunnen liggen op een hebbelik plekje.

En toen even later Joop en Theo over me heen gestapt kwamen, en Joop de attentie bleek gehad te hebben, m'n koffer meteen mee te brengen, zodat ik die als hoofdkussen kon gebruiken, rekte ik me uit, met een soort wellustig geknor...

* * *

Van languit-liggen gaat een kalmerende werking uit, en er was dan ook een wereld van vaderlike welwillendheid in m'n woorden, toen ik sprak: 'Als we 'es een lichtje op staken, zeg, dat zou wel gezellig wezen.'

'Wàt voor een lich-ie bedoelt u?' vroeg Theo.

'Nou, de lantaarn. Die aardige lantaarn die jullie meegekregen hebben.'

'O, dàt d'ing!' sprak Joop bitter, 'dat stinkt zó, dat het geen uithouen is in de tent.'

'En hij is kapot ook, en de kaars is trouwens ook op, en andere kaarsen hebben we niet meer,' vulde Theo aan.

'En hij is al een paar dagen weg ook,' knorde Jaap, die niet bleek te slapen.

'Nou, wèg is-ie niet,' bleek Theo nog taalkundig te kunnen filosoferen, 'we kunnen hem alleen maar niet vinden. Je kan hier niks vinden.'

Ik stak een sigaar op, vastbesloten om me niet meer te ergeren, en alles gelaten te akseptereren.

Bij 't licht van m'n lucifer zag ik langs de ene kant van de tent een onbegrijpelijke hoop rommel liggen - toen ging de lucifer uit, en ik bleef zwijgend liggen roken. Maar ik kon toch niet nalaten, na een minuut of wat te informeren: 'Wat ligt daar toch allemaal langs de kant?'

Uit de antwoorden werd ik niet veel wijzer: daar lag àlles, beweerden ze; wat daar lag, wisten ze niet; er lag niets.

Er viel weer een stilte, en ik werd als 't ware overmand door iets dat het midden hield tussen tevredenheid en onverschilligheid. Was het ook eigenlijk geen onzin van me, om nou die tent weer te willen inventariseren?

'Thuis alles goed?' sprak Joop ineens.

'Weet ik niet,' sprak ik rustig. 't Was me waarlik een genoegen, zo geheel in kampstijl te antwoorden; vooral omdat nu de beurt aan Joop was, om zich te ergeren:

'Wéét u 't niet? Wat is dāt nou voor onzin!'

Ik grinnikte, en bleef plagerig zwijgen, in de hoop, dat hij nog wat heftiger zou uitvallen. Maar dat viel tegen: hij zei niets meer. 'n Paar weken kamperen met regen maakt de mens blijkbaar finaal onberekenbaar, filosofeerde ik.

Maar ik had nog niet die leerschool in gelatenheid doorgemaakt, ik had nog een normaal-menselijke behoefte om mijn zonen toch iets van het

ouderhuis te vertellen, en dus ging ik uitleggen:

‘Drie dagen geleden was thuis nog alles goed, maar toen ben ik op reis gegaan...’

‘Ja,’ onderbrak Theo me, ‘ja, dat schrééf moeder gisteren, u was op reis.’

Ik rookte zwijgend, met een angstig gevoel, dat een normale konversatie niet meer lukken zou; de jongens schenen dat allang geaksepteerd te hebben. En zo bleven we alle vier stil liggen, ik denk een half uur lang, totdat de terugkomst van Frank en Henk weer leven bracht. Henk liet het licht van een zaklantaarn door de tent spelen, en vroeg, of liever, schreeuwde: ‘Allemaal nog óp?’ Frank had z'n schoenen al uitgeschopt, en was over me heen gekropen om verderop een ligplaats te zoeken. ‘t Begon net weer te regenen óók,’ deelde hij welgemoed mee. ‘n Paar druppels, 't houdt alweer op,’ zei Henk buiten. Hij liet weer het licht van z'n lantaarn naar binnen spelen.

‘t Zal mij benieuwen, of 'k er nog bij kan.’

‘t Is toch een zespersoons?’ sprak Theo. Henk stapte over me heen, en liet zich vlak achter mij neer. Er ontstond enig dispuut, wie d'r op-schikken moest; ik begreep wel, dat ze eigenlijk vonden, dat ik wat meer naar voren moest schuiven; maar ik was al net zo goed op de hoogte als zij: dan zou ik bij elke ondoordachte beweging de modderigheid van de tentingang te konstateren krij-

gen. Ik bleef dus onverzettelijk liggen waar ik lag: op een behoorlijke afstand van de buitenkant; en ik won het: na verschillende sarkastiese opmerkingen, dat 'ze' dit nu een zespersoonstent noemden, lag het hele stel rustig. Henk liet z'n zaklantaarn tegen het dak van de tent schijnen, en daardoor was de hele tent schemerachtig verlicht.

Niemand zei iets, vijf minuten lang schenen ze alle vijf bezig met onbegrijpelijk-diepe overpeinzingen. Toen, plotseling, begon een gesprek op te bloeien, waar ik letterlijk niets van begreep in 't begin; maar 't was wel een sportief genot, zo langzaam-aan toch vlogen van wel-begrijpen te beleven, zodat ik goed-gehumeurd bleef liggen roken.

'Morgen storten.'

'Morgen alweer?'

'Ja maar vader ook natuurlijk.'

'De idioten zaten weer 't Wilhelmus te zingen.'

'O, dan komt er weer regen.'

'Ja?'

'Ja zeker. - Eén gulden de man?'

'Reken maar van twee. D'r moet van alles zijn.'

'Waar is 't schrift?'

'Weet ik niet. Za'k morgen wel zien.'

'Je zal nou wel in je pyama moeten maffen.'

'W'ròm? Ik klée me niet uit.'

'Vader is d'r nou.'

'Waar zouden nou eigenlijk al die vliegen zitten?'

‘Zijn op stap, met 't mooie weer. Jullie mogen morgen wel vier broden halen.’

‘Wie?’

‘Nou, wie d'r moeten. En boter. En petroleum.’

‘Is er niks meer in de primussen?’

‘En toen zijn ze ook weer die rot-mop gaan zingen, van: één-paar-klompen.’

‘Nou ja, van verveling. 't Is me ook effetjes een rot-tent, die ze hebben.’

‘Hoe laat is 't al?’

‘Weet ik niet. Kijk maar even op m'n horloge daar.’

‘Kijk jij even. 't Hangt vlak bij jouw kop.’

‘Nee, mij kan 't niet schelen.’

‘Maar wie gaan d'r nou morgen naar 't dorp?’

‘Wie d'r moeten. Ik niet.’

‘Ik dan zeker?’

‘Weet ik niet. Ik zal wel naar de boer gaan.’

‘Die heeft tòch nog geen melk.’

‘Nee, maar aardappelen en zo. Vader wil natuurlijk warm eten morgen.’

Een plotseling zwijgen. Hier werd duidelijk verwacht, dat ik me zou laten horen. En ik liet me horen:

‘Slaan jullie dan wel 'es een dag over met warm eten?’

‘Ja, wel 'es. 't Is zo'n last, hè. En brood is veel

fijner,' zei Jaap. 'Noù,' kwam van alle kanten instemming.

'Kunnen we dan thuis óók invoeren,' zei ik, leuk op mijn manier.

'Hè ja...' sprak Theo; ik voelde, dat-ie zich klaar maakte voor een zijner uitvoerige betogen, en om dat af te snijden, sprak ik streng:

'En die malligheid van je niet eens uit te kleden 's nachts van jou lijkt me óók niet.'

Theo zweeg; de anderen lachten gemeen.

'Z'n pyama zit nog schoon in z'n rugzak,' verklapte Henk.

'Da's nie-wáár. 'k Heb 'em de eerste nacht áán gehad. Maar toen ben ik verrekt van de kou. En hij is ook weggeraakt. Alles raakt hier weg.'

'Wacht 'es! Wàcht 'es even!' begon op-eens Joop een onbegrijpelijk-vroliek gebrul.

'Wacht 'es even! Daar schiet me ineens wat te binnen. Wat zijn wij een sufferds! Nee maar!'

En hij buitelde naar de andere kant van de tent, en begon daar allerlei rommel op zij te smijten.

'Wat zal die nou weer hebben?' vroeg Frank cynies.

'Wacht maar 'es even!' zei Joop vergenoegd; en Jaap kwam z'n deken uitgekropen, en ging blijmoedig mee-zoeken.

'Ze denken, dat er nog wat is,' sprak Theo tegen mij.

‘En d'r is ook nog wat,’ kraaide Joop, opeens midden in de tent zittend met een ritselend pakpapier.

‘Verdikkeme, wat een bof!’ riep Jaap. Ik vloog nieuwsgierig overeind, en Henk ook. Die liet z'n zaklantaarn op Jaap spelen, die een langwerpige pak omhoog stak. ‘Koek?’ schreeuwde Henk, ineens laaiend van geestdrift, zodat Theo en Frank ook overeind schoten.

‘En boter!’ juichte Jaap, al zenuwachtig morrelend aan een kleiner pakje.

‘Wacht nou maar even,’ sprak Joop plechtig, en hij liet de koek al uit de doos glijden.

‘Helemáál maar, hoor,’ riep Frank.

Joop nam z'n mes, en sneed de koek in zes hompen.

‘Ik sta al òm!’ riep Henk, met afgewend gezicht.

Joop stak z'n mes in een van de hompen. ‘Voor wie?’

‘Vader,’ zei Henk. Ik pakte mijn homp van 't mes af.

‘Voor wie?’ - ‘Jij zelf.’ - ‘Voor wie?’ - ‘Jaap.’ - ‘Voor wie?’ - ‘Voor mij.’ - ‘Voor wie?’ - ‘Theo.’

Frank pakte al 't laatste stuk.

Jaap had de boter uit het papier gewikkeld, en besmeerde z'n homp al; reikte mij toen z'n mes, met een aanmoedigend gebaar. En we aten.

D'r was natuurlijk zand aan de koek gekomen; maar ik scheen de enige, die daar last van had; de jongens smulden zo genoegelijk, dat ik maar zweeg over de zanderigheid.

Dit bleek de koek en de boter, die Woensdag, of nee, Donderdag, of nee, Dinsdag gekocht was, en toen vergeten. 'Zie je wel, dat alles hier wegraakt,' zeurde Theo nog. 'Dat noemt-ie wègraken!' lachte Henk, z'n homp nog eens goed beboterend. 't Schoot me ineens te binnen,' zei Joop, 'k had het van de week daar even neergelegd, en toen is het zeker onder de rommel gekomen.' - 'Enfin, nòu is 't een meevaller,' konstateerde Jaap, ook nog eens boterend.

Joop keek mij aan met een zalige glimlach. 'Nou moppert u óók niet meer, hè?' zei hij op een toon van innige overtuiging, en ik was maar blij, dat ik over de zanderigheid had gezwegen.

'En nou moeten we maffen, want m'n lantaarn geeft het straks op,' waarschuwde Henk, met volle mond nog. Ja, nu gingen we maffen, dat vonden de anderen ook. De bof met de koek bleek de humeuren goed gedaan te hebben; er ontstond een wedstrijd in welwillendheden tegenover mij. Ik kon van ieder één deken krijgen, zij zouden wel onder 'n paar jassen slapen. Ze werden bedrijvig. Joop voorzag de tent-ingang, sloot die af, van

boven een luchtgat latend; de anderen werkten met dekens en pyama's, Henk maande aan tot voortmaken, want z'n lantaarn gaf al niet veel licht meer...

En weldra lagen we uitgestrekt, met ons zessen op een rijtje...

Ik druilde weg, puffend onder m'n dekens. 'k Herinner me nog maar twee momenten van ongerief. De eerste keer prikte me iets met taaie volharding in m'n vlees; dat bleek een boordenknoopje te zijn, dat recht overeind onder me was komen te staan. Ik deponeerde het naast m'n koffer. De tweede keer was er iets griezeligs: m'n voeten kleefden ergens aan; ik duwde het van me af, maar het liet zich een beetje oprollen, en blééf kleven. Het was nattig ook. Verbeelding, dacht ik. Maar het bleef er, en ik moest eindelijk wel gaan onderzoeken, al deed m'n woelerij Henk kriegel mopperen. 'Gaat u nou maffen toch.'

Het bleek het papier met de rest van de boter te zijn, dat tussen mijn dekens was te recht gekomen. Ik vouwde 't zo'n beetje dicht, lei het in 't hoekje bij de ingang, en kroop weer onder m'n dekens.

Toen begon ik te lijden aan twijfel, of die koffer als hoofdkussen me de hele nacht wel goed zou blijven bevallen. Maar dat schijn ik in m'n slaap toch in orde te hebben gekregen...

Ik werd wakker met het gevoel, op een gloeiend rooster te liggen, en zo juist op een stuk of drie plaatsen met aanbranden begonnen te zijn. Vermoedelijk zijn er extra-harde plekken geweest in de grond, of stenen, die onder 't grondzeil waren terechtgekomen; ten minste, toen ik 'n beetje anders ging liggen, hield dat aanbranden weer op. Maar toen bleek ik een soort verstijving in armen en benen te hebben, en ik vermocht geen houding meer te vinden, waarin niet een of andere kramp in m'n spieren optrad. Naast me lagen de vijf jongens te slapen, alsof ze in watten waren verpakt; het leek me ongelooflik, dat ze op dezelfde grond lagen als ik. Die grond - het leek net of er van minuut tot minuut meer bulten, harde, stekende bulten uit op-rezen; eigenlijk begreep ik niet goed, hoe het mogelijk geweest was, dat ik geslapen had. Ik ging overeind zitten, en voelde in m'n nek de koffer blijven drukken.

't Was al dag; en nu hoorde ik een drenserig geluid; het regende. Ik stak mijn hoofd naar buiten door het luchtgat; jawel, regen. En geen bui, geen plasregen, maar een soliede regen. Dè regen, die we al weken hadden gehad; die een dag was weggebleven, om me naar dit kamp te lokken, maar die was teruggekomen, nu ik er eenmaal zat. De stammen van de boomen glommen, op de bosgrond spetterde het zachtjes. Ik trok m'n hoofd

terug - in de tent hing een lucht, die 't fatsoen me verbiedt, ook maar bij benadering te beschrijven. Zo iets had ik zelfs op een nachtelijke soldatenkamer nog nooit geroken, hetgeen wat zeggen wil... Met een wild gebaar rukte ik de hele tentafsluiting open. Het werd weer houdbaar, tenminste waar ik was gaan zitten. De vijf bleven onverstoort door-maffen; van de plotselinge frisheid schenen ze niets te merken; trouwens, ze lagen soliede verpakt.

Ik scharrelde mijn vest op, dat ik veilig in m'n koffer had geborgen, vanwege m'n horloge, en keek, hoe laat het was. Bij zevenen; 'k had dus een ordentelijke nacht gemaakt, vond ik. Uit m'n koffer diepte ik ook m'n spoorboekje op; en ik keek, hoe laat er een trein naar Amsterdam ging. Half elf uit Putten; en als ik die niet haalde, ging er pas weer een om half drie. De drensende regen had alle allures van wat je een regentje voor de hele dag noemt. Ik kreeg weer vizioenen; van heerlike droge stationswachtkamers, van geurige koppen koffie met verse amandelbroodjes, van een huiskamer met stoelen... Die trein van half elf moest ik halen!

Maar er zijn nu eenmaal in het leven van die onvermijdelijke ochtendplechtigheden als wassen en ontbijten, en ik zag geen kans, tot die plechtigheden te komen zonder de jongens wakker te

krijgen; ook moest er toch minstens één mee, om achter op z'n fiets mijn koffer naar 't station te kruien. Derhalve zette ik een soort vrolijk alarm in: 'Hallo, slaapkoppen, zouden jullie niet 'es opstaan? Vooruit, rijzen! Rij... zen! Rij... zen!'

Theo was de eerste die reageerde; hij keek suffig naar mij, toen knipogend naar z'n horloge, en rolde zich vervolgens weer zwijgend in.

Toen kwam, achterin de tent, Jaap overeind zitten. 'Regent het?' vroeg-ie.

'Nou, geen klein beetje,' zei ik.

'O,' zei Jaap, en hij ging weer liggen.

De andere drie hadden zich een beetje bewogen, maar lagen weer stil. Henk z'n ogen zag ik, half geopend, naar mij gluren.

'We moeten ons toch wassen, en ontbijten?' zei ik tegen hem.

'En 't régent!' sprak hij, bij wijze van betoog.

'Ja, 't kan de hele d'ag wel blijven regenen,' was ik een beetje kriegel.

'Nou, daaròm,' antwoordde Henk, en hij draaide zich om, en stopte zich nog 'es lekker in, precies alsof-ie in z'n bed lag, en niet op die harde bulterige grond.

De vredigheid van 't gezelschap suggereerde me zo, dat ik waarlik óók weer liggen ging; óók probeerde, me goed in te stoppen...

‘Doet u eerst de tent weer een beetje dicht, vader,’ kwam nu Joops stem.

‘k Zou je danken, het stinkt hier evengoed al erg genoeg,’ zei ik bitter, ook al, omdat het liggen niet lukken wou: telkens had ik het gevoel, een arm te veel te hebben.

‘Wèl toevallig,’ zei opeens Frank, met een gegrinnik, waar ik niets van begreep.

‘Wàt toevallig?’ vroeg ik onnozel.

‘Dat de tent nou ineens zo stinkt, met ons vijven hebben we d'r nooit last van gehad.’

Het grinniken werd meerstemmig.

‘Da's een gemene insinuatie tegen mijn oue heer,’ knorde Joop, kwasi-slaperig.

Het grinniken werd nu lachen; ik lachte mee, en maakte toen van de goeie stemming gebruik, om zakelik te worden:

‘Ik wou eigenlijk om twaalf uur weer in Amsterdam zijn, vanmiddag moet ik naar kantoor, zie je. M'n trein gaat om half elf. Uit Putten.’

‘Ja, niet hièr vandaan,’ zei Theo.

‘Hoe laat is 't dan nu?’ bleek Joop toch redelik te willen worden.

‘Zeven uur. En als ik nou nog wat eten wil, en me wassen en aankleden, dan kunnen we toch niet blijven liggen? En hoe laat staan jullie ànders op?’

‘Als 't regent staan we zo laat mogelijk op. En

wassen... je kàn je nou eigenlijk niet wassen.'

'Och kom,' zei ik, ongeloovig bij zóveel gemoedelike onzindelikheid.

'Ja.' - Joop ging nu overeind zitten, en betoogde, met felle gebaren naar buiten wijzend -: 'Ja, gaat u je nou 'es wassen, toe nou. Gaat u nou 'es in uw nethempie daar in de regen staan, om u te wassen!'

In m'n hart moest ik hem gelijk geven; het leek me geen lolletje; maar toch zei ik schijnheilig:

'Je hoort je toch te wassen, 's morgens!'

'Theorie,' vonniste Theo met wellust, vanuit z'n dekens.

Joop begon zich zwijgend aan te kleden, en Frank en Jaap maakten aanstalten, om z'n voorbeeld te volgen.

'Wat gaan we dan nou doen?' vroeg ik. Geen één gaf me antwoord; ze begonnen een gesprek onder elkaar.

'Ik zal proberen, of de boer melk heeft,' zei Frank.

'Dat heeft geen haast anders,' zei Joop, 'de primussen zijn leeg, kan je toch niks koken, voor we olie hebben gehaald. Jij gaat zeker mee?'

'Ja,' zei Jaap, 'd'r moet toch brood ook zijn, en boter, en the.. Maar we moeten storten, hoor.'

'O, heb jij de kas vandaag? Wacht dan.'

Joop greep z'n portemonnaie, en gaf Jaap een gulden.

‘Storten,’ zei Jaap, Frank z'n geopende hand voorhoudend.

‘Als 'k m'n broek aan heb,’ zei die.

‘Storten!’ schreeuwde Jaap, Henk wakker schuddend.

Henk verrees, scharrelde wat aan z'n voeteneinde, waar z'n broek moest liggen, en haalde daar z'n portemonnaie uit.

‘Storten!’ schreeuwde Jaap, nu Theo aanvallend.

‘k Heb geen losse gulden,’ knorde die.

‘Heb je wel. Storten!’ hield Jaap vol, nu rammelend met de twee guldens. Theo zuchtte, zocht óók z'n broek, en betaalde, gelijk met Frank.

‘Moet je vader óók storten?’ vroeg nu Jaap, aan niemand speciaal.

‘Ja, natuurlijk, hierzo!’ zei ik kameraadschappelijk, hem m'n gulden al overreikend.

‘Dank u,’ was Jaap netjes.

‘Zouen we niet twéé gulden storten?’ vroeg Henk, die alweer lag.

Ik ken deze zoon van me, en doorzag hem dus: ik zou straks verdwijnen; als we twee guldens stortten, had de kampkas een voordeeltje...

‘Eigenlik wel,’ zei Frank, al naar z'n portemonnaie grijpend met verdachte bereidwilligheid.

Maar Jaap vond blijkbaar de poging al te geraffineerd, en stapte al in z'n schoenen. Joop, buiten, kwam al met z'n fiets aan: 'Waar is de pomp?'

'Weg!' zei Theo prompt, 'was gisteren ook al nergens te vinden.'

'Daar heb je hèm weer,' spotte Frank. Maar Jaap, die nu ook met z'n fiets voor de tent stond, keek bedenkelijk. 'k Zie verdorie nergens de pomp. En mijn achterband is véél te zacht. Waar is de pomp nou?'

'Neem mijn fiets maar, die is nog goed,' zei Frank.

'Ja, maar die pomp moet er toch zijn!' was Joop wanhopig.

'Neem de mijne dan maar,' riep Henk.

'Heb jij dan nòg een pomp?'

'Nee, m'n fiets.'

'O, jouw banden zijn allebei leeg. Nou dan moet het zo maar. Hoe laat is 't onderhand geworden?'

Het bleek over half acht.

'Dan krijgt u die trein van half elf niet meer,' zei Joop. 'Eer wij met brood en zo terug zijn, en eer dat u dan ontbeten hebt, is 't gauw negen uur. En in anderhalf uur lóópt u 't niet. Nou enfin, er gaat nòg wel een trein.'

‘Om half drie, eerder niet. En ik zou je danken. Wat moet ik hier tot half drie doen?’

Theo kwam overeind zitten, en begon me dat smakelijk uit te leggen: ‘O, dat valt mee. We blijven lekker maffen, tot ze terug zijn, en thee hebben gezet. Dan is het wel zowat elf uur. Nou, en dan gaan we op ons gemak ontbijten en eten meteen door, voor twaalf uurtje. Doen we altijd als 't regent. Nou, en dan is het gauw half een, en dan moet u nog voortmaken om de trein te halen, zal u zien.’

Tot m'n ontzetting kreeg-ie van alle kanten bijval.

‘Ja,’ zei Joop, ‘want we zijn in 't dorp niet zo gauw klaar met inkopen ook.’

‘En dan bakken we desnoods nog 'n ei, als we tòch de tijd hebben,’ sprak Frank hartelik.

‘En misschien knapt zoo het weer op, en dan blijft u nog 'n beetje,’ zei Jaap, volkomen ernstig.

Ik ging er haastig toe over, m'n toilet te voltooien, en deelde onderwijl m'n grote besluit mee, om de trein van half elf te halen.

‘Als jullie nou je fietsen aan de hand nemen, kan er één m'n koffer voor me rijden; dan ga ik nu meteen mee, en in 't dorp koop ik dan wel 'n paar krentenbroodjes, hoor.’

Ze zuchtten alle vijf deemoedig; zelfs Henk, onder z'n dekens.

‘Ik vind het wel vervelend, dat het zo gelopen is,’ zei Joop, en ik voelde iets als bewondering voor de kiese manier, waarop-ie te kennen gaf, dat ik gelijk had.

‘Moet er nou nog melk zijn?’ vroeg Frank.

‘Nee, als vader tòch weggaat, wat moeten we dan met melk doen.’

‘Daaròm,’ zei Frank; en met broek en al schoot-ie weer gauw onder de dekens.

Ik had m'n regenjas al aan; Jaap greep m'n koffer. Ik zocht naar 'n paar sarkastiese termen, om van de drie luilakken afscheid te nemen, maar Henk voelde 't aankomen, en zei op merkwaardigweke toon:

‘Nou, vader, aju. Als 't mooi weer is, moet u nog maar 'es terugkomen.’

‘Ja, u hebt niet geboft,’ zei Frank, óók week.

Ik was ontwapend, en zei eenvoudig: ‘Nou, bonjour dan. En veel plezier verder dan maar.’

We scharrelden met ons drieën het bos door. De regen drensde.

‘Zouen ze nou werkelijk nog in slaap vallen?’ vroeg ik.

‘O, hé,’ zei Joop met overtuiging, en Jaap vroeg: ‘Wat moeten ze ànders doen?’

Op de weg werd het een tamelijk vervelende

marcheerderij; achter elkaar op het smalle fietspad. Eerst liep ik voorop, maar toen kreeg ik telkens zo'n natte fietsband tegen m'n jas, en ik zei: 'Gaan jullie maar voor, ik kom wel.' Ze gehoorzaamden. Maar het onzinnig bedrijf, van op een smal fietspad je fiets te lopen duwen, dat hielden ze niet lang vol. Ze stapten op, en fietsten. In een welwillend-kalm tempo, maar dat mij toch veel harder deed aanstappen, dan me lief was. 'Fietsen jullie maar vooruit, ik kom wel,' zei ik. En met duidelijke dankbaarheid traptten ze stevig aan, en waren weldra uit het gezicht.

Ik sjokte eenzaam verder. De regen drensde. De natte takken van de heesters zwiepten; maar als ik uitweek, werd het een zware klimpartij om van de middeleeuwse weg weer op het fietspad te komen.

Ik wou een sigaar opsteken. 't Was een hele toer; en ik zag m'n handen, en ik schrok. Waren dat mijn handen, deze gorigheden? Ik had toch tenminste m'n handen nog wel even kunnen wassen...

De sigaar wou niet aanblijven ook, en ik smeed 'em weldra nijdig in de natte heesters.

De rand van m'n hoed begon door te lekken. Ik voelde duidelijk, hoe straaltjes water een weg, een kronkelende weg, zochten over de stroeve

vlakke van mijn ongewassen voorhoofd. Ik haalde m'n zakdoek te voorschijn, om een kleine, en ach, zeer voorlopige reiniging van m'n aangezicht te combineren met het afdrogen er van. 'k Heb nog nooit zulk een zakdoek uit m'n zakken te voorschijn gehaald! Het ding was zó groezelig, dat ik besloot, m'n gezicht maar liever niet af te drogen...

Ik sjokte maar door; echter alleen, omdat staanblijven nòg beroerder zou zijn geweest.

Eindelijk, eindelijk kwam ik aan de weg, waar gisteren Gerrit me had verlaten. Waarom, weet ik niet, maar ik had verwacht, dat daar de twee jongens me zouden staan op te wachten; en ik was nijdig, toen er niemand stond.

Doorsjokken maar weer, het dorp door; de weg was nu tenminste een weg.

En toen was daar ineens een café. Geen herberg, maar een café, met geëmailleerde borden van de Wielrijdersbond en de Touring-club de France en meer zulke cachet- en vertrouwengevende insignes. Ik keek op mijn horloge. Half tien. Tijd genoeg. En ik stapte binnen.

O, dat zaaltje van dat café in Putten! In m'n herinnering is het, of er een gezellig haardvuur heeft gebrand, en of de koffielaar me al tegemoet-

kwam, toen ik plaats nam! Zo overdrijft herinnering altijd de goeie dingen...

Maar ik heb er m'n natte jas over een paar stoelen gehangen, en ik heb er koffie gedronken, en een paar ongelooflik-smakelijke broodjes met kaas verorberd; en toen ik, na nog even rustig een sigaar te hebben aangestoken, blijk gaf, m'n jas weer aan te willen trekken, heeft de kastelein me, eigenlijk een beetje te onverhoeds voor zóveel geluk, verteld dat straks de bus kwam, die op de trein van half elf reed!

M'n vaderlik geweten knaagde, dat ik het zo goed had, terwijl die arme jongens door de regen moesten om inkopen te doen, en dan weer helemaal naar dat kamp terug moesten, om daar in dat natte bos in die benauwde tent te kruipen, en hun, voorzeker doorweekte, brood naar binnen te spoelen met thee zonder melk - als er een primus wilde branden...

En toen ik afrekende, viel mijn oog op een glazen kastje met chocolade-repen van meer-dan-gewone afmetingen. En van die repen heb ik er tien gekocht, twee voor ieder der beklagenswaardige kampeerders, als een gul-te-bieden troost...

Toen ik uit de bus stapte, stonden Jaap en Joop in het stations-vestibuletje met de koffer.

‘Hèb ik het je niet gezegd?’ sprak Joop voldaan, ‘ja, vader zal daar lopen, als er een bus rijdt!’

Ik bekende, dat ik zelfs min of meer ontbeten had ook, en overhandigde toen de repen. Joop vergat zich, en hapte dadelik een mop chocolade af; toen, bijna onverstaanbaar, zei hij opeens: ‘Maar nou hebt u voor niks gestort, moet u nou die gulden...?’

‘k Heb toch méégegeten, gisteravond?’

‘O ja, da's waar ook,’ zei Joop gauw.

Ik kocht m'n kaartje.

Ze hadden hun fietsen gegrepen, die buiten stonden. De regen drensde. ‘Nou,’ zei ik, handengevend op de drempel, ‘wacht maar niet meer op de trein, hoor. Ik kom er wel in. Aju.’ En ik ging gauw naar binnen, want de regen werd erger.

De trein kwam. Ik stapte in, eindeloos dankbaar, dat alles voorbij was.

Toen we reden, keek ik nog even naar buiten. Het plasregende. En daar op de weg stonden Jaap en Joop naast hun fietsen, en wuifden, wuifden vrolik, tot we elkaar niet meer zien konden. Om hen heen plaste de regen; maar zij stonden er volmaakt, alsof een vrolik zonnetje hen bestraalde. 't Luchtte hen blijkbaar op, dat de trein me zo sekuur wegvoerde, mij, vitterig brokje beschaafde

wereld, dat hen op zo'n ongelegen tijdstip was komen herinneren aan de onvermijdelijkheid van hun terugkeer tot een wereld vol nonsens-plichten...

THEO THIJSEN.

Een vrije dag

De jongens van de derde klas zaten dicht bij elkander geklit op de grauw-zandsteenen stoep van het gymnasium, genietend van het zoele zomerweer en het vrije uur, een buitenkansje, dat de ziekte van de teekenleeraar ze volkomen onverwacht had bezorgd. Want een uur, waarop je verwacht op school te moeten zitten, vrij te krijgen, blijft een geweldige meevaller tot je eindexamen toe; zoo'n uur is véél, véél heerlijker dan elk ander vrij uur, hetzij na vieren, hetzij op een schoollooze middag.

Voor hun voeten uitgestrekt lag het breede grasveld met het ietwat-verwaarloosde middenperk. Achter hun ruggen rees de gevel van het oude, waardig-deftige gebouw met de donker-groene, dubbele deur en de twee rijen vensters.

Ergens uit een raam van de bovenverdieping klonk een dicteerstem, kort en zakelijk. Daar werkte de conrector aan zijn onveranderlijk zomer-

programma: de homerische woordjes, als parate stof voor het aanstaand dreigement, dat eindexamen heette.

Nu en dan snerpte het schrille, doordringende geluid van juffrouw Struicken, de duitsche leerares, zenuwachtig-hoog en pijnlijk-onvast door het wijd-opengetrokken raam van de tweede klas.

‘En wat doen we nou?’ vroeg Jan Hoogmans, de kring rondkijkend, die daar over de treden van de stoep als een soort heksenring lag uitgekirkeld. ‘Zullen we straks nou vragen of niet? Als de bel gaat, moeten we besloten hebben.’

‘Natuurlijk vragen we!’ riep Kees de Lange. ‘Als hij nee zegt, is er nog niks verloren.’

‘En dan kan hij met de rector overleggen,’ meende Piet Mertens. ‘Als hij het vraagt, vindt de baas het best, dat zul je zien.’

‘Nein!’ schreeuwde plotseling de stem van juffrouw Struicken boven hun hoofd. ‘Mit Dativ!’

Het troepje op de stoep schaterde, welk gerucht echter onmiddellijk werd onderbroken door gesis om stilte. Ze bleven in luisterhouding onbeweeglijk zitten. Binnen bleef het echter verder stil.

‘Sie haben nicht aufgelezt,’ fluisterde Kees, voortreffelijk imiteerend het geluid uit het venster. ‘Sie müssen nicht alzeit sitzen kletzen mit...’

Een geweldig tumult van binnen deed hem met een schok zwijgen. De stem van juffrouw Strui-

cken, klankloos van razernij, het neervallen van een aantal boeken, verwarde voetstappen, het slaan van een deur en dan weer stilte.

‘Wie zou ze d'r nou weer uitgesmeten hebben?’ vroeg Rien Kogels, stralend van plezier.

Voordat gissingen konden worden geopperd, werd de deur opengerukt en twee patiënten kwamen naar buiten tuimelen, lachend, proestend van pret achter hun handen. Ze maakten nu niet bepaald de indruk van diep-ellendig te zijn, omdat ze onwaardig waren gekeurd, de wijsheden van juffrouw Struicken langer aan te horen. Het maakte volstrekt geen indruk, wanneer je er bij haar werd uitgezet, hoewel je het wel erg bont moest maken, voor het zoo ver was. Want gewoonlijk bleef je zitten, als ze zei, dat je er uit moest; en als je je dan voor een paar minuten rustig hield, was ze al lang blij en liet je zitten. Ook deze keer was het weer het gewone geval-Struicken: prikkelbaarheid van haar kant, daardoor niet geheel billijk; gevolg: onvoldoende orde en toenemende zenuwachtigheid, ontoerekenbaar in haar op- en aanmerkingen, protest van de leerlingen; slot: verwijderd uit de les.

‘Och,’ zei de een, toen het relaas was verteld, vergoelijkend, ‘de rector moet je natuurlijk wel straf geven, om haar een beetje te steunen, want anders werd het bij haar heelemaal een wilde-

beestenbende,' en dan tot de ander: 'Kom, de baas is in de vijfde.'

Ze verdwenen weer naar binnen.

Er volgde op de stoep nog wat commentaar over het geval, maar dan keerde de belangstelling weer naar hun eigen probleem terug, en viel er eenige oogenblikken stilte.

Over het grasveld, onder de oude boomen langs de rustige laan hing de dikke, zonverzadigde stilte van de warme zomerdag. Een fluitende slagersjongen ging er voorbij, dan passeerde een vrouw met een kinderwagen, daarna kwam weer de zoete stilte. Boven hun hoofden stond hoog, klaar-blauw de wolkelooze zomerhemel.

'Kijk es,' zei Piet Mertens, zich tot de anderen keerend, 'als 't nou doorgaat, dat plan om naar de hunnebedden te gaan, dan moet eigenlijk de tweede klas ook mee. Dan zijn we een veel grooter troepje, dat is veel leuker.'

Zijn grauwe oogen, weggeborgen onder de breede, zwarte wenkbrauwen, zagen vragend rond langs de hem toe-gerichte gezichten. De anderen knikten.

'En dan moeten we allemaal meegaan, want anders gebeurt het natuurlijk niet.'

Bevestigend gemompel volgde.

'Ja,' kwam dan schuchter de stem van Bob Weima, 'als ik tenminste mag.'

‘O,’ hoonde Piet, ‘mag je van je moessie niet aan zulke gevaarlijke dingen meedoen, Bobje?’

Algemeen gegrinnik deed de rest om de ander te doen zwijgen.

‘Weten de meisjes ervan?’ vroeg Rien, met een vage hoofdknik wijzend naar het viertal, dat arm in arm langs de laan heen en weer drentelde.

‘k Zal het ze dadelijk zeggen,’ zei Kees, ‘als de bel gaat en ze hierheen komen.’

‘Dat is dan afgesproken!’ decreteerde Piet. ‘Dan zal ik straks bij Van der Meer met het voorstel aan boord komen.’

Even later ging de bel, en schoven ze achter elkander de deur binnen en de trap op naar hun lokaal.

De zaak liep veel vlotter, dan ze hadden kunnen denken. Van der Meer, de jonge geschiedenisleeraar, bleek zelfs buitengewoon enthousiast over het plan, dat Piet Mertens met verrassende smakelijkheid wist op te dienen, terwijl hij, met de wetenschappelijke waarde van de excursie als middenstuk, alle voordeelen van de tocht tot een uiterst-delicieuze geheel samenvoegde.

‘Laten we de wetenschappelijke waarde onbesproken laten,’ zei Van der Meer glimlachend, ‘of in elk geval jullie belangstelling in die richting. Maar het dient volmondig erkend: het is een aardig plan. Mijn complimenten ervoor!’

Hij beloofde er dadelijk met de rector over te zullen spreken, ook over eventueel meegaan van de tweede klas.

‘En natuurlijk boterhammen mee, en er de heele dag tusschen uit! 't Komt ons heusch wel toe in deze drukke proefwerktijd, jongens! Hebben jullie al een dag bepaald?’

‘Morgen,’ zei Piet dadelijk, hoewel ze dat nog geenszins waren overeengekomen. ‘Het weer is nu mooi.’

De rector, door Van der Meer op de hoogte gebracht, keurde de plannen goed.

‘Morgenvroeg half negen precies, bepakt en bezakt en als het kan voorzien van hersenen, klaar voor de aftocht aan de deur van het gymnasium!’ luidde het bevel.

Door de andere klassen met kwalijk-verborgen afgunst, door klasse twee en drie echter werd deze mededeeling met groot gejuich ontvangen.

‘Maar denk er wel aan: wie niet mee kan of mag, is om kwart voor negen hier, begrepen?’ werd er aan toegevoegd.

Ze knikten enthousiast, allemaal voor zich heilig overtuigd, dat zij het niet zouden zijn; en wat een ander moest, was hun vrijwel onverschillig.

- Om half uur fietste Piet Mertens de stad uit naar huis. Kees de Lange was een eindweegs met hem opgereden om nog eenige parti-

culiere aangelegenheden te regelen in verband met de volgende dag. Ze hadden zich enorm over het geval verheugd. Nu Kees was teruggekeerd, reed hij alleen verder in een langzaam gangetje. Het dorp, waar hij woonde, priemde in de verte een speelgoedachtig-klein kerktorentje tegen de hemel, maar hoewel het toch zeker een half uur fietsen was, haastte hij zich volstrekt niet. Het genot van een vrije dag en bovendien een middag en avond zonder huiswerkzorgen, deed zijn gelaat, dat gewoonlijk niet erg vriendelijk en welwillend-lief was, lichten. In de grauwe oogen was een zachter gloeien, dan de koude glans van anders. De trek van minachtende spot die aan zijn mondhoeken gewoonlijk omlaag lijnde, was nu verdwenen.

‘Gevoelloos en onverschillig,’ was het oordeel op de laatste leeraarsvergadering geweest.

‘Een raddraaier!’ had juffrouw Struicken toen gezegd. ‘Hij zet altijd de anderen aan.’

De bloedarme leerares voor aardrijkskunde was het daarmee volmaakt eens geweest.

‘Echt onbetrouwbare oogen heeft hij,’ had ze gevonden, zich de blik herinnerend, waarmee hij de pogingen gadesloeg, die zij krampachtig aanwendde, om acht-en-twintig te schijnen in plaats van drie-en-veertig.

‘Och kom,’ had toen Postens gevonden, de leeraar voor fransch, die de naam had van hate-

lijke opmerkingen te kunnen maken, ‘denkt u nou werkelijk, dat u weet, wat een jongen van zestien jaar denkt en vindt?’

‘Maar als hij dan zelf zegt van een gevoelvol duitsch vers, dat het apekool is!’ had juffrouw Struicken daartegen in geschetterd. ‘Dat zei hij gisteren nog: apekool! En het was heusch een diep-gevoeld gedicht, echt met gevoel geschreven. Als je zoiets apekool noemt, dan moet je toch wel totaal onverschillig staan tegenover elke uiting van dichterlijkheid. Vind jij ook niet?’ vroeg ze, zich tot de classica wendend.

Postens had nog iets gezegd van: ‘Dan had u zooveel psychologisch begrip moeten hebben om te beseffen, dat hij het waarschijnlijk wel erg mooi vond’ en had toen verachtelijk geglimlacht. Alsof een jongen van vijftien, zestien jaar zei, wat hij vond! Kom nou! Hij was zelf ook jong geweest. Je beet toch zeker liever je tong af, voordat je voor zoiets als gevoel uit kwam! Maar omdat zulke juffrouwen aan het verstand te brengen, was toch onbegonnen werk!

Volstrekt onwetend, wat men in de duffe leeraarskamer van hem vond en dacht, en als hij het geweten had waarschijnlijk met een raadselachtige glimlach daarover, ging Piet Mertens zijn gang, en zei niet, wat hij vond, vooral niet wat hij mooi vond, met gevaar voor de tong.

Zoo, met dit blijde gezicht, dat op school eigenlijk niemand van hem kende, reed hij verder de weg af naar zijn dorp.

Na een half uur was hij thuis, wierp zijn fiets tegen de muur, bond zijn tasch los en kwam binnen. Men dronk thee.

‘Morgen gaan we met Van der Meer naar de hunnebedden, een excursie!’ kondigde hij aan.

Hoewel hij zijn gelaat de gewone, wat norsche uitdrukking poogde te geven, bleef toch de vreugde over dit uitstapje lichten uit zijn donkere oogen.

Zijn vader, postdirecteur, die in het leven niet de carrière had gemaakt, waarop hij had gehoopt, en die daardoor wat bitter en norsch was geworden, zag op van zijn krant. Hij had hetzelfde gelaat als zijn oudste zoon, maar harder nog en scherper.

‘Gaat de heele school?’ vroeg hij.

‘Nee, alleen de tweede en derde klas.’

‘Is meegaan verplicht?’

‘Nee, natuurlijk niet. De rector kan iemand niet dwingen om met een excursie mee te gaan!’ antwoordde Piet.

‘Dan ga jij niet mee! Je staat zoo zwak voor wiskunde en grieksch, dat je je die weelde niet veroorloven mag.’

Met één slag vielen de glans en de vroolijkheid weg van het gelaat van de jongen. Strak en

scherp, koud en hard werd zijn gezicht. De oogen waren star en levenloos geworden, beroofd van de blijde flonkering; de mond was dichtgeknepen tot een spleet.

‘En zet nu niet zoo'n kwaad gezicht, want dat geeft je niets. Als ik het zeg, dan gebeurt het zoo.’

Piet wist het, helaas, maar al te goed. Aan een gezegde van Vader was geen veranderen meer, omdat deze geen critiek op zijn handelingen duldde, sedert hij eens had behooren te erkennen, dat hij een onjuiste beslissing had genomen. Hij had dat toen wel niet toegegeven, maar was sedert dat oogenblik huiverig geworden voor op- en aanmerkingen, en sneed liever mogelijke tegenwerpingen af. Dat de jongen deze manier van doen doorzag, begreep hij niet.

Even was er een stilte. Piet stond met een boos gezicht in de tuin te staren.

‘En dus heb je zeker ook geen huiswerk voor morgen.’

De jongen schudde het hoofd.

‘Dan ben je vrij tot we eten. Daarna ga je naar boven sommen maken en theorie leeren. Je moet zorgen, dat je weer inhaalt, wat je door luieren hebt verzuimd.’

‘k Heb u al eerder gezegd, dat Lamsma op een krankzinnige manier cijfers geeft. Alles hangt af van één proefwerk, en als je dat slecht maakt,

krijg je onvoldoende op je rapport!’ viel Piet uit.

‘Je kunt je opmerkingen bewaren voor je kornuiten. Alleen mensen die niet willen, kunnen niet. Wie wil, die kan!’

De jongen gaf geen antwoord, maar liep naar buiten. Zonder eenig enthousiasme slenterde hij het hek uit, de straat op. Weg was de vreugde van deze avond! Weg het feest van zijn ochtend! Hij kwam morgen op school! Als iedereen morgen fijn rondzwierf over de hei, plezier had, zich vermaakte met van alles en nog wat, dan zou hij in dat ellendige hok zitten Xenophon lezen, of algebravraagstukken oplossen, en een kaartbeurt krijgen over die lamme vulkanen van Java! En intusschen zou Bert van Oest natuurlijk van de gelegenheid profiteren om naast Mien Groothof te gaan fietsen, tijdens de pic-nic bij haar te zitten en flauwe aardigheden tegen haar te hebben. Dat verhaal kreeg hij natuurlijk overmorgen in alle bijzonderheden ook nog te horen.

Terwijl hij daar doelloos rondzwierf door het dorp, de handen tot vuisten geknepen in zijn broekzakken, had hij kunnen huilen van ellende over dat alles. Maar hij beet op zijn tanden, dat zijn kaken pijn deden; zijn gezicht was donker en dreigend als een onweerswolk.

Nee, hij zou er wel voor oppassen om er weer over te beginnen thuis. Tegenspreken maakte de

toestand gewoonlijk veel erger. En van opvatting veranderen deed Vader niet. Wat die eenmaal had gezegd, was gezegd en bleef gezegd.

- Later, aan tafel, was Piet volkomen ongenietbaar. Wanneer een van de huisgenooten eens het woord tot hem richtte, volgde een snauw als antwoord. Voortdurend bleef zijn gelaat de dreiging van onweer behouden. Toen deze stemming zich niet bleek te kunnen wijzigen, ondanks het dringend bevel van de vader daartoe, was het resultaat een onmiddellijke verbanning naar zijn studeerhokje op zolder, voorzien van een algebrataak.

Toen later de avondrust op het dorp neerdaalde, elk huisgerucht ook langzamerhand was verstild, klonk enkel vaag tot hem door het geluid van de radio. Hij wist, dat Mischa Elman het vioolconcert van Beethoven speelde met medewerking van het Concertgebouw-orkest die avond. Maar hij zat op zijn kamertje en maakte sommen.

Toen Piet Mertens de volgende morgen beneden kwam, vertoonde zijn gelaat nog altijd datzelfde strakke, onbewogen, maar dreigende masker van de vorige dag. Lusteloos en met onverschillig-ruwe bewegingen zette hij zich aan tafel en keek naar buiten.

De vroege zon scheen vroolijk door de tuindeu-

ren, die wijd-open stonden. Het was een stralende morgen: de hemel rondde helderblauw en wolkeloos; een zacht koeltje dreef de geuren der bloemen naar binnen, die geheel hun kleurenpracht in milde overvloed uitstalden over de perken en de border langs het pad; tegen de schutting waren de klimrozen als een gordijn van bloesem.

De moeder kwam binnen met de thee, maar kreeg eigenlijk geen wederwoord op haar vriendelijke groet. Toen kwam ze naast hem staan bij de tafel.

‘k Vind het erg naar voor je, dat je naar school moet vandaag,’ zei ze zacht. ‘Vader is misschien wel een beetje erg hard voor je, maar je moet bedenken, dat hij het in zijn jonge jaren ook hard gehad heeft. Grootvader had het verre van ruim, en vader heeft erg hard moeten werken om te bereiken, wat hij zich verworven heeft. En hij heeft toch niet zoo'n groot ongelijk: je staat er toch zwak voor dit jaar.’

Zoo iets, dan was deze vriendelijkheid juist geschikt om Piet nog dieper en vaster weg te sluiten in zijn ongenaakbaarheid.

‘En zet nu niet zoo'n boos gezicht. Je weet, Vader kan daar niet tegen. Ruzie is zoo vervelend, vent.’

Ze legde met een schuchter gebaar haar hand op zijn haar. Maar zijn gelaat schroefde daardoor

nog meer toe. Onder zijn zwarte wenkbrauwen werden zijn oogen vijandig en hard. De moeder zuchtte en zette dan zwijgend het trommeltje met brood naast hem neer bij zijn boekentasch.

Toen hij op de trap de voetstappen van zijn vader hoorde, verzwolg hij ijlings de rest van zijn thee, greep zijn trommel en tasch en stapte, haastig iets als een groet tot zijn moeder mompelend, de tuindeuren uit naar het fietsshok.

Veel te vroeg was hij op weg, deze morgen. Langzaam trapte hij naar de stad.

‘Zoo gaat het nou altijd,’ peinsde hij. ‘Als ik er es wat zal, dan mag het niet. Kan ik het soms helpen, dat Vader in zijn jonge jaren hard heeft moeten werken? Werk ik soms niet behoorlijk? En hoe is het nou toch mogelijk, dat een volwassen mensch zulke domme dingen kan doen en zeggen. Als Vader gisteren tegen me gezegd had: “Dat is fijn voor je, zoo'n tocht. Maar dan kon je, dunkt me, vanavond wel wat sommen maken, als je toch geen huiswerk hebt,” dan had ik dat stellig met alle plezier gedaan, en dan zou er zeker héél wat meer van terecht gekomen zijn, dan nu gisterenavond is gebeurd. Dan had ik nou een plezierige dag, dan deed ik met genoeg vanavond mijn huiswerk voor morgen, en dan was ik er fijn een heele dag tusschen uit geweest en was lekker opgefrischt. En nou?’

Hij dacht zich het somber perspectief maar niet verder in.

De zon was stralend over het wijde land. In de verte sloeg een molen, langzaam en voorzichtig, zijn wieken tegen het open uitspansel. Terzijde van de weg spiegelde het speelsche water de enkele huizen aan de overkant. Een tjalk, hoog met stroo geladen, kwam breed en trotsch aanschuiven over de vaart, het zeil los en wijd uitgevierd op de wind, de fok met een boom uitgestoken. Op de lading, aan de verlengde helmstok, stond achteloos de schipper; zijn knecht zat tegen de mast. Natuurlijk benijdde Piet ze. Hij misgunde op dat oogenblik ieder een plezier, dat duidelijk werd getoond.

Hij zag op zijn horloge: kwart na acht. Als hij zoo doortrapte, kwam hij te laat, reed hij de heele troep net tegemoet, vóór ze de straatweg insloegen.

Even aarzelde hij wat te doen: wachten of vlugger doorrijden. Overwegend echter, dat men toch wellicht niet precies om half negen zou vertrekken, dat hij dus de meeste kans had ze te ontsnappen, wanneer hij kon zorgen de stad te hebben bereikt, vóór de anderen die zouden gaan verlaten, zette hij de vaart er in. In snelle gang bewogen zijn bloote knieën nu op en neer boven de rondsuisende pedalen.

En terwijl hij zoo verder vloog over de weg, begon hij zich af te vragen, of hij wel de eenige zou zijn, die op school kwam deze morgen. Jo zou stellig wel komen, want die was erg zwak en bovendien de vorige week ziek geweest; die zou van haar ouders wel niet mogen fietsen, vooral niet een heele dag, wat toch de bedoeling van de excursie was. En Michiel Vermeulen ging nooit meer mee op een algemeene tocht, sedert ze hem in de eerste klas zoo geplaagd hadden, omdat hij zoo bang op de fiets was. Die twee waren dus al vast op school. En wellicht Bob, want die was gisteren niet erg enthousiast voor het plan geweest, en dat was bovendien een stiekemerd. Dat was er nou net een om expres op school te komen, in de hoop een goed figuur te slaan, om voor vlijtig en leergierig door te gaan. Maar zelfs al waren die er allemaal: Jo, Michiel en Bob, wat was met dat drietal nou te beginnen? Een saaie troep werd het vast. Het eerste uur grieksch. Dormans was nou net iemand, om eenvoudig door te gaan, alsof iedereen er was. ‘Jongelui, thema 39! Jij maar es, Bob!’ Piet hoorde het hem al zeggen met zijn stroeve oudemannenstem. Daarna fransch. Dat kon gezellig worden! Postens bedacht wel wat leuks: fransche raadsels, of platen kijken van Parijs, of hij vertelde allerlei avonturen van zijn reizen. Dat kon een fijn uur worden! Postens

wist nog es wat je toekwam! Die andere leeraren - o! en vooral de leeraren! - waren allemaal al lang vergeten, dat ze zelf ooit op school gezeten hadden. Zou zoo'n saaie suffer als Lamsma met zijn eeuwige passer en liniaal eigenlijk wel weten, hoe gruwelijk vervelend hij altijd was? Hoorde je nou ooit van die vent wel es wat anders dan algebra en meetkunde, meetkunde en algebra? Nauwelijks had die zijn voeten binnen de deur of hij begon, en als de bel ging hield hij op. En zou juffrouw Struicken heusch altijd opgelet hebben, zooals ze dat van hen verlangde, zelfs als ze d'r gekke buien had, en als een dolle heen en weer vloog door het lokaal?

Dadelijk toen hij de eerste huizen was gepasseerd, greep de nuchtere ochtendstad hem. Hij sloeg dierct van de hoofdstraat af, reed de stille buitenzijden langs, waar daghitten matjes klopten, kantoorheertjes met haastig-korte passen naar hun werk beenden, schoolkinderen enkel wat levendigheid gaven aan de saaie doodscheit der nieuwbakken straten. Zoo reed hij de kern van de stad om, van de andere zijde dan langzamerhand het centrum naderend, waar de drukte grooter was, en ook de mogelijkheden om de twintig minuten te vernietigen, die hem nog restten, vóór hij met eenig fatsoen zich bij het gymnasium meende te kunnen vertoonen. Te dien einde talm-

de hij voor wat winkelramen, maar over het algemeen was zijn belangstelling zeer gering. Eerst stond hij een minuut of vijf voor een sigarenwinkel, waar een nieuw merk sigaretten opzichtig werd aangekondigd, waar de laatste voetbaluitslagen nog aangeplakt stonden, waar de prijzen voor de aanstaande Sportdag waren geëtaleerd. Daarna vertoefde hij wat voor een heerenmodezaak, waar alles lag opgetast, waarnaar zijn kortgeleden-ontloken mannelijke ijdelheid begeerig moest verlangen: glanzende, dof-bruine schoenen, zijden sokken voor 's zondags bij de nieuwe, lange broek, sportkousen, echte uit Tirol met een kwastje, nieuwe overhemden, haast precies zulke, als Postens droeg, sedert hij met Paschen naar Parijs was geweest.

Maar ondanks dit alles kwam geen schijn van vreugde op het gezicht van Piet Mertens. Zijn mond bleef even stijf toegeknepen, de rimpel boven de neus, die loodrecht de saamgetrokken wenkbrauwen sneed, vervluchtigde geen seconde; zijn gelaat van snel-opgeschoten jongen werd zoo mogelijk nog smaller.

Zoo verging er tenslotte een kwartier en langzaam dwaalde hij de richting van het gymnasium uit. Het was al bijna kwart voor negen geworden, gelukkig!

Toen hij het eindelijk waagde de laan in te

rijden, zag hij op een afstand al de gewone aanblik van elke dag: de jongens uit de eerste, die natuurlijk weer haasje-over deden, de 'heeren' uit de vijfde en zesde, die druk redeneerend met langzame passen heen en weer liepen, en de meisjes, die op een hoopje aan het hek stonden.

Heel langzaam liet Piet zich naar de school lopen; slechts af en toe deed hij een achtelooze trap, wanneer zijn vaart wat al te gering werd.

Daar ging de eerste bel! Van de straat schoof iedereen langzaam naar binnen. Piet zette zijn fiets in het hok, en zonder dat iemand zijn aanwezigheid had bemerkt eigenlijk, beklom hij de trap en was juist in het lokaal gekomen, toen de tweede bel ging. Het vertrek was nog volkomen leeg.

Toch over dit verschijnsel tenslotte nog verwonderd, bleef hij even in de deuropening staan. Dan haalde hij de schouders op, smeed zijn tasch op de bank en ging voor het venster staan wachten op wat er zou gaan gebeuren.

Dan kwamen haastige schreden en Bormans kwam met vinnige pasjes binnendribbelen.

'Hé!' deed hij dan verbaasd, over zijn lorgnet het leeg lokaal doorkijkend. Dan zag hij vragend Piet Mertens aan.

De jongen zei niets; vermaakte zich over de hulpelooze manier van doen van de man voor hem.

‘Zijn de anderen er niet?’

En Bormans pakte de boeken weer op, die hij op tafel had gelegd.

‘Voorzoover ik kan zien, niet.’

‘Is iedereen met de excursie van doctor Van der Meer mee?’

Piet haalde de schouders op en zweeg.

‘Ja... hm!... in dit geval... Zoo... ja...’

Bormans legde zijn boeken weer neer.

‘Wat moeten we dan?... Kijk es...’

De rector, die binnenkwam, redde hem uit de moeilijkheid.

‘Ben jij er nou wel?’ vroeg hij de jongen.

Het hoofd achterover, de stem snijdend en dun, stond hij in de deur.

‘Ik dacht, dat jij juist met dat excursieplan gisteren op het tapijt gekomen was.’

Piet knikte.

‘Is iedereen dan mee?’ vroeg Bormans.

‘Nee. Jo is ziek en Bob zijn grootvader is vannacht gestorven.’

Piet zag strak en onbewogen voor zich.

‘Wilt u de lessen laten doorgaan?’ vroeg dan Bormans weer, zenuwachtig aan zijn horlogeketting plukkend.

‘Nee, voor één leerling is dat de moeite niet. Ga jij maar naar beneden en wacht daar op me.’

Met een verachtelijk handgebaar werd hij de

trap afgezonden. Even later daalde ook de rector omlaag en gingen ze samen diens kamer binnen.

‘Kun je op de een of andere manier aannemelijk maken, hoe het komt, dat jij nou toevallig weer op school bent?’

De jongen zweeg. Hij kon niet op tegen dit hooghartig-kleineerend spreken. En hij dacht er niet aan te zeggen, dat hij niet mee mocht met de tocht. Stel je voor! Als klein kind behandeld te worden in huis was al erg genoeg; zoo'n schande vertelde je niet over.

‘Nou?’

Piet haalde de schouders op.

‘Wil ik het je dan es zeggen, vrind? Je hebt gisteren drommels goed begrepen, dat iedereen, of zoo goed als iedereen mee zou gaan met deze tocht. Je vermoedde, dat je in dit geval vandaag ook wel vrij zou krijgen, ook al kwam je op school. Dan was iedereen al lang weg, je kon niet meer met de anderen mee, en je had dus een vrije dag voor je alleen!’

De rector zweeg. Piet zweeg.

‘Als je gemeend hebt, dat je hierdoor een goed figuur geslagen hebt, vergis je je zeer! Ik vind je manier van doen beneden alle critiek!’

Een oogenblik dacht de jongen er over, om de ware reden van zijn aanwezigheid te vertellen. Maar toen hij in gedachten formuleerde: ik mocht

niet van mijn vader, toen steeg het bloed hem naar de wangen. Hij bleef zwijgen. Zijn gelaat was hard, als van graniet.

De rector zag daarin een bevestiging van zijn vermoeden. En sarcastisch vervolgde hij: 'Maar je krijgt je zin! Je bent vrij vandaag, heelemaal vrij! Je hoeft niet hier te zitten en je hoeft niet met de excursie mee! Geniet van de zalige vrijheid, en verheug je er in, dat je plan zoo prachtig geslaagd is! En denk vooral niet over de indruk, die je op mij en de docenten hierdoor maakt, want dat zou je plezier misschien wat kunnen vergallen, voorzoover je bekende onverschilligheid - *ista tua incuria!* - je daartoe tenminste de kans geeft! Je kunt nu gaan, ik wil je je verworven vrijheid niet langer onthouden. En - een plezierige dag verder!'

Met een hoofd, rood als vuur, draaide de jongen zich om. Voor de deur aarzelde hij een seconde. Het toch nog zeggen? Nooit! Dan viel de deur achter hem toe.

- Een half uur later was hij thuis. In drie, vier woorden zei hij zijn moeder de reden van zijn terugkeer. Dan ging hij snel naar boven.

Terwijl hij had kunnen huilen van ellende, diep gegriefd en als geslagen van droefenis en misère zat hij te studeeren op zijn kamertje. Met een gelaat, dat als toegevroren was, zóó hard en strak,

werkte hij de lesrooster af, alsof hij op school zat: zelfkastijding. Zoo boette hij zijn trotsch zwijgen, bloedend voor de daden van anderen.

Piet Mertens zakte voor de overgang van de derde naar de vierde klas.

‘Ik voel er niets voor, om hem te laten overgaan,’ had de rector op de laatste vergadering gezegd. ‘Het zou desnoods met zoo'n cijferlijst te probeeren zijn, maar de algemeene indruk, ook van de voldoende vakken, is toch niet bijzonder gunstig. Bovendien - hij heeft het geheele jaar niet de indruk gevestigd van hard te werken. Dat moet hij dan maar es voelen! Ik geloof ook, dat het hem weinig kan schelen, hij is altijd de onverschilligheid zelve.’

De vergadering had zoo instemmend geknikt, dat Postens verachtelijk had geglimlacht om zooveel kortzichtigheid.

‘Onverschillig en lui,’ had de bloedarme leerares voor aardrijkskunde met nadruk verzekerd. ‘En hij heeft echt onbetrouwbare oogen!’

JOHAN THEUNISZ.

Bio- en bibliographica

Antoon Coolen, in 1897 te Wijlre (Limburg) geboren uit brabantse ouders, woonde vrijwel altijd in Brabant. Was als journalist werkzaam en woont thans te Hilversum. Van hem verschenen de novellen: *'Peerke dat manneke'* (1926), *'Jantje den schoenlapper en zijn weensch kiendje'* (1927) en de romans: *'De rauwe grond'* (1926), *'Hun grond verwaait'* (1927), *'Kinderen van ons volk'* (1928), *'Het donkere licht'* (1929).

Jan Feith, geboren te Amsterdam in 1874, deed eindexamen Openbare Handelsschool, was eerst in den handel, daarna in de journalistiek. In 1921 richtte hij op de *'Indische Post'* en is nu o.a. hoofd-redacteur van *'De Kampioen'*. Hij schreef romans, tooneelstukken en jongensboeken, waarvan de volledige lijst te vinden is in *'Genealogie Familie Feith'* (aanvangende bij zijn betovergrootvader Rhyvis Feith). Hij woont in Den Haag.

D.Th. Jaarsma, te IJlst in 1878 geboren, was werkzaam in verschillende betrekkingen bij het onderwijs, het laatst als Directeur van Onder-

wijs der gemeente Amersfoort. Hij woont thans te Zeist. Hij schreef, behalve een drama *'Floret Sylva'* (1916) en kritieken (o.a. *'Vierzig Jahre holländischer Dichtung'*), romans, o.a. de cyclus in 12 deelen *'Thiss'*, en *'Bekentenissen van een bruidegom'*, *'Hoe het bloesemde'*, *'Het gelukkig Jaar'*. Daarnaast gaf hij een vertaling van Goethe's *'Faust'*.

A.M. de Jong werd in 1888 geboren te Nieuw Vosmeer, bezocht de Normaalschool te Delft, werd onderwijzer, tot '19, kunstredacteur van *'Het Volk'* tot 1925. Redigeerde 1918-'19 *'De Nieuwe Stem'* en '27-'28 *'Nu'* en is medewerker van talrijke tijdschriften. Hij reist veel, bezocht vrijwel geheel Europa, Noord-Afrika en de Levant. Hij schrijft kritieken, schetsen en romans, waarvan er vertaald zijn in Duitsch, Fransch, Zweedsch en Deensch. Verschenen o.a. *'Marcus van Houwaert'* (1920 Van Dishoeck), *'Het Evangelie van de Haat'* (1923, Querido), de cyclus *'Merijntje Gijzen'* (1925, 1926, 1927, Querido), *'Frank van Wezels roemruchte Jaren'* (1928, *'Ontwikkeling'*). Hij woont te Nieuw Borgvliet.

Agnes Maas-van der Moer werd in 1889 te Grave geboren, woonde lang te Amersfoort, waar de natuur haar een bron van geluk werd. Zij streeft vóór alles naar eenvoud en beperking in haar werk, dat dikwijls op muziek geïnspireerd is. Ze woont thans te Bennekom. Behalve novellen in verschillende tijdschriften schreef ze een aantal romans, o.a. *'De Zwervers'* (1918,

Zonnebloem), *'De Bittere Kelk'* (1920, Querido), *'De Kunstclowns'* (1925, Brusse), *'Pan'* (1926, Morks), *'Doolhof'* (1928, W.B.).

Siegfried van Praag, in 1899 te Amsterdam geboren, bezocht daar de Openbare Handelsschool en studeerde daarna Fransch. Vooral de joodsche letteren hebben zijn belangstelling (*'De West-Joden en hun letterkunde sinds 1860'* in 1926 en *'In eigen en vreemden Spiegel'*, 1928). Hij schreef novellen en romans: *'De Weegschaal'* (1925), *'Sam Levita's Levensdans'* (1927), *'Langs de paden der Liefde'* (1928), *'Tusschen Goed en Kwaad'* (1929). In de N. Rott. Ct. o.a. schrijft hij kritieken. Hij woont in Amsterdam.

Marie Verhoeven-Schmitz, in 1883 te Haarlem geboren, woonde haast altijd te Dordrecht, waar ze de 5-j. H.B.S. voor meisjes bezocht en nu nog woont, gehuwd met den kunstschilder Verhoeven. Ze leverde bijdragen aan een aantal tijdschriften en publiceerde in boekvorm o.a. het proza: *'Uit Uren van Verlangen'* (1912), *'Het duurzaam Geluk'* (1920), *'Marietje'* (1921), *'De donkere Tocht'* (1923), *'Moeders'* (1928), *'Het groote Heimwee'* (1929) en een bundel *'Verzen'* (1913).

Johan Wilhelm Schotman werd in Hoogeveen geboren in 1892, bezocht de H.B.S. en werd in Leiden medisch student. Naast deze studie trokken letterkunde en wijsbegeerte hem aan. In 1921 werd hij medicus in China, vanwaar hij in 1927 moest wegvluchten. Hij is nu genees-

heer aan 'Maasoord' bij Rotterdam. Zijn werk is sterk filosofisch gekleurd, zoals: *'Het Vermolmde Boeddhabeeld'* (drie boeken over China) 1927, '29 en... *'De Schone Gave'* (1927). Schreef daarnaast verzen, o.a.: *'Van de Wankele Morgen'* (1919) en vertaalde Boethius: *'Vertrouwing der Wijsbegeerte'* (1924).

Theo J. Thijssen, geboren in 1879 te Amsterdam, was tot 1921 onderwijzer; daarna in dienst van de Bond van Nederl. Onderwijzers. Hij is o.a. redacteur van 'School en Huis' en woont te Amsterdam. Hij schreef: *'Barend Wels'* (1908), *'Jongensdagen'* (1908), *'Kees de Jongen'* (1923), *'Schoolland'* (1925), *'De Gelukkige Klas'* (1926), *'Het grijze Kind'* (1928), *'Egeltje'* (1929), allemaal verschenen bij Van Dishoeck.

Johan Theunisz, te Stadskanaal in 1900 geboren, gymnasiast te Groningen en Assen. Promoveerde in 1927 te Amsterdam tot doctor in de Letteren en Wijsbegeerte, en thans leeraar aan het gymnasium te Sneek. Hij schreef o.a.: *'Het Klare Dagen'* (1923, verzen), *'Vloed'* (1925, roman), *'Op een Punt van Muziek'* (1925, dansstudies en verzen), *'Het Eenzaam Hart'* (1927), *'De Diepste Drift'* (1927, roman), *'Cyclus'* (1927, verzen), *'Keerstroom'* (1928, roman). Hij is proza-criticus aan 'Den Gulden Winckel'.